

Treball de Fi de Grau

Títol

El tractament mediàtic dels MENAS: un estudi sobre la criminalització dels mitjans al col·lectiu i la influència en el pensament social

Autoria

Andrea Vicente Herreros i Natalia Guerrero Moya

Professorat tutor

Vicenç Tamborero Viadiu

Grau

Comunicació Audiovisual	
Periodisme	x
Publicitat i Relacions Públiques	

Tipus de TFG

Projecte	
Recerca	x

Data

02/06/2020

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	El tractament mediàtic dels MENAS: un estudi sobre la criminalització dels mitjans al col·lectiu i la influència en el pensament social		
Castellà:	El tratamiento mediático de los MENAS: un estudio sobre la criminalización de los medios al colectivo y la influencia en el pensamiento social		
Anglès:	The media treatment of MENAS: a study on the criminalization of the media to the collective and the influence on social thought		
Autoria:	Andrea Vicente Herreros i Natalia Guerrero Moya		
Professorat tutor:	Vicenç Tamborero Viadiu		
Curs:	2019/20	Grau:	Comunicació Audiovisual
			Periodisme
			Publicitat i Relacions Públiques

Paraules clau (mínim 3)

Català:	MENAS, tractament mediàtic, mitjans de comunicació, infància, pensament social, premsa, televisió
Castellà:	MENAS, tratamiento mediático, medios de comunicación, infancia, pensamiento social, prensa, televisión
Anglès:	MENAS, media treatment, media, childhood, social thought, press, television

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	Espanya acull uns 13.000 Menors Estrangers No Acompanyats, tot i que se'ls coneix comunament sota l'acrònim MENA, un terme que els remet a prejudicis negatius i que els invisibilitza. Però, en definitiva, no deixen de ser infants. En aquest treball s'analitza en profunditat la situació del col·lectiu a Espanya i Catalunya i s'estudia el tractament que fan la premsa i la televisió a les peces informatives que parlen sobre aquests menors. Així mateix, s'ha incidit en conèixer la possible influència dels mitjans a l'hora de crear un pensament social de rebuig vers el col·lectiu.
Castellà:	España acoge unos 13.000 Menores Extranjeros No Acompañados, aunque se los conoce comúnmente bajo el acrónimo MENA, un término que los remite a prejuicios negativos y que los invisibiliza. Pero, en definitiva, no dejan de ser infantes. En este trabajo se analiza en profundidad la situación del colectivo en España y Cataluña y se estudia el tratamiento que hacen la prensa y la televisión en las piezas informativas que hablan sobre estos menores. Así mismo, se ha incidido en conocer la posible influencia de los medios a la hora de crear un pensamiento social de rechazo sobre el colectivo.
Anglès:	Spain receives about 13.000 Unaccompanied Foreign Minors, although they are known as MENA, a term that refers to negative prejudices and makes them invisible. But, definitely, they are still infants. This work analyzes in depth the collective situation in Spain and Catalonia and it also studies the treatment made by the press and television in the informative pieces that talk about these minors. Likewise, this research has studied the possible media influence when creating a social thought of rejection on the group.

Primer de tot, agraïm a totes aquelles persones que han dedicat uns minuts, voluntàriament, a contestar l'enquesta que ha fet possible la realització d'aquest treball.

En segon lloc, agraïm la col·laboració de totes les persones entrevistades que han ajudat a completar diverses parts del treball i també ens han aportat coneixements nous.

Seguidament, donem les gràcies a les nostres famílies per no deixar mai de confiar en nosaltres i pel suport durant tota la carrera.

Al nostre tutor, pel seu acompanyament i els seus consells durant tot el procés.

Finalment, a tots aquells infants que migren sols i que continuen lluitant per tenir una nova oportunitat.

*“Tenemos que protegerlos a ellos,
no protegernos de ellos”*

El Defensor del Pueblo, Francisco Fernández Marugán

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	6
2. OBJECTIUS, HIPÒTESI I OBJECTE D'ESTUDI	11
2.1. Objectius principals	11
2.2. Objectius específics	11
2.3. Hipòtesi	12
2.4. Objecte d'estudi	12
3. METODOLOGIA	13
4. MARC TEÒRIC	16
4.1. Situació general dels MENAS	16
4.1.1. Context legal	16
4.1.1.1. Determinació de la minoria d'edat	18
4.1.1.2. L'interès superior del menor	20
4.1.1.3. Tutela del MENA	22
4.1.2 Context social	23
4.1.2.1 L'habitatge	24
4.1.2.2. La sanitat	27
4.1.2.3 L'educació	28
4.1.2.4. La vida laboral	29
4.1.2.5. El paper de les entitats no governamentals en la integració social dels MENAS	30
4.1.3. Context econòmic	32
4.2. Els mitjans de comunicació i el tractament de les minories	34
4.2.1. Recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) i del Col·legi de Periodistes	34
4.2.1.1. Recomanacions generals	34

4.2.1.2. Recomanacions específiques en relació amb la infància i l'adolescència migrada sola	37
4.2.2. Recomanacions de la Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo	38
4.2.3. Estudi de les minories	40
4.2.3.1. El concepte de minoria	40
4.2.3.2. El tractament informatiu dels immigrants	41
4.2.3.3. El tractament informatiu del col·lectiu LGTBI	43
4.2.3.4. El tractament informatiu dels malalts mentals	45
4.2.4. Què s'ha dit sobre el tractament que fan els mitjans dels MENAS	46
5. ESTUDI PRÀCTIC DEL COL·LECTIU MENAS ALS MITJANS I LA SEVA INFLUÈNCIA EN EL PENSAMENT SOCIAL	48
5.1. Anàlisi del tractament mediàtic dels MENAS a la premsa digital	48
5.1.1. La Vanguardia	48
5.1.2. ABC	56
5.1.3. Conclusions de l'anàlisi de premsa digital	65
5.2. Anàlisi del tractament mediàtic dels MENAS a la televisió	71
5.2.1. Telecinco	71
5.2.2. La 1	73
5.2.3. Conclusions de l'anàlisi dels informatius a la televisió	79
5.3. Anàlisi de l'enquesta	82
5.3.1. Conclusions de l'enquesta	90
6. CONCLUSIONS	93
7. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	99
7.1. Bibliografia	99
7.2. Webgrafia	99

8. ANNEXOS	108
Annex 1. Taules d'anàlisi dels mitjans de comunicació	108
Annex 1.1. Taula d'anàlisi La Vanguardia	108
Annex 1.2. Taula d'anàlisi ABC	111
Annex 1.3. Taula d'anàlisi Telecinco	118
Annex 1.4. Taula d'anàlisi La 1	119
Annex 2. Entrevistes	123
Annex 2.1. Entrevista Aitor Santos, ABC	123
Annex 2.2. Entrevista Asier Martiarena, La Vanguardia	125
Annex 2.3. Entrevista Elisenda Colell, El Periódico	128
Annex 2.4. Entrevista Rosa M. Bosch, La Vanguardia	132
Annex 2.5. Entrevista Daniel Ortega, educador social	134
Annex 2.6. Entrevista Aina Agustí, educadora social	137
Annex 3. Xerrada Associació ex-Menas	141
Annex 4. Enllaços a les notícies analitzades	142
Annex 4.1. La Vanguardia	142
Annex 4.2. ABC	144
Annex 4.3. Telecinco	147
Annex 4.4. La 1	147
Annex 5. Model d'enquesta	147
Annex 6. Imatges del treball	152

1. INTRODUCCIÓ

En les següents línies, i al llarg de tot el treball, es pretén comprovar si s'ha produït una criminalització del col·lectiu de Menors Estrangers No Acompanyats, d'ara en endavant MENAS, a les informacions que transmeten els mitjans de comunicació i que ha provocat l'estigmatització per part de la societat. El treball està enfocat a fer una recerca en profunditat sobre la situació del col·lectiu a Espanya i Catalunya i al seu tractament mediàtic, posant el punt de mira en si existeix un rebuig social del col·lectiu a causa de les informacions que han transmès els mitjans de comunicació, algunes d'elles amb dades falses o poc contrastades.

Catalunya ha rebut en els dos últims anys prop de 7.000 joves i infants migrants sols provinents de fora de les nostres fronteres i uns 5.800 es troben sota tutela de la Generalitat de Catalunya. Durant el gener de 2020 han arribat 172 infants més, la dada més alta des de l'octubre de l'any anterior, tal com informa la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) al seu informe estadístic mensual de gener de 2020. Espanya, en total, acull a prop de 13.000, segons constata Unicef al document *Los derechos de los niños y niñas migrantes no acompañados en la frontera sur española* elaborat al 2019. Però és un fenomen que creix cada any. El 2017 Espanya comptava amb 3.997, el 2016 amb 588, “un 42% més que el 2015 i un 163% més que el 2014”, tal com informa l'estudi monogràfic *Régimen de los menores extranjeros no acompañados tras la determinación de su estatus* de la Red Europea de Migración publicat el 2018 (2018:2). I sí, són MENAS. O, pot ser, caldria dir-los Menors Estrangers No Acompanyats perquè la paraula MENAS no deixa de ser un acrònim, una etiqueta que els generalitza i que remet a certs prejudicis negatius. Tot i això, i deixant de banda el que pot significar el terme, d'ara en endavant aquest treball es referirà a aquests menors com a MENAS amb l'objectiu d'economitzar en paraules i de fer més fluida la lectura.

Però, en definitiva, són nens i nenes menors de 18 anys que migren a Espanya o, en aquest cas, a Catalunya i ho fan sols, sense cap adult i sense referència. És per això que l'Administració se'n fa càrrec d'ells i els acull. I ho fa fins que arriben a la majoria d'edat, fins que tornen al seu país d'origen o fins que són adoptats. Són infants que,

tal com mencionen des del Departament d'Afers Socials, no han fet cap cosa, més ben dit els hi ha passat alguna cosa. Tots són diferents pel que fa a idioma, anys d'escolarització, o origen, tot i que més del 70% dels menors que arriben a Catalunya provenen del Marroc. Però el 100% coincideix: busquen una vida millor. Amb la seva arribada augmenta la pluralitat en l'àmbit cultural dels municipis, es rejoveneix la població i, a més, augmenta la població amb edat de treballar dins d'alguns sectors.

La societat no està acostumada a escoltar aquestes informacions positives. L'arribada de Menors Estrangers No Acompanyats s'ha convertit en un tema de debat, un tema de portades als diaris i un blanc d'informacions poc precises. La relació dels MENAS i la delinqüència està força present als mitjans de comunicació. No és cert que el col·lectiu estigui directament relacionat amb els furts o la violència. De fet, segons dades dels Mossos d'Esquadra, dels infants que van arribar a Catalunya entre el 2016 i el 2018, el 82% no havia tingut cap mena de contacte amb aquests actes. Igual que tampoc és cert que les Administracions gastin 1.000 milions d'euros en mantenir els infants i els centres.

Sembla que el discurs antiimmigració i les notícies falses s'han arrelat als mitjans. I no només això, sinó també el tipus de temes que són notícia. Una estigmatització que els acaba englobant sota un acrònim, el de MENA, i sota una amenaça per la societat. Però, com diu el Defensor del Poble, hem de protegir-los a ells, no protegir-nos d'ells. Tot i això, de vegades és difícil. I ho és, en certa manera, pel paper que juguen els mitjans a la societat, en general, i a cada individu, en concret.

I és que els mitjans de comunicació tenen un paper social fonamental. Tal com assenyala Robert Park, citat per Berganza, la notícia és "una forma elemental de coneixement". L'autor esmentat també sosté que aquestes peces informatives "són capaces de generar opinió pública i de moure a l'acció política" (Berganza, 2000:271-272).

Segons De Toda, els mitjans de comunicació i les esferes més altes que els controlen donen un sentit o un altre a les seves informacions, però cada individu crea a partir de les notícies els seus "propis significats" dins del seu context social i "d'acord amb el seu nivell de coneixement i habilitat crítica" (De Toda, 1998:168).

Álvarez-Gálvez cita al seu treball a Iyengar i Kinder, defensors de la teoria del *priming*. Aquesta idea, tal com l'autor explica, descriu que els mitjans especifiquen els temes sobre els quals la societat ha de pensar, però també dirigeixen l'atenció a determinats assumptes. Això comporta que es produeixin "canvis en la manera que les persones adopten per avaluar aquests temes" que apareixen als mitjans (Álvarez-Gálvez, 2012:11).

Els MENAS són un col·lectiu que, durant els últims mesos, ha aparegut als diferents mitjans de comunicació. Tal com s'ha exposat amb exemples a l'inici d'aquesta introducció, aquests menors s'han convertit als mitjans en un blanc d'informacions poc precises que han pogut dirigir la mirada de la societat sobre ells cap a un costat o cap a un altre.

Com a estudiants del grau de periodisme, l'estudi del tractament mediàtic dels MENAS és el factor principal que justifica la tria d'aquest treball. A més de voler analitzar com informen sobre aquest col·lectiu els mitjans de comunicació per la formació periodística que estan rebent les membres de l'equip, l'interès per aquest tema és causat pel recent augment de l'aparició d'aquest col·lectiu en els mitjans de comunicació, més concretament en la televisió i en la premsa digital.

És un tema que, tot i que ha estat tractat mediàticament, la investigació d'aquest tractament no s'ha donat en cap àmbit d'estudi. No existeix cap treball que consti d'una anàlisi de la informació sobre els MENAS que apareix a les notícies i aquest fet aporta un component nou a aquesta investigació. Combinar l'actualitat del tema amb l'escassetat de recerques en profunditat sobre el col·lectiu aporta un component atractiu al treball i permet examinar l'objecte d'estudi partint de zero, però amb el suport del tractament i la informació que ha aparegut als mitjans de comunicació i, també, per part de les institucions públiques durant els últims mesos.

I parlant de forma més personal, les membres que realitzen aquest treball tenen una especial sensibilitat vers aquest col·lectiu, cosa que fa que es vulgui aprofundir en el tema i motiva no només a fer aquest estudi, sinó que es pretén donar suport al col·lectiu i incentivar a la gent a informar-se correctament sobre grups socials minoritaris.

El treball està dividit en dues parts. Primerament es troba el marc teòric. Aquest bloc comença amb la contextualització de la situació en la qual es troben els MENAS a Espanya i Catalunya, exposant les característiques d'aquest col·lectiu des de l'àmbit legal, social i econòmic.

Pel que fa al vessant legal, en aquest primer apartat es descriu l'escenari i la situació dels MENAS dins la llei, tant a Espanya com a Catalunya, el paper de les institucions públiques i administracions en el moment que arriben els menors al país i fins que arriben a la majoria d'edat, i el procediment legal que hi ha darrere dels MENAS per a determinar-los com a tal, incloses les proves necessàries per establir que són menors.

El vessant social se centra en les condicions dels MENAS i les relacions socials que estableixen un cop arriben al nostre país. Dins d'aquest apartat es parla sobre les prestacions socials bàsiques, com la sanitat, l'educació i l'habitatge, i del paper que juguen les institucions no governamentals que treballen per aconseguir una integració real d'aquest col·lectiu.

Finalment, dins de l'apartat econòmic el més important és saber quins drets tenen els MENAS tutelats i quins beneficis i retribucions econòmiques reben. També es donen a conèixer els criteris per distribuir els ajuts i quants d'ells aconseguixen les sol·licituds. A banda d'això, es parla de les partides pressupostàries en referència a aquests menors.

Un cop exposada la situació legal, social i econòmica, es troba l'apartat dels mitjans de comunicació. En aquest espai, s'estudia com és el tractament mediàtic sobre les minories, ja que els MENAS són un d'aquests col·lectius minoritaris a la societat. A més, s'inclou un apartat on s'informa de què s'ha parlat abans del nostre treball sobre el tractament que fan els mitjans de comunicació d'aquest col·lectiu i un nou apartat que inclou quin és el tractament correcte, segons el Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC). Des d'un vessant molt més general també es mencionen les recomanacions del tractament de la infància segons la Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo.

Pel que fa a la segona part del treball, el marc pràctic, aquest conté una anàlisi de notícies que han aparegut als quatre mitjans que s'han seleccionat (La 1, T5, ABC i

La Vanguardia). Amb aquesta pràctica es vol conèixer el tipus d'informació que apareix als mitjans i quin tractament es fa sobre els Menors Estrangers No Acompanyats. En aquesta anàlisi es fa també *factchecking* per tal de comprovar si les dades que apareixen als mitjans són dades precises i vertaderes.

Un dels objectius del treball és saber si els mitjans influeixen en la creació de l'opinió pública i de quina manera influeixen sobre aquest tema. Per poder esbrinar-ho s'ha fet una enquesta a la ciutadania catalana major de 18 anys on es pot veure quina opinió té aquesta dels MENAS i quina part d'aquesta opinió ha estat creada per allò que els ciutadans i ciutadanes han vist o han llegit als mitjans de comunicació.

Finalment, el bloc pràctic també conté entrevistes. Els protagonistes es detallen al punt 3 d'aquest treball referent a la metodologia.

2. OBJECTIUS, HIPÒTESI I OBJECTE D'ESTUDI

2.1. Objectius principals

Els objectius principals han permès establir amb claredat allò que es vol aconseguir amb el treball i es detallen a continuació:

- Conèixer quina és la situació i context en què es troben els Menors Estrangers No Acompanyats a Espanya (MENAS).
- Estudiar com tracten els mitjans de comunicació (televisió i premsa) de manera quantitativa i qualitativa el col·lectiu de Menors Estrangers No Acompanyats.
- Conèixer com influeix la informació que es transmet als mitjans de comunicació en la creació d'una opinió pública sobre els MENAS.

2.2. Objectius específics

A banda dels objectius principals esmentats en línies anterior, hi ha d'altres que tenen un nivell menor però que també s'han volgut remarcar, ja que són importants dins de la nostra recerca.

- Investigar quin és el paper de les institucions públiques sobre aquest col·lectiu.
- Observar les diferències en el tractament d'aquest tema entre els mitjans analitzats.
- Obtenir informació de primera mà sobre el tema a través d'associacions (Associació ex-Menas) i d'experts.
- Conèixer quines són les recomanacions d'institucions periodístiques als mitjans de comunicació a l'hora de tractar les informacions sobre el tema.
- Conèixer l'opinió que tenen les persones enquestades sobre els mitjans de comunicació en general.
- Analitzar i detectar quines són les dades i informacions poc precises o falses sobre els Menors Estrangers No Acompanyats.
- Panoràmica de les opinions vinculades al tema dins del sector periodístic.

2.3. Hipòtesi

La hipòtesi del treball rau en el fet que el tipus d'informació sobre els Menors Estrangers No Acompanyats que apareix a la televisió i a la premsa criminalitza aquest grup i provoca un pensament social de rebuig respecte del col·lectiu.

2.4. Objecte d'estudi

El principal objecte d'estudi del present treball és el tractament que fan els mitjans de comunicació dels Menors Estrangers No Acompanyats i de la seva situació a Espanya i Catalunya. A través de la recerca i la investigació, de manera tant teòrica com pràctica, es vol comprovar la hipòtesi ja presentada, a més de detectar si la informació que apareix als mitjans de comunicació sobre els MENAS es basa en un fonament verídic o no. Paral·lelament, l'objecte d'estudi té un sub-vessant que també s'investiga en aquest treball: la influència o no del tractament mediàtic dels MENAS en l'opinió pública.

3. METODOLOGIA

Primerament s'ha fet una recerca sobre la situació actual dels Menors Estrangers No Acompanyats a Espanya i també a Catalunya. En aquest sentit s'ha aprofundit en el vessant legal, social i econòmic d'aquest col·lectiu per plantejar l'escenari en el qual es troben. En el marc teòric també es fa un petit estudi amb els mitjans de comunicació com a protagonistes. S'han mostrat les recomanacions que es fan des del Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) en referència al tractament correcte que s'ha de fer sobre els menors i, en concret, els MENAS. També, en l'àmbit espanyol, s'han explicat les recomanacions de la Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo, amb l'objectiu de conèixer a nivell general què se'n diu des de l'estat espanyol.

Com es comenta a les primeres línies d'aquest treball, s'ha estudiat com els mitjans de comunicació han tractat altres grups també minoritaris com, per exemple, el col·lectiu LGTBI o el de malalts mentals. Finalment, per acabar aquest marc teòric de context s'ha mostrat el que diuen algunes entitats sobre el tractament que fan els mitjans dels MENAS. Aquesta part del treball està fonamentada en la lectura i anàlisi de llibres, articles, reportatges periodístics, pàgines institucionals, butlletins oficials de l'estat i entrevistes.

Pel que fa al marc pràctic, s'ha treballat el tema a partir d'una metodologia qualitativa i quantitativa. En primer lloc, per conèixer quin és el tractament que fan els mitjans de comunicació sobre els MENAS s'han seleccionat dos mitjans audiovisuals i dos mitjans de premsa digital. Tot i que al començament es volia escollir Televisió Espanyola de Catalunya, durant la investigació s'ha vist que el *share* d'aquesta televisió pública a la comunitat catalana era poc significatiu. Així doncs, la decisió final ha estat agafar com a mitjà audiovisual Televisió Espanyola a nivell nacional (La 1). A més, també com a mitjà audiovisual, s'ha escollit la cadena privada Telecinco. Dins dels mitjans de premsa digital s'ha seleccionat l'ABC i La Vanguardia. En aquest cas, s'ha volgut que un dels mitjans de premsa fos català per veure l'aplicació, o no, de la normativa del CAC sobre les recomanacions en el tractament dels MENAS. El fet que els mitjans audiovisuals siguin d'àmbit espanyol és perquè les dades d'audiència

acumulada tant de La 1 com de T5 són força elevades a Catalunya. Segons l'Anuari Estadístic de Catalunya, La 1 compta amb una audiència acumulada durant el 2019 del 21.7% i Telecinco amb un 22.6%. Això explica que s'hagin escollit aquests dos mitjans i no uns altres, elecció que ha vingut també motivada per la posterior recerca, majoritàriament quantitativa, que s'ha dut a terme al marc pràctic. L'esmentada recerca, en forma d'enquesta, ha estat protagonitzada per una mostra catalana de 356 persones majors de 18 anys.

A les notícies seleccionades per fer l'anàlisi qualitatiu s'ha abordat el tipus de llenguatge utilitzat, el vocabulari emprat, quin és el tractament general del tema i l'enfocament i quines dades són poc precises o, directament, falses. Per tant, a l'hora de conèixer aquestes dades s'ha seguit una metodologia de *factchecking* de cadascun dels articles o peces que s'han llegit i visionat. En quant a l'anàlisi de la televisió, a més dels ítems esmentats, també s'ha treballat en el tractament que han fet els mitjans de la imatge i l'ús en televisió del terme MENA.

Quant al període seleccionat, tant les notícies en premsa digital com les peces informatives en televisió s'han publicat i emès entre l'1 de desembre i el 29 de febrer.

La segona part del marc pràctic ha consistit en saber si els mitjans de comunicació influeixen o no i de quina manera en la creació d'un pensament social establert sobre els MENAS. És per això que s'ha creat una enquesta quantitativa, però també qualitativa, per conèixer si la societat en general criminalitza el col·lectiu i quina part d'aquesta criminalització ve influenciada pels mitjans.

A banda d'això, per acabar de completar el treball, afegir-hi altres visions i, com a part també de la recerca qualitativa, s'han fet entrevistes a Elisenda Colell, periodista de El Periódico de Catalunya i experta en migracions i desigualtats socials. Aitor Santos, redactor a la secció de Madrid de l'ABC i escriptor d'algunes de les peces informatives analitzades. Asier Martiarena, redactor de la secció Local a la delegació de Madrid de La Vanguardia i autor d'algunes de les notícies també analitzades. Rosa Maria Bosch, redactora de la secció Viure de La Vanguardia i autora d'algunes peces estudiades. Per completar la part teòrica del treball s'han fet entrevistes a Daniel Ortega, educador social en l'àmbit de la protecció a la infància i adolescència i treballador a la Fiscalia

de Menors durant tres anys i mig i a Aina Agustí, educadora social i treballadora a un centre de primera acollida de la cooperativa Eduvic.

Finalment, s'ha visitat el casal de joves Palau Alòs de Barcelona on s'ha pogut parlar amb els membres de l'Associació ex-Menas per obtenir més informació i una visió més propera del fenomen.

4. MARC TEÒRIC

4.1. Situació general dels MENAS

4.1.1. Context legal

El 2014 a Espanya es va firmar l'acord per donar via verda al *Protocolo Marco sobre determinadas actuaciones en relación con los Menores Extranjeros no Acompañados*, un document que, tal com informa el Ministeri de Treball i Seguretat Social el 2014, estableix la coordinació entre institucions i administracions a l'hora de definir “com, quan i qui ha d'actuar en cas que un MENA entri en territori espanyol”.

Les actuacions de l'esmentat protocol estan basades en dos principis recollits en “instruments jurídics internacionals” com són l'article 3.1 de la *Convención de Derechos del Niño*, que explica que en tota decisió que afecti el menor es prioritzarà l'interès superior d'aquest, i en les observacions número 6 (2005) i número 14 (2013) del *Comité de Derechos del Niño* on s'explicita la situació de vulnerabilitat que viuen els MENAS i on “s'estableix que el concepte d'interès superior del menor és complex i s'ha de determinar cas per cas”. Les actuacions també estan inspirades, a Espanya, en la Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor (LOPJM), en la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (LOEX) i la Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària.

Això sí, tal com estableix el protocol, la política de MENA “està orientada a la reagrupació familiar” al país d'origen del menor o a la repatriació al seu país d'origen a càrrec dels serveis de protecció d'allà, sempre que aquest sigui l'interès superior del menor. La política sobre MENA té, també, molt en compte la *Declaración de los Derechos del Niño* de les Nacions Unides del 20 de novembre de 1959 i la *Convención*, com s'ha esmentat abans, de *Derechos del Niño* de les Nacions Unides del 20 de novembre de 1989. El protocol explica que tant la Declaració com la Convenció estableixen que “el desenvolupament del menor” dins de la seva pròpia família o en un “ambient on les tradicions i els valors culturals propis tinguin una presència important” ha de ser prioritat, tenint sempre en compte que aquesta respongui al seu interès superior.

Segons l'esmentat protocol, s'entén com a MENA “a l'estranger menor de 18 anys que sigui nacional d'un Estat al qual no li sigui d'aplicació el règim de la Unió Europea que arribi a territori espanyol sense un adult responsable d'ell, així com a qualsevol menor estranger que un cop a Espanya es trobi en aquella situació, d'acord amb l'article 189 REX (Reglament d'Estrangeria)”.

A Espanya, com s'ha explicat en línies anterior, prima l'interès superior del menor en tot moment. Aquest interès superior comença quan es determina la seva minoria d'edat. Un cop determinada aquesta minoria, se'ls inclou de forma automàtica, tal com s'informa al document de la Red Europea de Migración *Régimen de los menores extranjeros no acompañados tras la determinación de su estatus*, “al sistema general de protecció de menors a Espanya” on poden optar a recursos específics per a MENAS o a la integració en habitatges mixtes de menors (2018:10).

L'estudi afegeix que, en qualsevol cas, quan un MENA arriba a Espanya i és localitzat per una autoritat, una entitat autonòmica o una institució, el primer que es fa és comunicar-ho a la Brigada Provincial d'Estrangeria, així com a les Fronteres del Cos Nacional de Policia, a la Delegació o Subdelegació del Govern i al Ministeri Fiscal.

És aleshores quan el presumpte menor se sotmetrà a una ressenya policial, que inclou una impressió de dactil·lar i una fotografia del menor. La ressenya, segons el *Protocolo Marco sobre determinadas actuaciones en relación con los Menores Extranjeros no Acompañados*, també ha d'incloure tota aquella informació que aportí el menor, tals com edat, nacionalitat, afiliació i documentació del seu país d'origen, i també documentació on “s'especificarà el centre de protecció de menors o d'acollida on s'hagi entregat o s'entregarà el menor, així com l'organisme públic o l'organització no governamental, fundació o entitat pública de protecció de menors a qui se li hagi encomanat la seva custòdia provisional”.

Un cop feta la ressenya, aquesta es traslladarà a la Brigada Provincial de Policia Científica del Cos Nacional de Policia amb l'objectiu que es comprovi si el menor ja tenia o no ressenya anterior i, per tant, per saber si ja estava o no inscrit al Registre de Menors Estrangers no Acompanyats (RMENA).

En cas que sigui el primer cop que el MENA s'inscriu al registre, el següent pas és assignar-li un número d'identitat d'estranger (NIE). Totes aquestes actuacions (el registre, les dades, la ressenya...) han de ser comunicades sempre al Ministeri Fiscal.

Si es dona el cas que la minoria d'edat no es pot confirmar, ja sigui per la manca de documentació o bé per l'aparença física que presenta el menor, aquest s'entregarà als serveis de protecció de menors, que li proporcionaran l'atenció necessària i donaran a conèixer la situació al Ministeri Fiscal.

D'aquesta manera, i en resum, un MENA es pot trobar en tres situacions:

- Que tingui documentació que acrediti la seva edat.
- Que no tingui documentació.
- Que tingui documentació però que existeixin dubtes sobre si aquesta és o no autèntica.

En cas, per tant, que existeixin aquests dubtes, és la Policia Nacional qui ha de comprovar la documentació per establir la seva autenticitat. Si no s'aconsegueix esbrinar res sobre la documentació, tal com s'explica a la web jurídica d'Iberley sobre els MENAS a Espanya, el Ministeri Fiscal ha de fer un judici de proporcionalitat per aportar les raons per les quals aquest document no és vàlid. Si no s'aconsegueix resoldre el cas, seran les institucions mèdiques les qui hauran de fer les proves per a determinar l'edat aproximada del suposat menor.

4.1.1.1. Determinació de la minoria d'edat

Aquells menors que no presenten cap document on es pugui veure clarament la seva edat o on hi hagi dubtes, hauran de ser sotmesos a unes proves mèdiques, un fet que porta gran controvèrsia a l'estat espanyol, i és que les proves mèdiques no determinen exactament l'edat. Els resultats donen un marge d'error de fins a dos anys i, per tant, potser es determina com a major d'edat a un MENA que encara no ho és.

Tot i això, tal com argumenta el protocol de MENAS, en les següents línies es procedeix a explicar com es determina l'edat d'aquells estrangers que arriben a les fronteres espanyoles de forma indocumentada o amb una documentació dubtosa.

Segons el protocol, l'article 35.3 de la LOEX estableix que ha de ser el Ministeri Fiscal (com a figura que garanteix la protecció del menor) qui ha d'ordenar que es facin les proves. L'objectiu d'aquestes proves de caràcter urgent i basades, per tant, en el principi de celeritat, és determinar, tal com diu el protocol, si aquella persona que acaba d'arribar "ha de ser acollida en un centre de protecció de menors d'acord amb el que s'estableix a la legislació de protecció jurídica del menor o si, per contra, s'ha de sotmetre al règim ordinari de majors d'edat".

Les proves mèdiques es faran amb el previ consentiment del menor, que haurà de tenir tota la informació sobre el tipus, les característiques i el risc de les proves que se li faran, i també de les conseqüències que pot tenir el fet de no realitzar-se les proves. Proves que, de fet, es basaran a conèixer la maduració òssia i dental de la persona a través d'una radiografia del canell esquerre i d'un examen de les dents i, en particular, del tercer molar. Finalment, també, una radiografia de la clavícula. La prova del canell, anomenada sota el nom de mètode de Greulich i Pyle, i tal com es comenta a la web jurídica d'Iberley sobre els MENAS a Espanya, compara els resultats de maduració mitjana de l'os que presenta la població d'una edat concreta sense tenir en compte característiques culturals, nutricionals, ètiques o socials i, per tant, es considera d'escassa fiabilitat perquè totes aquestes característiques poden influir en el desenvolupament i en la maduració d'una persona.

Algunes entitats denuncien, de fet, la vulneració dels drets dels infants entorn d'aquestes proves. Així ho explica l'educador social en l'àmbit de la protecció de la infància i l'adolescència i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona Daniel Ortega, que afegeix que les proves tenen un "alt percentatge d'errada". Ortega insisteix també en el fet que depenent el país d'origen del suposat menor s'accepta o no la dada dubtosa que posa al passaport, incorrent així en una doble discriminació. Donada la falta de tècniques existents per establir amb més precisió l'edat d'una persona, la sentència civil del Tribunal Suprem Número 453/2014 del 23 de setembre de 2014 estableix que "qualsevol presumpció sobre la minoria d'edat basada en la simple aparença física haurà de resoldre's a favor del menor".

Això sí, un cop fetes les proves es realitzarà l'informe mèdic aportant les conclusions on s'establirà una edat mínima i màxima, incloent-hi un marge d'error. Així doncs, els expedients de determinació de l'edat s'acabaran, tal com indica el protocol, amb el decret del Ministeri Fiscal, que constarà de la fonamentació dels fets (localització del menor, sol·licitud de les proves...), la fonamentació jurídica (valoració de les proves) i la part dispositiva. Si es considera al noi o noia com a menor d'edat es posarà "a disposició de l'entitat pública de protecció de menors". L'edat que constarà, en cas que s'hagin fet les proves mèdiques, serà l'edat inferior del ventall i del marge d'error. Si es determina que la persona és major d'edat, es comunicarà a la Brigada Provincial d'Estrangeria i a les Fronteres del Cos Nacional de Policia.

4.1.1.2. L'interès superior del menor

Tornant a l'interès superior del menor, per a determinar-ho cal que es prenguin les decisions escoltant totes les parts que tinguin alguna cosa a dir en els fets, tal com es comenta a l'estudi monogràfic ja citat de la Red Europea de Migración. En el cas dels MENAS, és molt important escoltar en primer lloc al menor, sempre que tingui la maduresa suficient per a fer-ho. Es considera que un menor té judici suficient per intervenir en el procés a partir dels 12 anys. S'ha d'escoltar també al Ministeri Fiscal i "al centre que té la custòdia, la tutela, la guàrdia o la protecció provisional" d'aquest menor, ja que coneixen millor al noi o noia i, per tant, poden saber què és millor per a l'infant (2018:10). Finalment, en cas que tingui, caldrà escoltar al seu representant legal.

Tal com assenyala l'article 2.5 de la Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor, l'interès superior del menor "haurà de ser adoptat respectant les degudes garanties del procés" i, en particular, haurà de respectar els drets del menor a ser informat i a participar en el procés, la intervenció de personal expert, la participació de pares, tutors o representants legals del menor i del Ministeri Fiscal.

L'article 2.2 de la Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor també estableix una sèrie de criteris generals per a determinar quin és l'interès superior del menor. En aquest cas també es valorarà "la protecció al dret a la vida i la satisfacció de les necessitats bàsiques del menor"; el desig, els sentiments i les opinions del menor, així

com el seu dret a participar en el procés de determinar el seu interès superior; “la conveniència de què la seva vida es pugui desenvolupar en un entorn familiar adequat i lliure de violència”; així com “la preservació de la identitat, la cultura, l’idioma, la religió, les conviccions, l’orientació i la identitat sexual del menor”. La decisió final sobre l’interès superior del menor es prendrà d’acord amb uns mecanismes de ponderació en què s’haurà de valorar tot el que s’ha comentat en aquestes línies de manera que allò que es decideixi per al menor “no limiti més drets dels quals empara”.

Això sí, per a determinar tots aquests factors, inclòs l’interès superior del menor, s’estaria parlant de diverses fases en el procediment. Tal com s’informa al document *Régimen de los menores extranjeros no acompañados tras la determinación de su estatus* (2018:24-25), les fases són les següents:

- Fase prèvia, on la Delegació o Subdelegació del Govern espanyol demanarà a les autoritats del país d’origen del menor informació sobre quines són les circumstàncies familiars del menor al seu país.
- Fase inicial, la fase en què s’inicia el procediment. En aquesta fase s’haurà de comunicar tota la informació a les parts (menor, Ministeri Fiscal, entitat que tingui la tutela legal del menor) i es decidirà si el menor ha de tornar amb la seva família o si passarà a disposició dels serveis de protecció que ofereixi el seu país d’origen.
- Fase d’al·legacions: és aquí on s’agafa tota la informació per fer un judici de valor sobre l’interès superior del menor i és en aquesta fase, també, on s’escolta a totes les parts, tal com s’ha comentat en línies anteriors.
- Fase d’audiència, que permet al menor pronunciar-se sobre el tema.
- Resolució, es farà seguint l’interès superior del menor i l’autoritat (en aquest cas Delegació o Subdelegació del Govern) decidirà si:
 - cal que el menor torni amb la seva família.
 - cal que el menor sigui posat als serveis de protecció del seu país d’origen.

- cal que el menor es quedi a Espanya.
- Fase de recursos, on es pot recórrer la decisió als tribunals.

En cas que l'interès superior del menor estigui orientat a la tornada del menor al seu país d'origen, s'inicia aleshores un procés de repatriació del menor. Val a dir que, tal com informen les Nacions Unides, la prioritat sempre rau en el desenvolupament del menor amb la seva família i en un ambient on es mantinguin les seves tradicions i la seva cultura.

Tot i això l'educador social Daniel Ortega, treballador durant tres anys i mig a la Fiscalia de Menors en tasques d'atenció i assistència immediata als menors, comenta que malgrat que la llei especifica que s'ha de seguir l'interès superior de l'infant, no sempre és així degut a "la manca de recursos del sistema de protecció". Aquest principi, com comenta Ortega, s'ha vist vulnerat especialment aquests dos últims anys, coincidint amb l'arribada massiva de Menors Estrangers No Acompanyats. Fet que ha propiciat, segons Ortega, que l'escassetat de recursos en matèria d'infància vulnerable a Catalunya, que fa una dècada que es troba col·lapsada, s'hagi vist augmentada. L'educador explica que aquests moviments migratoris massius no s'han vist acompanyats d'eines per atendre els joves.

4.1.1.3. Tutela del MENA

L'entitat pública de protecció de menors serà l'encarregada d'acollir al MENA. Aquesta entitat, a més, tal com informa el protocol, ha d'indagar en les circumstàncies en què es troba el MENA amb l'objectiu de comprovar si realment es troba en una situació de desemparament. Un cop comprovada que aquesta situació és així, en un màxim de tres mesos l'entitat, segons informa el protocol, "dictarà una resolució administrativa" on admetrà la tutela del menor.

En cas que el menor s'escapoleixi o abandoni el centre de menors on es troba, la tutela continuarà exercint-se per part del centre per tal de localitzar el menor i, també, en cas que aparegués. Així ho explica el protocol de MENAS, que afegeix que el Ministeri Fiscal "impugnarà qualsevol resolució de cessament de tutela indegudament motivada".

4.1.2. Context social

Els MENAS són un col·lectiu que està prioritzat a Espanya sota el concepte de “grup vulnerable”. Segons l'estudi monogràfic titulat *Régimen de los MENAS tras la determinación de su estatus*, elaborat per la Red Europea de Migración a Espanya, les administracions han de “vetllar pels grups especialment vulnerables com els menors estrangers no acompanyats, els que presentin necessitats de protecció internacional, els menors amb discapacitat i els que siguin víctimes d'abusos sexuals, explotació sexual, pornografia infantil o tràfic d'éssers humans, garantint el compliment dels drets previstos a la llei” (2018:5).

Repasant algunes de les característiques legals, a Espanya els MENAS es troben sota protecció provisional dels serveis de protecció de menors. Cada comunitat autònoma és l'encarregada de la tutela dels menors un cop arriben a una de les comunitats de l'estat espanyol. En el cas de Catalunya l'organisme que es responsabilitza dels MENAS i de tot allò que té a veure amb ells és la Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (DGAIA).

La DGAIA és l'organisme que s'encarrega, tal com explica a la seva pàgina web, de “protegir i tutelar els infants i adolescents desemparats, assumir-ne la guarda en els supòsits establerts per les lleis i executar les mesures d'atenció i protecció proposades en cada cas”, a més de la promoció de programes d'orientació i integració social i laboral dels infants i adolescents tant tutelats com extutelats.

Com ja s'ha esmentat, a Espanya són la Brigada Provincial d'Estrangeria, així com a les Fronteres del Cos Nacional de Policia, a la corresponent Delegació o Subdelegació del Govern i el Ministeri Fiscal els responsables de la detecció dels MENAS. Aquestes unitats s'encarreguen de fer la primera valoració del menor i la seva derivació als centres de protecció de menors d'edat.

Aquests primers centres s'anomenen “de primera acollida” o d'emergència, com s'abordarà en les següents pàgines, i normalment són la solució temporal d'aquests menors fins que les administracions corresponents acaben d'avaluar la seva situació i troben una resposta permanent. Normalment, aquesta solució definitiva són

residències o pisos assistits per professionals qualificats, com educadors socials, però els MENAS també poden ser acollits per una família.

Per abordar el vessant social d'aquest col·lectiu s'ha de parlar de les prestacions socials bàsiques com la sanitat, l'educació i l'habitatge, esmentat superficialment en el paràgraf anterior. L'article 10.3 de la Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor estableix que "els menors estrangers que es trobin a Espanya tenen dret a la educació, l'assistència sanitària i els serveis i prestacions socials bàsiques, en les mateixes condicions que els menors espanyols".

En el següent apartat es donarà informació sobre la situació dels MENAS a Espanya i Catalunya des de la perspectiva social, incloent el seu accés a les prestacions socials bàsiques i fent una radiografia de com es desenvolupa la seva integració social en el moment d'arribar al país.

4.1.2.1. L'habitatge

Al llibre *Dejadnos crecer: menores migrantes bajo tutela institucional* de l'autora Núria Empez (2014), més concretament al capítol escrit pel coautor Santiago Agustín, es dona informació sobre els quatre models bàsics d'acollida dels MENAS a l'estat espanyol.

Com s'ha comentat en línies anteriors, el lloc on el menor és traslladat a primera instància fins que les institucions avaluen la seva situació i s'encarreguen de definir el destí d'aquest menor s'anomena centre de primera acollida. Segons Agustín "és difícil imaginar un ambient més traumàtic per un infant o un adolescent que ha estat separat del seu entorn, els seus moviments estan limitats i no tindrà contacte amb cap persona" (Agustín, 2014:34).

En segona instància s'hi troben els centres residencials de gran o petita mida. Existeixen diverses modalitats d'aquest tipus de centre com els centres de menors o els pisos residencials. El coautor del llibre esmentat afirma que "els centres amb més de 40 places són molt semblants als orfenats" i que l'adaptació dels menors a aquest tipus d'habitatge està "directament relacionada amb la implicació dels adults en els

casos individuals”, és a dir, en les persones que s’encarreguen dels MENAS un cop estan al centre.

En tercer lloc es troben els anomenats centres de modificació de conducta. El llibre explica que són centres residencials destinats als menors més conflictius que es troben dins del sistema de protecció. L’objectiu principal és contenir-los fins arribar a la majoria d’edat o modificar les seves conductes.

Per últim està la possibilitat que una família estigui disposada a fer-se càrrec del menor i visqui amb una família d’acollida (Agustín, 2014:34-40).

Quan arriben a la majoria d’edat, els MENAS, segons l’article 198 del Reial Decret pel qual s’aprova la Llei Orgànica 4/2000 sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (LOEX), tenen dret a accedir a una “autorització temporal de residència per circumstàncies excepcionals”. Com a requisit, aquest document estipula que la sol·licitud per tenir una residència l’ha de presentar el menor estranger seixanta dies abans de complir la majoria d’edat o durant els tres mesos posteriors.

A Catalunya hi ha diferents tipus de recursos per l’acolliment dels MENAS. Segons l’*Informe estadístic mensual de la DGAIA* del febrer del 2020, hi ha 78 centres de primera acollida i atenció integral amb un total de 1.670 places, 12 centres de protecció d’emergència amb 530 places i 36 pisos assistits per menors immigrants sense referents familiars d’entre 16 i 18 anys amb un total de 262 places. A més, existeixen 8 centres de servei temporal que són “principalment albergs i/o cases de colònies on els adolescents estrangers immigrants sense referents familiars estan acollits de forma temporal” (2020:23).

Serveis de protecció específics per a adolescents estrangers immigrants sense referents familiars. Recursos, centres i places		ST Barcelona ciutat	ST Barcelona Metropolitana	ST Barcelona comarques	ST Girona	ST Lleida	ST Tarragona	ST Terres de l'Ebre	CATALUNYA
Servei de primera acollida i atenció integral	Centres	2	9	26	4	10	10	17	78
	Places	32	95	662	101	316	191	273	1.670
Servei de pis assistit per a joves d'edats compreses entre els 16 i els 18 anys*	Centres	1	3	6	6	4	7	9	36
	Places	6	20	44	51	29	54	58	262
Servei de suport integral de pis assistit per a joves de 18 a 21 anys en dificultat social*	Centres	13	16	5	11	6	4	3	58
	Places	51	58	20	43	24	16	12	224
Servei de suport integral de pis assistit per a joves de 16 a 21 anys en dificultat social, vinculat a programes d'inserció laboral	Centres	3	2	28	17	20	3	16	89
	Places	14	8	182	90	91	32	68	485
Servei de protecció d'emergència	Centres	2	2	4	2	1	1	0	12
	Places	95	145	139	64	32	55	0	530

Imatge 1. Serveis de protecció i d'habitatge destinats als MENAS a Catalunya. Font: DGAIA

Un altre recurs on, després de passar pels centres de primera acollida o de servei temporal els MENAS poden ser acollits fins arribar a la majoria d'edat són, d'una banda, els centres residencials d'acció educativa (CRAE) i, d'altra banda, els centres residencials d'educació intensiva (CREI).

Tal com explica la DGAIA al seu portal web, els CRAE “són institucions per a la guarda i educació d'infants i adolescents (de 0 a 18 anys) a qui s'aplica la mesura d'acolliment simple en institució” i el seu objectiu és donar resposta a “situacions i necessitats educatives i assistencials que requereixen una especialització tècnica en la seva guarda i educació alternativa a la seva família d'origen”. En canvi, els CREI estan enfocats a l'acolliment en període limitat de menors d'entre 12 i 18 anys que “presenten alteracions conductuals que requereixen una especialització tècnica alternativa en la seva cura i atenció”.

Actualment, i segons l'informe mensual del febrer de 2020 de la DGAIA, a Catalunya hi ha 108 CRAEs, que es troben principalment a la zona de Barcelona i disposen d'un total de 1.908 places i 6 CREIs amb 137 places en total (2020).

L'Aina Agustí, educadora social i treballadora a un centre d'acollida de la cooperativa Eduvic que forma part de la DGAIA, explica que en aquests centres assistencials “cobreixen les necessitats bàsiques com el menjar, un llit i la roba” i que l'estada màxima és de 6 mesos, tot i que “la majoria de vegades aquest període s'amplia fins l'any complet”. Agustí destaca que arribar a un centre de primera acollida no és “un procés fàcil per cap dels menors” i que amb el pas del temps els menors entenen que haver format part d'algun d'aquests recursos d'habitatge “els ha facilitat entendre, d'una banda, l'idioma del territori i, d'altra banda, l'adaptació als costums”.

Lamia Abassi, portaveu de l'Associació ex-Menas de Barcelona, ha explicat a les diferents xerrades que ha dut a terme aquest col·lectiu que “les condicions d'alguns dels centres residencials no són adequades i molts menors arriben al punt d'escapolir-se del centre perquè creuen que per viure d'aquella manera és millor viure al carrer”. Els joves d'aquesta associació, creada en un primer moment per assistir als joves que arribaven a la majoria d'edat, afirmen que el més important per aquests joves que es troben als centres és tenir educadors “que treballin la seva independència, que siguin

mentors i que tinguin en compte la greu situació que viuen els MENAS a l'arribar sense cap tipus de referent familiar". En referència als membres professionals que han de treballar a un centre d'aquest caire, l'Aina Agustí comenta que troba a faltar que "els professionals que treballin directament amb MENAS siguin educadors o integradors socials". Al centre on l'educadora treballa compten també amb un psicòleg i un equip tècnic format per un traductor i un criminòleg, tot i que aquest últim "hauria de fer de pont entre tots els membres de l'equip però fa funcions d'educador social".

Agustí destaca que el que dificulta més la integració d'aquests menors per part d'un centre és que "saben que l'estada és, o hauria de ser curta i que estan de pas", a més del fet que normalment aquests menors "només es relacionen entre ells i amb els professionals del centre".

4.1.2.2. La sanitat

La Llei de Cohesió i qualitat del Sistema Nacional de Salut especifica que totes les persones que es trobin a Espanya, tot i no estar registrades com a residents, tenen accés integral al Sistema Nacional de Salut. Per tant, els MENAS tenen el dret de pertànyer al sistema sanitari nacional en les mateixes condicions que els menors espanyols.

Segons l'estudi *Los jóvenes tutelados con problemas de conducta atendidos en los centros residenciales de educación intensiva (CREI) de Cataluña* de la psicòloga clínica Lorena Delgado, els nens que es troben protegits per les administracions es consideren "població especialment vulnerable en la manifestació de trastorns i alteracions de la salut mental". Això s'explica per les situacions que pateixen aquests menors en separar-se de la seva família i en tenir una vida inestable. En referència a aquest aspecte, Delgado esmenta que "les condicions genètiques-prenatals i les condicions relacionades amb les cures prèvies i posteriors a les cures residencials interaccionen i influeixen en el desenvolupament neuropsicològic" d'aquests menors. Segons la psicòloga, aquests nens tendeixen a tenir una pitjor salut física i més problemes d'aprenentatge i de llenguatge (Delgado, 2018:30-31).

En aquest informe també es relata que els menors protegits a Catalunya, l'any 2018, "tenien una taxa sis vegades major sobre la població general d'atenció per serveis de

salut mental”. El 24% dels nens patien algun problema relacionat amb la salut mental. El 34% d'aquest percentatge eren nens que es trobaven acollits a centres de menors i el 19% per famílies. Si s'analitzen les dades segons el tipus de residències, la psicòloga explica que segons la DGAIA, al 2018, “un 35% dels menors acollits als CRAEs i el 50% dels menors que es troben als CREls patien problemes de salut mental” (Delgado, 2018:31).

La DGAIA també constata a l'informe del *Marc normatiu de la protecció dels menors d'edat estrangers no acompanyats* que la situació dels MENAS “comporta pressió per als adolescents en els centres que desencadena en episodis de frustracions i manca d'autocontrol de la conducta, consums de substàncies perjudicials per a la salut i alteracions dels estats emocionals” (2017:19).

4.1.2.3. L'educació

L'article 9.1 de la LOEX estipula que “els estrangers menors de setze anys tenen el dret i el deure a la educació, que inclou l'accés a un ensenyament bàsic, gratuït i obligatori” i també que “els estrangers menors de divuit anys també tenen dret a l'ensenyament post obligatori”. Aquest dret inclou, segons el citat article, “l'obtenció de la titulació acadèmica corresponent i l'accés al sistema públic de beques i ajudes en les mateixes condicions que els espanyols”. Així mateix, si arriben a la majoria d'edat mentre es troben a meitat de curs escolar, tenen dret a poder acabar-lo.

L'estudi monogràfic ja citat i elaborat per la Red Europea de Migración explica que no existeixen “recursos educatius destinats específicament als MENAS, sinó als menors estrangers en general”. Com a exemple, el document posa els cursos d'idiomes i els cursos d'integració i comenta que els professors són els que han de valorar si són necessaris o no per cada menor, però que el seu accés sempre estarà supervisat pel Ministeri Fiscal (2018:3).

La *Carta de drets i deures dels menors que viuen als centres* elaborada per la DGAIA detalla que és un deure “rebre formació en català i anar a classe per aprendre la llengua” si és un menor procedent de fora de Catalunya i no parla bé l'idioma (2010:10). Per tant, els centres d'acollida pels MENAS han de garantir la inscripció del

menor en cursos de català i castellà perquè pugui aprendre l'idioma i fer més fàcil la seva inserció social en quant a la llengua.

L'informe del Síndic de Greuges titulat *La situació dels infants migrants sense referents familiars a Catalunya* explica que "l'escolarització dels menors és relativament ràpida" quan arriben als centres d'acollida o a altres recursos, com poden ser els CREI i els CRAE (2018:101). A més, sempre que sigui possible, s'intenta que els nens que es troben a un mateix lloc d'acollida cursin els seus estudis a centres públics diferents de la zona per fomentar la integració amb menors de totes les nacionalitats i poder rebre una atenció educativa adequada i individualitzada. L'informe citat detalla que l'escolarització es duu a terme sempre al centre educatiu que s'adapti a les necessitats personals del menor en un major grau. Així mateix, els professors del centre i el personal que treballa als centres d'acollida es coordinen per donar al menor una educació de qualitat. El document elaborat pel Síndic de Greuges també comenta que s'han detectat casos de MENAS que "no han pogut accedir a l'educació secundària obligatòria perquè tenien una edat molt propera als setze anys" (2018:101).

L'educadora social, Aina Agustí, detalla que als centres d'emergència o de primera acollida, la base és "una política més assistencial que integradora", i per tant, aquests centres "no poden oferir un curs de castellà ni cap recurs formatiu".

4.1.2.4. La vida laboral

Pel que fa a les oportunitats laborals dels MENAS, segons l'informe *Régimen de los Menores Extranjeros No Acompañados tras la determinación de su estatus*, aquests "tenen dret a treballar a Espanya en igualtat de condicions que els menors espanyols quan arriben a l'edat laboral mínima, que són els 16 anys" (2018:4). Tal com explica el document esmentat, aquesta oportunitat sempre l'ha de valorar la institució que tingui la tutela del menor. Com ja s'ha comentat algunes vegades en aquest treball, l'administració ha de vetllar per la protecció d'aquests joves i ha de prendre decisions que siguin beneficioses per la seva integració social. Accedir al mercat laboral pot ser una d'aquestes mesures. Quan un MENA arriba a la majoria d'edat pot accedir al mercat laboral a través d'una autorització de residència i treball.

Un dels problemes més importants que han d'afrontar aquests menors per treballar a Catalunya és no tenir cap documentació legal de residència. El Síndic de Greuges, al seu informe sobre la situació dels MENAS, ha investigat que els tràmits pel aconseguir el permís de residència dels nens estrangers no acompanyats i que estan tutelats per la DGAIA comencen mesos després de l'assumpció de la tutela. El Síndic afirma que hi ha ocasions on la DGAIA esgota el termini de nou mesos que la legislació preveu per l'inici d'aquests tràmits i això produeix que molts MENAS estiguin sense una autorització de residència durant mesos (2018:104). Aquest tipus d'irregularitats també les confirmen alguns extutelats des de l'Associació Ex-Menas.

Això té una incidència directa en el permís de treball, ja que segons l'informe del Síndic esmentat, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat estipula, segons l'ordre TAS 3698/2006 que regula la inscripció dels treballadors estrangers als Serveis Públics de Treball, que si es vol accedir als programes formatius finançats pel Servei d'Ocupabilitat de Catalunya (SOC) "s'ha de disposar d'una autorització legal de residència". Tal com també especifica el Síndic, l'article 10.2 de l'ordre TAS del 22 de novembre estipula que els Menors Estrangers No Acompanyats "tutelats per l'Administració que no disposen de permís de residència poden accedir als programes formatius subvencionats pels serveis públics d'ocupació sempre l'entitat de protecció a la infància ho justifiqui individualment" (2018:105).

4.1.2.5. El paper de les entitats no governamentals en la integració social dels MENAS

A nivell nacional hi ha una gran quantitat d'organitzacions no governamentals que han desenvolupat programes i polítiques específiques dirigides als Menors Estrangers No Acompanyats. Per exemple, Accem va obrir al 1995 el seu primer centre d'acollida pels menors en risc d'exclusió social. Tal com s'exposa a la seva pàgina web, amb l'augment de l'arribada dels menors migrants sense referents familiars, aquesta organització sense ànim de lucre va destinar més recursos econòmics a crear pisos tutelats i més centres d'acollida per aquest col·lectiu. L'organització ofereix a cada menor "una atenció individualitzada que respon a les seves necessitats físiques i psicològiques". Així mateix, treballen per "facilitar l'accés d'aquests menors a la

formació acadèmica i ocupacional”, a més de promoure diverses activitats en l'àmbit cultural, lúdic i esportiu per aquests menors. La labor d'Accem no només se centra en els menors, sinó també en la transició a la vida adulta dels joves d'entre 16 i 24 anys que, tal com comenten a la web, al complir la majoria d'edat, queden “en una situació de desprotecció i risc greu d'exclusió social”.

La Fundació Amigó té un programa de protecció de la infància i adolescència que inclou l'acolliment i assistència a un dels seus centres residencials dels menors tutelats per l'Estat. Segons s'explica a la seva web, la fundació ha obert 15 centres i pisos a diferents punts d'Espanya on acullen fins 374 infants i adolescents sense referents familiars. La seva acció social i educativa té com a objectiu atendre al menor i cobrir totes les seves necessitats mentre serveis socials treballa per trobar una solució familiar temporal. A Catalunya, la Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA), tal com explica a la seva pàgina web, té una clara missió: “afavorir l'autonomia i la igualtat d'oportunitat dels joves sense suport familiar en procés d'emancipació, especialment dels tutelats/des i també dels extutelats/des”.

Entre els seus projectes es troben els itineraris cap a l'emancipació on ofereixen l'acompanyament “tècnic i educatiu” a aquests joves d'entre 16 i 25 anys. Des de la federació donen diferents tipus d'ajudes: suport econòmic a partir de beques d'estudis i de formació, suport residencial amb pisos assistits, residències de joves treballadors i assessorament per la recerca d'habitatge en el mercat immobiliari, suport formatiu a partir d'accions educatives per adquirir les competències bàsiques per afavorir la seva integració social i laboral i suport per la inserció laboral. A més, la FEPA ha elaborat una guia d'emancipació destinada als joves que han estat tutelats per la DGAIA o que

es troben en procés d'emancipació. L'objectiu d'aquesta guia és informar als extutelats de les seves possibilitats un cop arriben a la majoria d'edat, tant en l'àmbit de buscar un habitatge on viure, com en les ajudes econòmiques i els passos que han de seguir per demanar-les.

Imatge 2. Portada de la Guia d'Emancipació de la FEPA. Font: FEPA

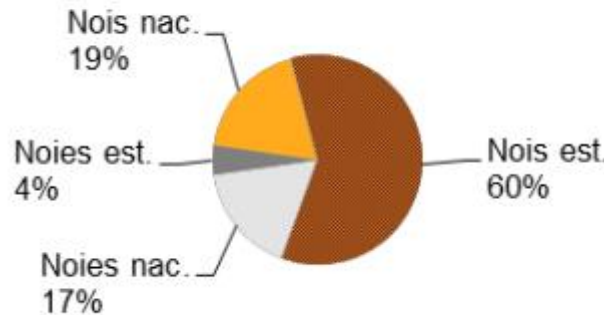
4.1.3. Context econòmic

A Catalunya, des del 2007, tots aquells menors que han estat sota tutela de l'Administració tenen dret, un cop són extutelats, a rebre una retribució que, en el cas de la comunitat autònoma catalana i tal com corroboren des de l'Associació ex-Menas, correspon a 664 euros mensuals. Així ho explica també la *Memòria 2018* de l'Àrea de Suport a Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET). Aquesta ajuda està destinada a tots els joves extutelats, independentment de la seva nacionalitat, i té com a objectiu contribuir que, “un cop acabada la tutela per part de la Generalitat, els joves puguin viure de manera autònoma” (2018:29).

La *Memòria 2018* de l'ASJTET també estableix que, com a requisit per rebre l'ajuda els joves han de viure legalment a Catalunya, patir una situació de necessitat, haver complert els 18 anys i no passar dels 21 anys, estar tutelat un cop arriben a la majoria d'edat i viure de forma autònoma i fora d'un nucli familiar. També cal que segueixin un pla de treball individual (PTI), on un professional referent s'encarrega de fer un seguiment del jove. La prestació es podrà rebre fins que els joves compleixin 21 anys sempre que hagin estat tres anys, com a mínim, sota tutela de la Generalitat, si no només tindran dret a 6 mesos de prestació. A més, han de seguir el pla de treball establert. Com a novetat del 2017 aquells joves que segueixin una formació reglada post obligatòria tindran la possibilitat de prorrogar aquesta prestació fins que acabin aquests estudis. En tot cas la pròrroga no serà superior als dos anys. Durant el 2017 un total de 1.097 joves van cobrar aquesta ajuda. El 2018 l'ASJTET va rebre prop de 1.500 sol·licituds més i, des del 2007, s'han tramitat més de 6.800 sol·licituds. Si es fa referència als joves estrangers, la *Memòria 2017* de l'ASJTET estableix que la major part de beneficiaris d'aquesta ajuda han estat espanyols. Només un 27% de les prestacions han anat destinades a nois estrangers i un 17% a noies estrangeres. L'any següent, però, s'ha vist un canvi de tendència. Les últimes dades publicades per

l'ASJTET, corresponents a l'any 2018, informen que el 65% de les sol·licituds corresponen a persones estrangeres.

Gènere / procedència dels joves 2018

Imatge 3. Gènere i procedència de les sol·licituds d'ajuda dels joves el 2018. Font: ASJTET

Des de l'Associació ex-Menas informen que la realitat sobre les ajudes és ben diferent i que la Generalitat explica que es troba saturada. A més, comenten que de cada 10 MENAS, només 1 rep l'ajuda econòmica i/o d'habitatge quan fan els 18 anys.

Pel que fa a l'Estat Espanyol, el projecte llei dels Pressupostos Generals de l'Estat pel 2019 va incloure per primer cop una dotació de 30 milions d'euros per a MENAS.

També el 2019, i amb l'objectiu de millorar l'acollida i la integració dels MENAS al territori, la Generalitat va oferir als municipis que acollien MENAS un pla de 14,5 milions d'euros. I, quant a les pagues, a diverses comunitats autònomes de l'Estat els MENAS poden rebre en concepte d'oci una paga setmanal que ronda els 10 euros, sempre que segueixin un comportament correcte i el pla de treball establerts pels centres.

4.2. Els mitjans de comunicació i tractament de les minories

4.2.1. Recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) i del Col·legi de Periodistes

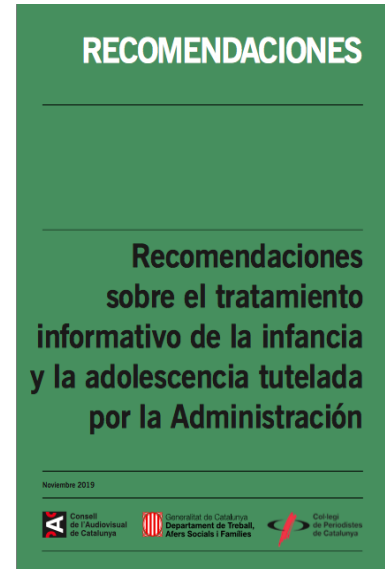
El tractament informatiu de la infància i en concret dels MENAS ha esdevingut un tema de força interès en l'actualitat. Tant que el Departament de Treball, Afers Socials i Família de la Generalitat de Catalunya s'ha vist obligat a elaborar un document, junt amb el CAC i el Col·legi de Periodistes, amb 22 recomanacions. L'objectiu és aconseguir que el llenguatge emprat pels mitjans s'utilitzi amb més cura per a no estigmatitzar un col·lectiu força vulnerable i "esdevenir una guia per fomentar un tractament mediàtic que respecti l'interès superior dels infants i adolescents" (2019:3).

Al document, a banda de les recomanacions que es mostraran en les següents línies, també s'explica que la imatge que es difon als mitjans sobre el col·lectiu és una imatge negativa, relacionada amb els conflictes, la delinqüència i la criminalitat. Les recomanacions que s'expliquen a continuació fan referència a tots els gèneres i formats informatius, així com la seva difusió: televisió, ràdio, xarxes socials, plataformes...

4.2.1.1. Recomanacions generals

A continuació s'exposen les recomanacions generals que s'aconsellen seguir per part del CAC i del Col·legi de Periodistes de Catalunya (2019:7-11).

1. "Garantir els drets a la intimitat, la dignitat i la imatge dels infants i els adolescents i evitar difondre dades personals que en permetin la identificació". A més, de la mateixa forma que en una notícia no s'ha de donar informació que identifiqui el lloc de residència d'un infant, tampoc s'ha de permetre que s'identifiqui, en el cas dels joves migrants sols, el centre de residència on està, sobretot si es dona el cas d'una notícia que tracta una situació negativa.

Imatge 4. Portada del document conjunt del CAC i el Col·legi de Periodistes.

Font: Gencat

2. “Sensibilitzar la ciutadania sobre la realitat de la infància i l’adolescència tutelada i dels joves en situació de vulnerabilitat”. Els mitjans han de tenir una mirada crítica i informar sobre el funcionament de la tutela per part de l’Administració. Cal que els mitjans, a més, apropin un tema desconegut com aquest per tal que es pugui comprendre la realitat dels MENAS.
3. “No fer referència a la situació familiar prèvia ni al fet que l’infant o l’adolescent està sota tutela de l’Administració si no està justificat per la informació”. Per tant, es recomana no donar aquesta informació extra si no està relacionada estretament amb la notícia o la peça que s’està produint. El concepte de romandre sota la tutela d’una Administració ja no gaudeix, per si sol, de bona imatge. És per això que si no aporta res de positiu, s’aconsella no esmentar-ho per tal de protegir als infants d’una possible discriminació.
4. “No atribuir al conjunt dels infants i els adolescents tutelats conductes negatives dutes a terme per persones concretes”. Cal que els mitjans no generalitzin a tot el col·lectiu quan es parla de conflictes o de situacions negatives puntuals.
5. “Informar sobre els casos de resiliència i superació”. Aquesta és una manera de donar una visió una mica més propera de la realitat del col·lectiu, centrant-se més en els processos d’ensenyament, en la inclusió, en casos de superació de joves ex-Menas...
6. “Utilitzar un llenguatge inclusiu i curós”. Cal evitar parlar de menor o menor d’edat perquè, tal com s’informa al document elaborat pel CAC i el Col·legi de Periodistes, és una expressió que els minoritza. Per tant, es recomana utilitzar paraules com *infància*, *adolescència*, *joventut*, per parlar de termes globals, i *infant*, *nen o nena*, *adolescent*, *jove*, per parlar de casos concrets. També es recomana no utilitzar la paraula integració (que porta incorporada connotacions negatives) i canviar-la per termes com *inclusió* o *participació social*.
7. “Demandar assessorament qualificat abans d’informar sobre un cas complex”. Les institucions, associacions o professionals són fonts expertes que poden ajudar a realitzar una pràctica responsable sobre un tema sensible.

8. “Considerar infants, adolescents i joves tutelats com a agents socials actius i no com a subjectes passius de les informacions”. D’aquesta manera, i tal com informa el document, cal complir el que diu la Convención sobre los Derechos del Niño i, per tant, escoltar i tenir en compte les seves consideracions i les seves opinions sobre temes que, segurament, els afecten de forma directa.
9. “Demandar permís a l’Administració per entrevistar o parlar amb infants o adolescents sota tutela”. És l’Administració l’única que pot atorgar aquest consentiment, ja que és la tutora legal de l’infant. A més, el nen o nena ha d’estar d’acord a fer aquesta entrevista.
10. “Entrevistar l’infant o l’adolescent tutelat o tutelada de manera especialment curosa i tenir en compte la vulnerabilitat i el bagatge emocional i vital que pot tenir”. Si el nen o nena accepta l’entrevista cal tenir molta cura a l’hora de fer les preguntes per l’alta vulnerabilitat del col·lectiu. Per tant, també es recomana no fer preguntes centrades exclusivament en els conflictes i no fer preguntes que fomentin els prejudicis o la creació d’estereotips. Si no vol respondre a alguna pregunta, cal entendre-ho i no insistir.
11. “Utilitzar les imatges d’arxiu de manera pertinent o evitar-ne l’ús”. No és aconsellable utilitzar imatges d’arxiu per donar color a notícies que realment no es corresponen amb aquestes imatges. En cas que s’utilitzin, cal que tinguin un sentit. El document recalca que és millor no posar-ne cap que inserir-hi imatges que no estiguin relacionades amb el tema i que, a més, puguin ser negatives per la imatge del col·lectiu.
12. “Sensibilitzar sobre la situació dels i les joves extutelats i extutelades i donar-los veu”. Es demana als mitjans de comunicació que siguin especialment sensibles amb la situació d’aquestes persones i, per tant, si no està relacionat amb la notícia, s’aconsella que no s’esmenti el vincle d’aquesta persona amb el sistema de protecció amb l’objectiu d’evitar l’estigmatització. D’igual forma, es recomana posar èmfasi en els representants d’associacions d’extutelats per tal que puguin aportar el seu punt de vista sobre el tema del qual s’està informant.

Aquestes recomanacions generals permeten que el tractament informatiu dels joves tutelats sigui més acurat.

4.2.1.2. Recomanacions específiques en relació amb la infància i l'adolescència migrada sola

El document presentat per aquests organismes, a banda de fer recomanacions generals per al tractament de la infància i de la joventut, també fa unes recomanacions més específiques pel tractament dels joves que migren sols. Aquestes recomanacions s'exposen a continuació (2019:14-17).

1. “Reforçar el discurs sobre el fet migratori com a realitat estructural i no com a amenaça o problema social”. A més, des dels mitjans, si es fa una feina correcta, es pot ajudar a combatre els discursos d'odi i el racisme. Cal també tenir cura i evitar termes com *allau*, *onada*, *il·legal* o *sense papers*, ja que és un llenguatge força alarmista.
2. “No fer referència a la nacionalitat de l'infant o adolescent si no és rellevant per a la notícia”. D'aquesta manera s'aconsegueix que no es reforcin estereotips que discriminin a un col·lectiu de persones que tenen un mateix origen.
3. “Utilitzar alternatives a l'acrònim *MENA* quan sigui possible, sobretot en notícies amb connotacions negatives”. Aquestes alternatives podrien ser paraules com: *infància i joventut*, *migrada sola*, *infant migrat sol*, *joves que han vingut sols* o, fins i tot, *infància i adolescència sense referents familiars*.
4. “Posar de manifest les aportacions positives que fan aquests infants i joves a la societat” i, per tant, fer esment de les conseqüències positives que pot tenir l'arribada d'aquesta població al nostre territori, com una major pluralitat cultural o l'augment de població activa.
5. “Difondre les accions que es duen a terme per incloure aquests infants, adolescents i joves en la societat i en la comunitat local”. D'aquesta manera, es pot informar de les accions i dels projectes que fan per tal d'aconseguir una inclusió d'aquests infants a la societat.

6. “Informar sobre els casos de resiliència i de superació d’adolescents i joves migrats sols”. Es recomana, per tant, que es visibilitzin aquelles experiències dels joves migrats sols que s’hagin inclòs en la societat.
7. “Evitar responsabilitzar els i les joves de situacions que no han provocat o de les quals en són víctimes”. En comptes de responsabilitzar-los i culpabilitzar-los, es recomana fer ressò de les mancances del sistema d’acollida per part de l’Administració.
8. “Interpretar de manera responsable les estadístiques vinculades als infants i joves migrats sols i soles”. Aquesta interpretació ha de ser acurada per no transmetre una idea errònia sobre el fenomen. Cal, per tant, no sobredimensionar els conflictes que els hi afecten.
9. “Visibilitzar les nenes i les noies migrades soles”. Molts cops es deixa de banda la figura femenina perquè arriben en un nombre més baix. Però cal que els mitjans també les visibilitzin a elles i evitar, d’aquesta forma, una triple discriminació: d’edat, de gènere i de persona migrada.
10. “Donar veu a joves migrats sols extutelats” perquè poden aportar coneixement de primera mà i el seu testimoni pot ser molt necessari a l’hora d’entendre una informació.

Totes aquestes recomanacions permeten als periodistes que treballen a Catalunya ser més conscients de les pràctiques que s’han de realitzar, tant per parlar d’infància com a l’hora de parlar amb els propis MENAS.

4.2.2. Recomanacions de la Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo

Durant la investigació d’aquest treball s’ha buscat si existeix a Espanya un document similar al del CAC i el Col·legi de Periodistes de Catalunya sobre el tractament dels MENAS. No s’ha trobat cap document similar d’institució o consell audiovisual que tracti amb profunditat als menors estrangers que arriben sols a fronteres espanyoles. Tot i això, el 2014 la Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo impulsada per la Federación de Asociaciones de Periodistas de España (FAPE) va fer

públiques 11 recomanacions per tal de protegir a la infància als mitjans de comunicació. Són recomanacions que tracten als infants en general, però que també es poden aplicar en molts casos a les informacions que s'escriuen sobre infància migrada sola.

Des de la comissió s'explica que el tractament dels infants als mitjans s'ha d'ajustar sempre tant a la normativa nacional com a la internacional i és per això que han fet públiques les següents recomanacions a través de la pàgina web oficial de la FAPE:

- Respectar sempre el principi d'universalitat dels drets dels nens i nenes.
- Donar prioritat a l'interès superior del menor quan s'ha de prendre una decisió informativa.
- Vigilar la contextualització dels continguts de les notícies que estan relacionades amb temes d'infància.
- Rebutjar qualsevol vulneració dels drets dels infants que tingui com a objectiu obtenir beneficis materials.
- Protegir la identitat dels menors.
- Tractar amb especial cura tot allò que faci referència al consentiment del menor i dels seus tutors legals.
- Comprovar, com a tasca, la fiabilitat de les fonts utilitzades.
- Fer un ús correcte de la informació obtinguda per part dels menors a les xarxes socials i a internet.
- Garantir els drets dels infants a participar als mitjans de comunicació.
- Assumir com a part de la tasca periodística l'efecte educatiu de les teves peces.
- Assumir el principi existent de corresponsabilitat dels drets humans.

Tot i que no són recomanacions específiques per tractar el col·lectiu MENAS, un dels periodistes entrevistats de La Vanguardia, Asier Martiarena, ha comentat que sovint intenta seguir aquestes pautes quan ha de parlar de temes d'infància i menors.

4.2.3. Estudis de les minories

El comportament dels mitjans de comunicació envers tota classe de minoria ha estat el protagonista de diferents iniciatives desenvolupades a Espanya i Catalunya per entitats reguladores i diferents col·lectius que han elaborat recomanacions, llibres d'estil i codis deontològics dirigits als mitjans de comunicació per avançar cap a un correcte tractament informatiu d'aquests col·lectius reduïts.

Els MENAS, tal com s'ha descrit en els apartats anteriors, són un col·lectiu especialment vulnerable i, per tant, una minoria que necessita una legislació i una protecció concretes. Al fet de ser un col·lectiu vulnerable per ser immigrants cal afegir que són nens i nenes menors d'edat i han d'estar protegits per l'interès superior del menor.

Per poder fer una anàlisi de les informacions sobre els MENAS que han sortit als mitjans de comunicació recentment, primer és necessari l'estudi del tractament mediàtic envers les minories com ho són els Menors Estrangers No Acompanyats.

Els immigrants, el col·lectiu LGTBI i els malalts mentals són grups que acostumen a aparèixer als mitjans de comunicació descrits de manera determinada. Per poder començar a parlar del tractament mediàtic d'aquests col·lectius, cal definir primerament què és una minoria.

4.2.3.1. El concepte de minoria

El text aprovat el 1952 per la Subcomisión por la Prevención y la Protección de las Minorías de l'ONU considera que minories són "aquells grups no dominants en una població que tenen, i volen preservar permanentment, tradicions o característiques ètniques, religioses o lingüístiques marcadament diferents de la resta de la població" (Sorolla, 2001:28).

Segons Fernando Mariño Menéndez, una minoria es caracteritza per tres trets fonamentals. Primerament, el seu nombre d'integrants és inferior que la resta dels habitants del lloc on viuen. A més, la seva existència rau en la "manifestació de característiques pròpies de cultura, ètnia, llengua i/o religió" i els membres del

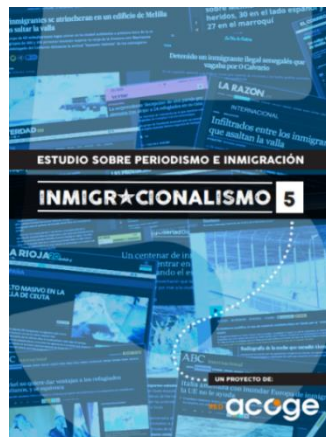
col·lectiu es troben en una “situació de vulnerabilitat especial” front la massa de societat “majoritària” (Mariño Menéndez, 2001:8).

Ramón Soriano inclou la situació de dependència a les característiques pròpies d’una minoria, ja que el concepte és descrit per l’autor com “un col·lectiu freqüentment d’escassa dimensió, definit per trets culturals innegociables que es troba en una situació greu de dependència respecte a una estructura de poder, estatal o supraestatal” (Soriano, 1999:18).

González i Ruiz assenyalen que el "concepte jurídic de minoria nacional" implica un col·lectiu amb trets ètnics, religiosos i de llengua diferents, d’un nombre inferior de persones i que tinguin "nacionalitat jurídica". Els autors comenten que les minories "s'autodefineixen com part del grup" i tenen l’objectiu de crear “una identitat pròpia”. Tot i això, González i Ruiz afirmen que els trets d’aquesta definició son característics de les "minories tradicionals o històriques" i, per tant, no s’apliquen en la seva totalitat a "les minories noves", com pot ser el col·lectiu LGTBI (González i Ruiz, 2012:35).

4.2.3.2. El tractament informatiu dels immigrants

La fundació Red Acoge ha elaborat des de 2014 els informes anomenats *Inmigracionalismo* per tractar les pràctiques periodístiques a les notícies sobre immigració que es donen als mitjans de comunicació espanyols. L’últim estudi sobre periodisme i immigració analitza els principals mitjans de comunicació espanyols i les característiques de les peces informatives publicades a alguns mesos del 2017 sobre aquest col·lectiu.

Imatge 5. Portada de l’últim informe ‘Inmigracionalismo’ (2017). Font: Fundació Red Acoge

Les conclusions de l'informe són clares: tot i que l'agenda mediàtica i els temes tractats als mitjans a Espanya han estat diferents al llarg dels últims anys, hi ha errors comuns que es repeteixen a les notícies sobre immigrants, com el llenguatge bèl·lic i l'alarmisme. Des de l'informe del 2015, Red Acoge ha identificat la “creació d'una alarma injustificada per part dels mitjans envers els intents d'entrada de les persones estrangeres” a Espanya. A més, els mitjans han relacionat de manera directa durant anys l'augment de la població musulmana a Europa amb els últims atacs terroristes, provocant certa criminalització a tot el col·lectiu (2017:12).

L'estudi afirma que hi ha notícies basades en dades falses sobre immigrants i que hi ha una tendència a “justificar accions que es duen a terme cap a la població immigrant”, citant l'obertura dels nous Centres d'Internament d'Estrangers el 2017 com una cosa “necessària i justificable davant la falta de capacitat per assumir l'arribada de noves persones migrades” al país (2017:51). Així mateix, els mitjans espanyols categoritzen les notícies sobre immigrants a les seccions de successos o terrorisme, en cas que n'hi hagués.

El llenguatge emprat a les notícies és un altre aspecte que en tots els informes *Inmigracionalismo* ha estat analitzat. Els mitjans utilitzen expressions com “assalt massiu” o “desbordament de pateres” i generen en l'audiència “sensació de temor que justifica l'ús de mesures de control excessives i l'ús de la força per part de la seguretat de l'Estat”. Des del començament dels informes de Red Acoge els mitjans “mantenen una estratègia reiterada on es presenta una massa immigrant de la qual defensar-nos” (2017:51).

En el cas dels mitjans catalans, les dades més recents sobre el tractament periodístic de la immigració s'inclouen en la *Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació* (2018) elaborada pel Col·legi de Periodistes de Catalunya. En aquest document, a més de fer unes pinzellades sobre com és aquest tractament, també apareix el manual d'estil per saber com parlar de les minories ètniques als mitjans de comunicació i “difondre bones pràctiques en el tractament de la diversitat”.

En el cas català, igual que als mitjans nacionals, es parla de la introducció d'ítems relacionats amb les persones immigrants, com el grup ètnic, el color de la pell o el país

d'origen, que condicionen la lectura que fa l'audiència. El Col·legi de Periodistes denota com “inadmissible” la utilització d'aquests ítems amb “una finalitat tendenciosa, xenòfoba o racista” a més d'evitar relacionar les persones d'un origen concret amb alguna activitat que pugui ser il·legal o delictiva, una tendència que s'ha donat sovint tant als mitjans espanyols com als catalans.

Un altre aspecte que l'agrupació de periodistes ha identificat a l'anàlisi dels continguts dels mitjans de comunicació sobre les persones immigrants és que aquestes apareixen “gairebé sempre com un problema, una amenaça” i que se'n “denigra la figura com a víctimes o victimaris pel sol fet d'aparèixer com a diferents”. L'informe destaca que, tot i ser la seva tretzena edició, als mitjans de comunicació catalans encara apareixen paraules relacionades amb els immigrants com “il·legals”, “invasió” o “grans onades”, com també s'ha identificat als informes de Red Acoge.

4.2.3.3. El tractament informatiu del col·lectiu LGTBI

Com ja s'ha avançat a la definició del concepte de minoria en aquest apartat del treball, alguns autors inclouen les minories sexuals dins la descripció d'aquest concepte. El col·lectiu de lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals i intersexuals és un grup de la societat del qual els mitjans de comunicació segueixen afavorint els estereotips i certa invisibilitat. L'esfera mediàtica espanyola continua donant una imatge “estigmatitzadora de la comunitat LGTBI” (Carratalá i Herrero-Jiménez, 2019:65).

La Federación de Servicios a la Ciudadanía (FSC-CCOO) i la Federación Estatal de Lesbianas, Gays, Trans y Bisexuales (FELGTB) han presentat dues edicions de la *Guía de buenas prácticas para el tratamiento de la diversidad sexual, de género y familiar en medios de comunicación*. L'objectiu d'aquest informe és ajudar a perfeccionar la forma de mostrar a les persones d'aquest col·lectiu als mitjans de comunicació perquè el seu tractament millori i siguin un grup social visible i representat.

La guia fa un diagnòstic del tractament informatiu del col·lectiu i al·lega que els fets han de ser els elements protagonistes de les notícies però “quan es relacionen amb persones LGTBI la notícia es desvia cap a la individualitat de les persones i la seva

orientació sexual o identitat de gènere” als mitjans de comunicació espanyols (2017:11).

Les entitats encarregades de l'elaboració d'aquesta guia han detectat als mitjans de comunicació alguns errors freqüents amb relació a les informacions transmeses sobre el col·lectiu. Per exemple, la generalització de totes les persones del col·lectiu sota la denominació d'homosexuals a alguns titulars, ja que això oculta a la resta de persones denominades sota l'acrònim LGBTI. Una tendència que han observat als mitjans de comunicació és la persistència dels rols de gènere, que ha conduït a “que tot allò que s'allunyi de l'estereotip sigui ridiculitzat”. Un dels elements que inclou la guia com a factor de criminalització cap al col·lectiu és el tractament mediàtic del virus de la immunodeficiència humana (VIH), ja que “alguns titulars i reportatges serveixen per estigmatitzar encara més el grup social i a les persones amb VIH” (2017:12).

Amb relació al vessant dels mitjans de comunicació catalans cal destacar l'informe de Vicent Canet titulat *Home, Gai i Jove: la imatge del col·lectiu LGTBI als mitjans* on s'analitza el tractament informatiu del col·lectiu pels principals mitjans digitals i impresos de Catalunya. Les conclusions de l'anàlisi mostren que els temes més abordats quan una notícia està centrada en aquest grup social són les discriminacions i les polítiques institucionals per garantir els drets de les persones d'aquest grup. Segons el document, hi ha alguns temes que són invisibles als mitjans de comunicació catalans com la salut sexual del col·lectiu, la situació general, la discriminació de les persones LGTBI o les persones immigrants d'aquest col·lectiu.

Una de les males pràctiques que apareix tant a la guia de la FSC-CCOO i la FELGTB com a l'informe de Canet és la invisibilitat de les persones transsexuals i el llenguatge que s'empra per referir-se a aquesta part del col·lectiu. L'autor català inclou dins d'aquestes males pràctiques l'ús de l'expressió “canvi de sexe” referida a les persones transsexuals, quan “el terme correcte és reassignació i amb el fet que en moltes notícies es presenta un abans i un després, cosa que viola el dret a la privacitat de les persones trans” (Canet, 2018:20-21).

4.2.3.4. El tractament informatiu dels malalts mentals

Quan es produeix un esdeveniment hi ha mitjans de comunicació que utilitzen fonts que donen a entendre que les malalties mentals són la justificació d'allò que ha passat. Segons l'últim *Informe sobre el tractament de les malalties mentals a la informació internacional i a la informació local* elaborat per l'Observatori de Mitjans i Salut Mental, a la premsa existeix una clara relació entre la salut mental i la violència, i aquest és l'aspecte més "preocupant i que va cridar més l'atenció pel volum d'articles en què es va repetir", després d'analitzar més de 300 peces informatives entre el 2016 i el 2017. La conclusió més clara de l'informe elaborat per la plataforma és que el prejudici que més apareix als mitjans és aquell que suposa que "les persones amb problemes de salut mental són perilloses" (2018:5).

La Confederación Salud Mental España ha publicat tres guies d'estil amb l'objectiu d'analitzar com tracten els mitjans de comunicació a Espanya els temes o aspectes relacionats amb la salut mental i alhora donar als periodistes dades i claus necessàries referents al llenguatge més adequat per parlar sobre salut mental.

Durant els últims anys, i tal com s'explica a l'edició de la guia de l'any 2019, hi ha hagut una millora en el tractament mediàtic de la salut mental però encara "se segueix transmetent de manera subtil, i algunes vegades explícita, una imatge errònia i negativa dels problemes de salut mental" (2019:13). Una d'aquestes males pràctiques i que també s'ha vist en el tractament mediàtic dels col·lectius explicats unes línies més amunt és la categorització de les informacions o notícies relacionades amb la salut mental a la secció de successos, provocant que la societat pugui relacionar de manera directa les conductes antisocials amb les malalties mentals.

La confederació afirma que les conductes alarmistes apareixen als titulars dels mitjans de comunicació espanyols provocant el sensacionalisme. En relació amb el vessant de cada notícia, la guia explica que "les poques informacions positives tendeixen a ser paternalistes, destaquen les carències i les necessitats, i deixen de banda les capacitats de la persona" i que "rarament el problema de salut mental es mostra com una circumstància més de la persona i no com la seva qualitat fonamental" (2019:13).

L'entitat catalana Obertament, que intenta erradicar l'estigmatització i el rebuig cap a les persones que tenen trastorns mentals, també ha elaborat un document per parlar del tractament informatiu de les malalties mentals als mitjans de comunicació catalans i també a les sèries de televisió i les pel·lícules. A la guia esmenten les consideracions que han de tenir els periodistes a l'hora de fer entrevistes a persones amb trastorns mentals i tot allò que no és apropiat esmentar a les notícies de successos com l'especulació, incloure el trastorn mental al titular o a l'inici i explicar en quin context es troba una persona que s'ha vist involucrada en un acte de violència i que té una malaltia mental.

4.2.4. Què s'ha dit sobre el tractament que fan els mitjans dels MENAS

Després de dur a terme una recerca dels estudis prèviament realitzats sobre MENAS i sobre el que han dit organismes i entitats sobre el col·lectiu, cal dir que la poca informació trobada fa concloure que és un tema poc tractat. És cert, però, que no només organismes i entitats han fet ressò de com els mitjans tracten al col·lectiu de Menors Estrangers No Acompanyats, sinó també hi ha pàgines digitals que han alertat que els MENAS s'han convertit en un dels objectius de la desinformació.

Des del Síndic de Greuges de Catalunya es va elaborar, el maig del 2019, l'informe *El Tratamiento informativo de los menores en los medios de comunicación*, un document sobre el tractament informatiu que fan els mitjans de comunicació dels menors en general. Tot i això també es fa referència als MENAS i a com els mitjans tracten a aquest col·lectiu. Des del Síndic s'informa que la imatge del nen és una imatge debilitada pel simple fet d'entendre al subjecte com a menor. Però també entra en joc el fet que el menor formi part d'un col·lectiu vulnerable, com en el cas dels MENAS i, per tant, es forma una doble discriminació: la de ser menor i la de ser un menor que pertany a un grup vulnerable. A aquest col·lectiu, el dels MENAS, per exemple, se'l vincula amb l'agressivitat. Els mitjans, per tant, han de vetllar per no potenciar la discriminació.

El 2018 Aldeas Infantiles va publicar l'informe *La infancia vulnerable en los medios de comunicación* on s'explicava que el tema més recurrent als mitjans de comunicació en referència als infants eren els casos d'assetjament escolar. El segon tema, però, eren

els MENAS. Des d'Aldeas Infantiles s'explica que hi ha molts textos que "contextualitzen la història personal" dels joves migrants sols, però també apareixen als mitjans "textos alarmistes on se'ls criminalitza i se'ls estigmatitza" (2018:51). A més, expliquen que és molt important que els mitjans de comunicació puguin explicar les causes que porten a un infant a migrar sol a un altre país i com aquest fet "els pot arribar a afectar emocionalment" (2018:52). Precisament sobre la criminalització també se n'ha fet ressò Save the Children, que durant el 2019 va alertar que aquesta criminalització s'havia d'acabar i que calia una estratègia per a la seva protecció.

The screenshot shows the Save the Children website header with the logo and navigation links: Quiénes somos, Qué hacemos, Dónde trabajamos, Qué decimos, Colabora, and a red button labeled HAZTE SOCIO. A search bar and a link to the private area (Área privada) are also visible. The main headline reads: "SAVE THE CHILDREN ALERTA DE LA CRIMINALIZACIÓN QUE ESTÁN SUFRIENDO LOS MENORES MIGRANTES QUE ESTÁN SOLOS EN ESPAÑA". Below the headline are social media sharing icons for Facebook and Twitter. The sub-header states: "Nuevo análisis sobre menores migrantes: Contando los pasos" and "Entrevistas con ex menores no acompañados: https://bit.ly/2Zneopl". The body text, dated July 30, 2019, from Sevilla, states that Save the Children is demanding the government to stop criminalizing unaccompanied migrant minors and to implement a strategy for their protection and inclusion, including mechanisms of co-responsibility and task distribution among actors at the state, autonomous, and local levels.

Imatge 6. Nota de premsa de Save the Children alertant de la criminalització dels MENAS. Font: Save the Children

5. ESTUDI PRÀCTIC DEL COL·LECTIU MENAS ALS MITJANS I LA INFLUÈNCIA D'AQUESTS EN EL PENSAMENT SOCIAL

A continuació es mostra la part pràctica del treball, dividida en l'anàlisi de la premsa digital, dels mitjans audiovisuals i de l'enquesta. Primerament, com es pot observar, s'ha fet una anàlisi de cada mitjà (La Vanguardia, ABC) per separat, seguidament d'una anàlisi conjunta d'ambdós mitjans. El mateix procés s'ha seguit amb l'anàlisi dels mitjans audiovisuals, on primer s'ha fet un estudi de cada mitjà i, després, una anàlisi conjunta.

El marc pràctic també conté l'anàlisi de l'enquesta i les conclusions extretes a partir dels resultats obtinguts.

5.1. Anàlisi del tractament mediàtic dels MENAS a la premsa digital

En aquesta part del marc pràctic s'han analitzat un total de 29 peces informatives publicades a La Vanguardia (9 notícies) i a l'ABC (20 notícies) entre l'1 de desembre del 2019 i el 29 de febrer del 2020. Per fer aquesta anàlisi s'han tingut en compte només aquelles peces signades per periodistes del mitjà en qüestió. S'han deixat de banda les notes d'agència o teletips, publicats de manera automàtica a ambdós mitjans, ja que al no estar redactades pels professionals de l'ABC o La Vanguardia no és possible analitzar quin és el tractament mediàtic de la premsa escollida per fer el treball.

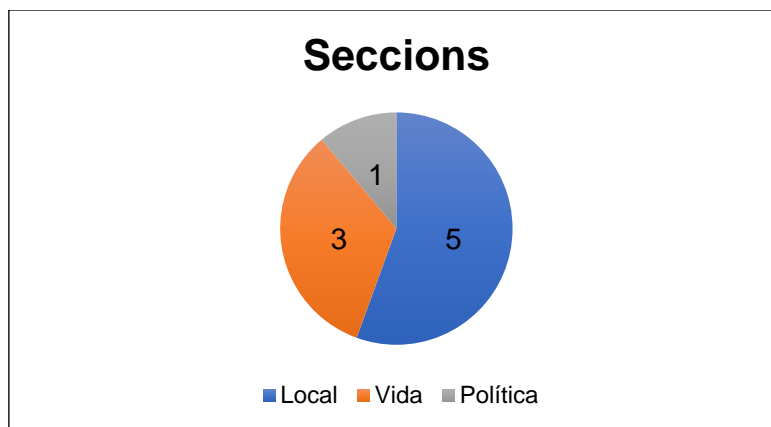
5.1.1. La Vanguardia

La Vanguardia va publicar 9 notícies sobre els Menors Estrangers no Acompanyats (MENAS) durant el període escollit per fer l'anàlisi del tractament de la premsa en línia sobre aquest col·lectiu.

D'aquestes peces informatives, 5 s'han publicat a la secció de "Local", subcategoritzant segons la Comunitat Autònoma o zona en concret on havia succeït l'esdeveniment o allò que s'havia convertit en fet noticiós segons els criteris de noticiabilitat d'aquest mitjà de comunicació (per exemple Local/Maresme). Hi ha 3 notícies que es van incloure en la categoria de "Vida" i una notícia a la secció de "Política". La notícia categoritzada a la secció de política és la investigació a la

presidenta de Vox a Madrid, Rocío Monasterio, per un presumpte delictes d'odi contra els MENAS durant un discurs davant un dels centres que els acull.

Hi ha una notícia relacionada amb un atac amb una granada a un centre d'Hortaleza que, en comptes de ser categoritzada a la secció de "Successos", és categoritzada a la secció local de Madrid per així donar més èmfasi a la regió on ha succeït aquest fet. L'atac al centre de menors a Hortaleza ha estat el fet més comentat als mitjans de comunicació sobre els MENAS.

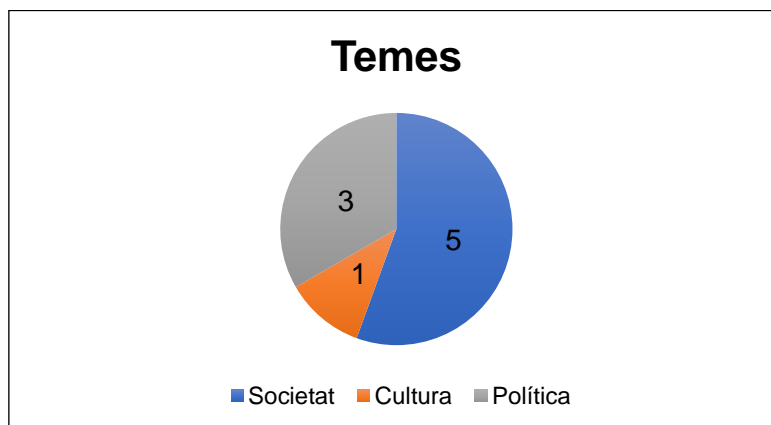

Imatge 7. Gràfic de la categorització per seccions de les notícies publicades a La Vanguardia. Font: elaboració pròpia

En relació amb la secció on s'han publicat les peces informatives, també és important fer referència al tema que aborden. Totes les notícies de La Vanguardia referents als MENAS tenen un vessant social, ja que són un col·lectiu que formen part de la societat i que durant els últims mesos ha sigut objecte de polèmica i controvèrsia als mitjans de comunicació. Cada notícia aborda el vessant social del col·lectiu d'una manera en concret. Cinc notícies contemplen aquesta temàtica social a partir de la gent del carrer, és a dir, del paper que té la societat i que ha adoptat vers els MENAS. D'aquestes cinc peces, hi ha una que posa el punt de mira en la problemàtica d'una localitat del Vallès Oriental per acollir un grup de MENAS procedents de Canet de Mar. Les altres quatre peces tracten la defensa d'aquest col·lectiu i les iniciatives per la seva integració per part de les comunitats de veïns a Catalunya. D'aquestes quatre, cal destacar-ne una en especial que contempla un sub-vessant legal. Durant l'última setmana de febrer La Vanguardia va publicar una notícia sobre una querella pionera en la difusió de rumors

contra una ciutadana que havia fet difusió d'un vídeo que associava els MENAS amb actituds violentes a les aules a Catalunya, quan la realitat de les imatges era molt llunyana a aquest missatge.

Hi ha una peça que aborda també un vessant cultural: la DGAIA, el CAC i el Col·legi de Periodistes de Catalunya van demanar que la paraula 'MENA' no formés part de la llista de neologismes de l'any elaborada per l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Pompeu Fabra. Hi ha tres notícies que, a més de tenir un vessant social, tenen un clar vessant polític. A totes tres hi ha un partit polític comú protagonista, Vox. Una d'elles és la investigació contra Rocío Monasterio ja esmentada, l'altra és l'atac al centre d'Hortaleza, on s'esmenta les reaccions d'alguns partits polítics que van titllar aquest atac com una conseqüència del possible discurs d'odi existent contra els MENAS per part de Vox. L'altra notícia de tema polític és la demanda del secretari general de Vox, Javier Ortega Smith, de conèixer els tipus de delictes que segons el partit han comès els MENAS a l'Estat Espanyol.

Imatge 8. Gràfic de la temàtica que aborden les notícies de La Vanguardia. Font: elaboració pròpia

Paral·lelament a la categorització i el tema que aborden les peces informatives sobre els MENAS a La Vanguardia és necessari tractar quin ha estat l'enfocament d'aquestes notícies. Cal esmentar abans que, per aconseguir un enfocament totalment positiu i seguir les recomanacions del CAC i el Col·legi de Periodistes ja explicades en el marc teòric, una notícia hauria d'incloure la veu o el testimoni d'aquest col·lectiu o, si més no, dels seus tutors o educadors. En el cas de La Vanguardia només apareix

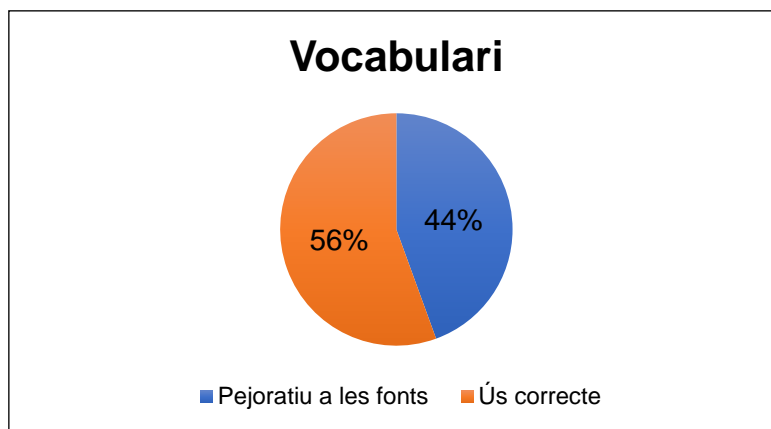
el testimoni d'un noi que ara ja és major d'edat, però que va ser tutelat per la Generalitat, en la peça sobre l'acolliment d'exMENAS per part d'una família catalana.

Partint d'aquest fet, en 6 de les 9 peces hi ha un enfocament positiu, és a dir, es defensa el col·lectiu, són informacions que mostren les accions del veïnat per afavorir la seva integració i la no criminalització i rebuig per part de la societat i, com ja s'ha esmentat, és notícia una acció legal promoguda com a conseqüència de missatges falsos contra els MENAS que es difonen i que poden estigmatitzar-los. Les 3 notícies restants estan enfocades de manera negativa i perjudicial per a aquest col·lectiu. La notícia de la granada d'Hortaleza aprofita aquest fet per expressar els pensaments dels partits polítics sobre aquests menors, es produeix una politització a la notícia que podria no ser necessària, ja que el fet més important és l'atac i queda en un segon pla. Una altra notícia amb un enfocament negatiu és la de les demandes d'Ortega Smith, ja que la informació de la notícia a partir d'aquestes demandes dona per suposat que són els MENAS els qui cometten els delictes i és un acte de criminalització que el periodista no contraposa amb cap tipus de visió positiva.

La peça restant on l'enfocament és negatiu és la notícia de les posicions dels veïns del municipi del Vallès Oriental i de Canet de Mar respecte a la reubicació d'un grup de MENAS. En aquesta, el periodista intenta aportar els dos posicionaments però gran part de la peça està basada i explica la posició contrària a acollir-los per por i inseguretat del veïnat.

Com ja s'ha explicat al marc teòric, els mitjans de comunicació a vegades fan ús de vocabulari pejoratiu i alarmista quan parlen de col·lectius discriminats o de minories. En aquest cas, La Vanguardia ha empleat un llenguatge majoritàriament adequat en les informacions sobre els MENAS. En cap de les notícies el periodista del mitjà que ha redactat la notícia hi ha empleat un llenguatge que pugui considerar-se pejoratiu i tampoc ha creat cap alarma contra aquests menors que pugui incidir en el pensament social. El que sí que es pot observar és que en quatre de les peces el redactor ha complementat la informació amb declaracions de personatges polítics o per part de veïns d'algunes localitats que criminalitzen als MENAS. Per exemple, a la notícia de Monasterio s'inclou la frase de l'acusada "les manades de menas".

A una de les notícies on els veïns lluiten per la integració d'aquests menors s'inclou la declaració d'un representant d'una associació veïnal on s'afirma que "s'organitzen sortides nocturnes per garantir la seguretat dels veïns", estigmatitzant als menors i donant a entendre que acollir-los comportarà un augment de la delinqüència, igual que algunes declaracions alarmistes que s'aporten a la peça sobre els MENAS de Canet de Mar traslladats a un municipi del Vallès Oriental, on els veïns contraris a aquesta mesura expliquen al periodista que han de tancar finestres i portes per evitar la violència d'aquests menors.

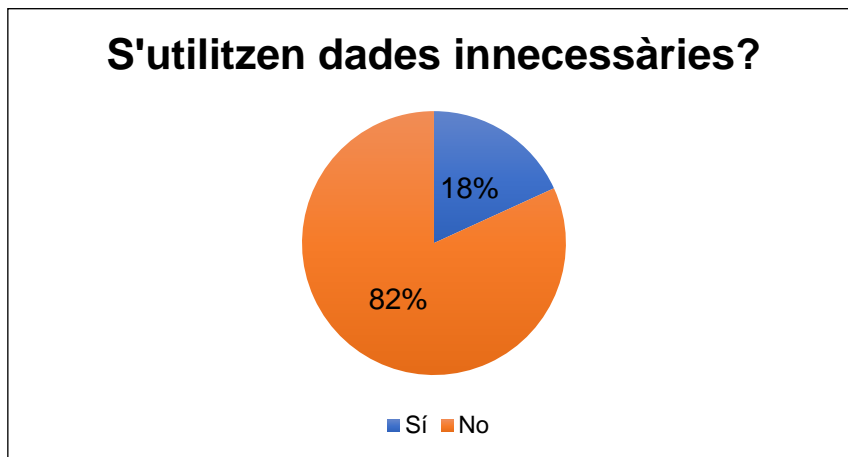
Imatge 9. Gràfic sobre el vocabulari emprat a les notícies de La Vanguardia. Font: elaboració pròpia

Tot i això, La Vanguardia ha seguit una de les recomanacions del CAC i del Col·legi de Periodistes sobre com informar sobre aquest col·lectiu i no fan un ús abusiu de l'acrònim MENA. A totes les notícies primer desgranen les sigles i després n'utilitzen l'abreviació. El que és destacable és que no només es refereixen a ells com MENAS, sinó que també utilitzen paraules com 'joves', 'col·lectiu', 'jovent', 'grup' o 'menors'.

Les dades són fonamentals a l'hora d'explicar informació i donar context sobre un fet. D'aquestes 9 notícies sobre els MENAS que ha publicat La Vanguardia, en només dues apareixen dades innecessàries. Quan es parla d'aquest tipus de dades es fa referència a aquelles que no aporten cap valor afegit positiu per entendre la informació que es dona i, per tant, són dades que poden criminalitzar el col·lectiu i crear sensacions de rebuig. La necessitat o no de les dades es mesura segons la seva rellevància. En els dos casos hi ha una dada innecessària en comú que és l'origen dels menors (magrebí), un aspecte que el CAC i el Col·legi de Periodistes a les seves

recomanacions periodístiques han destacat que no aporta cap informació i que el que pot fer és reforçar estereotips que puguin discriminar a un grup de persones d'un mateix origen.

En aquestes dues peces, a més de la dada ja esmentada, es poden observar dues informacions més que no es necessiten per entendre el context del fet. En la peça sobre els MENAS voluntaris per la recuperació dels espais naturals a la Noguera després del pas de la borrasca Glòria, a més de l'origen, també s'esmenta que aquests joves "encara no han après del tot a parlar en castellà". Aquesta dada no té cap afectació en l'aspecte principal de la notícia, que és el voluntariat d'aquests menors tutelats per ajudar la localitat. En la peça sobre els dos posicionaments de la reubicació dels menors de Canet de Mar s'esmenta el partit polític que governa al municipi del Vallès Oriental on seran reubicats aquests joves. És una dada que no es necessita per entendre ni la informació ni el context de la notícia, ja que no s'implementa la posició de cap membre del partit polític com a representant del municipi vers la situació d'aquest col·lectiu al poble.

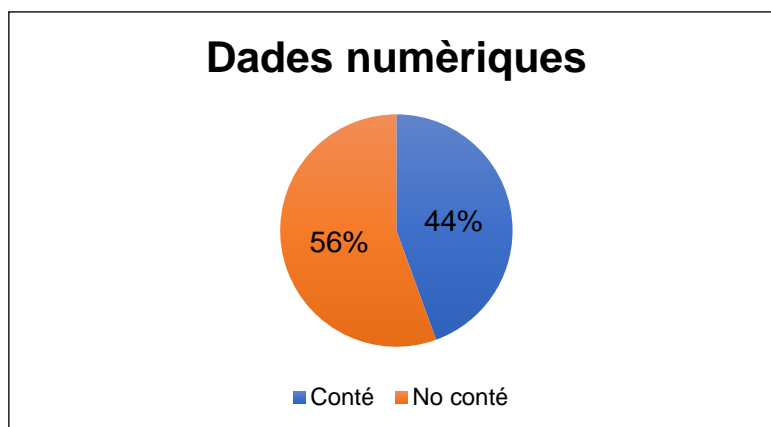

Imatge 10. Gràfic sobre les dades innecessàries a les notícies de La Vanguardia. Font: elaboració pròpia

Un altre aspecte a analitzar ha estat l'ús de dades numèriques a aquestes notícies i si aquestes dades són certes o no, ja que els MENAS han estat objecte de rumors i missatges fals per part d'alguns mitjans de comunicació. En el cas de La Vanguardia 4 de les 9 peces sí que contenen dades numèriques. Només hi ha una notícia que conté una dada que no ha estat possible contrastar per aquest treball. Aquesta apareix

a la notícia de la granada d'Hortaleza, on s'esmenta que aquest centre té una capacitat de 35 places però que ha arribat a acollir fins a 100 menors, el que pot arribar a manifestar condicions precàries en l'acolliment dels menors i la falta de recursos de la Comunitat de Madrid. Aquesta dada s'ha intentat contrastar amb la posada en contacte amb la delegació del Govern madrileny que coordina els centres de menors però la resposta ha estat denegada per part de l'Administració.

A les altres notícies que també contenien dades els periodistes citen la font i també aporten el lloc web de la font d'on s'extreuen les dades. Les fonts són en tots els casos la DGAIA i el seu informe estadístic o els Mossos d'Esquadra. Per exemple, hi ha un reportatge sobre l'acolliment de joves extutelats per part de famílies catalanes on s'esmenta la prestació econòmica dels MENAS quan arriben a la majoria d'edat (664€) i és una dada que aporta la DGAIA als seus informes. Una altra dada és el tant per cent de MENAS que ha comès un delictes greu, un 12%, una dada que aporten els Mossos d'Esquadra i que apareix a la notícia dels veïns i entitats de la Part Alta de Tarragona que es van reunir al desembre per trobar solucions a la integració d'aquests menors.

Imatge 11. Gràfic sobre les dades numèriques a les notícies de La Vanguardia. Font: elaboració pròpia

El que és positiu de La Vanguardia en aquest aspecte és que no només han utilitzat dades numèriques per exemplificar aspectes negatius sobre el col·lectiu, com la delinqüència o com la saturació d'alguns centres de menors. Hi ha notícies com la de Tarragona que també utilitzen dades per explicar quina és la situació general

d'aquests menors: quants han arribat a Catalunya i Espanya, quants d'ells són nens i quants són nenes, la seva edat, etc. Això provoca que la societat conegui la realitat d'aquests menors i que s'apropin a ells com a persones.

L'últim aspecte a analitzar ha estat el titular de cada notícia, un element que serveix als mitjans de comunicació per resumir un fet i donar-lo a conèixer. D'aquestes 9 notícies hi ha tres titulars que es consideren inadequats per informar sobre aspectes relacionats amb aquests menors. "Vox pide información sobre los delitos cometidos por los menas" és un titular que confirma, sense aportar cap dada o argumentació, que els MENAS són els menors que cometen delictes, tot i manifestar el pensament d'un partit polític en concret. A més, a la notícia s'explica que el partit polític sí demana aquestes dades però també en demana sobre violència de gènere i sobre la despesa que suposa el personal policial de l'Estat Espanyol. El titular només reflecteix la qüestió dels MENAS quan s'han demanat dades sobre altres aspectes, però aquests no apareixen al titular perquè la qüestió d'aquests joves crida més l'atenció que les altres. La informació de la demanda de les altres dades tampoc apareix al subtítol, per tant, el periodista ha enfocat aquesta peça de manera que el protagonisme el rebi el col·lectiu.

Un altre titular, "Tensión por el traslado de un grupo de menores migrantes de Canet al Vallès", utilitza la paraula "tensió" per referir-se a les dues posicions sobre la reubicació d'aquests joves. Utilitzar aquest substantiu implica una connotació negativa cap als MENAS, ja que els associa amb sentiments de por i inseguretat. El subtítol d'aquesta notícia tampoc dona més informació que pugui servir per rebaixar aquesta connotació negativa. Tot i això, el titular reflecteix la majoria del contingut de la peça, on es dona més veu a aquell municipi contrari a l'acollida d'aquests menors.

Per últim, "Querella pionera por difundir bulos en Twitter" és un titular on no s'ha volgut donar importància al fet real, ja que l'acusada va difondre informació falsa sobre els MENAS i no s'esmenta que va ser contra aquest col·lectiu al titular. Això sí, aquesta informació apareix de forma breu al subtítol, "Denuncia a una tuitera que vinculó 'menas' con violencia", al contrari del que fa el periodista a la notícia de VOX esmentada a les línies anteriors.

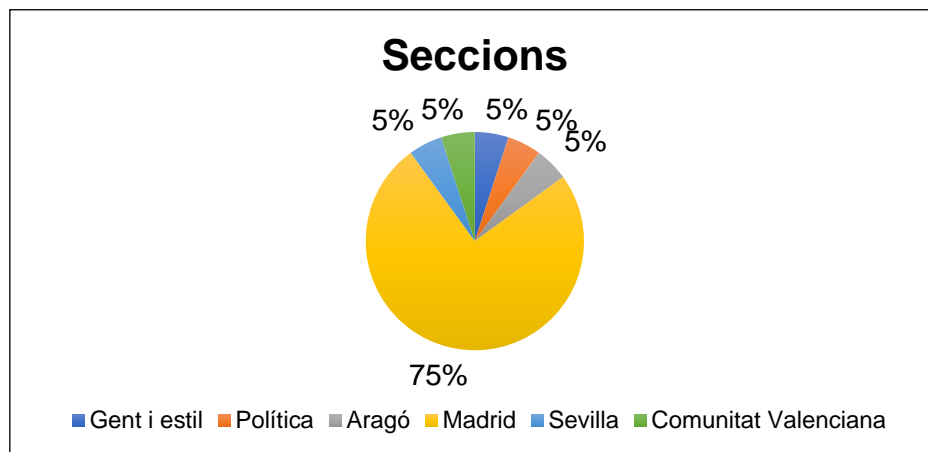
5.1.2. ABC

Des de l'1 de desembre de 2019 fins al 29 de febrer de 2020 s'han analitzat al diari ABC 20 notícies que parlaven sobre els Menors Estrangers No Acompanyats. Del total seleccionat, 19 dels escrits tenen un format estrictament de notícia i 1 d'ells és una notícia en format entrevista.

La temàtica que aborden la major part de les notícies és una temàtica que es podria categoritzar com a social, però també es toquen dins de societat temes que tenen a veure amb tribunals, amb política o amb reaccions de grups polítics.

A més, dintre de la temàtica social hi ha notícies que responen a temes de vigilància de centres d'acollida com la de "Huesca se rebela contra la inseguridad y los altercados protagonizados por menas" o "Denuncian hacinamiento, peleas y acoso en el centro de menores no acompañados de Hortaleza" i d'altres, en canvi, utilitzen la temàtica de societat per parlar dels MENAS fent referència a manifestacions de suport al col·lectiu com la notícia següent: "Un millar de personas se concentra en apoyo de los menas al grito de «Hortaleza antifascista»". Pel que fa a les seccions en què apareixen les notícies, tal com es mostra al gràfic l'ABC sol recollir la majoria de les notícies del seu diari digital segons la localitat o la comunitat a la qual pertanyen. D'aquesta manera trobem que el 75% de les notícies analitzades estan a la secció de "Madrid".

La secció de "Comunitat Valenciana", "Aragó" i "Sevilla" compta cadascuna amb un 5% de les notícies analitzades. Finalment, el 10% restant es reparteix en seccions més convencionals com política o gent i estil.

Imatge 12. Gràfic de la categorització per seccions de les notícies de l'ABC. Font: elaboració pròpia

El que s'ha pogut observar és que hi ha equitat en l'enfocament d'aquestes notícies. Quan es parla d'enfocament s'ha entès com la mirada que fa el diari en el tema, una mirada dels MENAS positiva o negativa tenint en compte el tema, el vocabulari utilitzat, el titular, el subtítol i l'explicació completa de la notícia. El 55% de les notícies presenten un enfocament positiu. Tot i això cal ser conscients que encara que sigui positiu, no vol dir que el que es mostra a la notícia sigui l'explicació de les causes per les quals arriben els menors a Espanya o les seves històries de superació. Són positives en tant que donen suport al col·lectiu, com per exemple la notícia de "La Fiscalía se querrela por primera vez por un caso de «fake news»: una tuitera que denigraba a menas" on es mostra com el Ministeri Públic ha acusat d'un delicte contra els drets fonamentals a una dona que difonia a través de Twitter un vídeo que mostrava com un suposat grup de MENAS agredia a la seva professora. La realitat és que el vídeo era del Brasil, no d'Espanya, i, a més, no eren MENAS.

Un altre exemple és la notícia que diu que "Reabren el juicio contra varios vigilantes de un centro de menas por agredir a cuatro jóvenes hace años". És positiva, i així s'ha analitzat, en el sentit que es dóna a conèixer que s'ha reobert el cas d'alguns vigilants d'un centre de MENAS que van agredir als menors causant-los diverses lesions, però realment no deixa de ser una notícia que mostra el maltractament que pateix en certes ocasions el col·lectiu quan es troba a un centre de menors.

El terme MENA és una paraula que, a més, s'ha utilitzat per fer política. En aquest sentit algunes de les notícies positives també fan referència al suport d'alguns grups

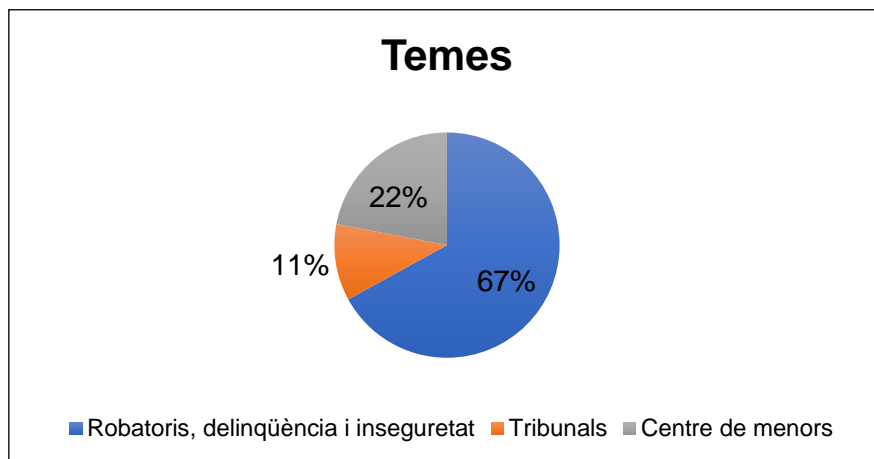
polítics al col·lectiu com, per exemple, la notícia on “La Fiscalía del Supremo estudiará si hay indicios de odio en las palabras de Monasterio sobre los menas”. La presidenta de VOX a Madrid, Rocío Monasterio, va realitzar unes declaracions sobre els MENAS i la Fiscalía ha volgut obrir una investigació per tal d’esclarir si les seves paraules són merescudes de ser titllades com a un delictes d’incitació a l’odi. El partit de VOX també ha estat protagonista d’altres notícies que fan referència als MENAS, notícies que també s’han considerat positives en tant que mostren una defensa vers al col·lectiu. La notícia de “El Defensor del Pueblo traslada a la Fiscalía las declaraciones de Vox sobre los menas” tracta precisament de com el Defensor del Poble, un òrgan de rellevància a Espanya en la defensa dels drets i les llibertats, ha considerat que les declaracions que ha fet VOX a les seves xarxes socials sobre els MENAS del centre d’Hortaleza podrien ser constitutives d’un delictes d’odi. El Defensor del Poble assenyalava que les declaracions fetes a xarxes socials criminalitzaven el col·lectiu. I és que els MENAS no només han creat un debat social, també ha estat polític, on els diferents grups que conformen l’actual hemicicle espanyol opinen sobre el col·lectiu i, la majoria, rebutgen les idees ultradretanes com mostra la notícia de “La granada contra los menas de Hortaleza polariza el debate político”.

L’única notícia positiva completament i que, per tant, no només defensa el col·lectiu (com les anteriorment mostrades) sinó que també posa veu als MENAS és la que porta per titular “Niño, inmigrante y solo: «Yo fui un mena en patera en Andalucía»”. Aquesta notícia està escrita en format entrevista i es mostren les experiències de tres persones que han estat MENAS i s’incorpora les seves visions. Mostra una història de superació darrere de cadascun d’ells i com han aconseguit crear-se un futur millor. Pel que fa al vocabulari utilitzat a aquesta notícia en concret es considera que és molt correcte, ja que se segueixen algunes de les recomanacions periodístiques explicades al marc teòric d’aquest treball. S’explica tan bon punt comença la notícia el significat de la paraula MENA i esclareix que són nens per sobre de tot, creant un context que permet veure amb claredat com de vulnerable és aquest col·lectiu.

Contrària a aquesta notícia pel que fa al punt de vista es troba la que parla sobre l’acollida d’un MENA per part de la presentadora d’Antena 3 Susanna Griso. És una notícia amb enfocament positiu clarament perquè es mostra l’acollida i les oportunitats

que pot rebre a Espanya un MENA però, en canvi, no li donen veu. El protagonisme se l'emporta Susanna Griso i a la notícia s'explica qui és ella per després comentar que ha acollit un menor. És per això que amb la realització d'aquesta anàlisi es creu que hi ha una distància molt petita entre allò que pot ser considerat com un enfocament positiu o negatiu, ja que hi ha temes com el de la Susanna Griso que fan dubtar a l'hora de categoritzar la notícia. Tot i això, s'ha preferit destacar-la com a positiva en tant que s'ha considerat que l'escrit no fa cap rebuig del col·lectiu, sinó que la popularitat de la persona que acull ha fet que el protagonisme se l'emporti ella. Aquesta és també l'única notícia en què el vocabulari emprat a la notícia és negatiu però que en canvi l'enfocament s'ha considerat positiu. En referència al menor es tracta al llarg de l'escrit com "el MENA" i fa un ús excessiu de l'acrònim per referir-se a ell. També consten frases que mostren un cert rebuig o desprestigi cap a la seva persona, fins i tot amb el vocabulari sembla que la notícia el deixi de banda o el desplaci amb frases com "on apareixen els seus fills junt amb el "mena"". És molt important també destacar que durant tota la notícia fa ús de l'acrònim entre comes i no és fins al final de l'escrit que expliquen què vol dir MENA. Un clar exemple d'una mala pràctica periodística. La resta de notícies analitzades amb un enfocament positiu tenen un vocabulari correcte i no fan ús de cap paraula que pugui ser alarmista o negativa pel col·lectiu.

Com es deia en línies anteriors, l'enfocament positiu (55%) i negatiu (45%) ha estat força equitatiu amb una variació del 10% en favor de les notícies de caràcter positiu. Del total de notícies analitzades amb enfocament negatiu, gairebé un 67% tracten la inseguretat veïnal, la delinqüència i els robatoris tal com es pot veure al gràfic.

Imatge 13. Gràfic de la temàtica que aborden les notícies de l'ABC. Font: elaboració pròpia

Un clar exemple és la notícia que porta per titular “Grupos de menas impulsan la subida del 200% de los atracos en el centro”, que explica que al centre de Madrid els robatoris s’han incrementat i utilitza un vocabulari clarament pejoratiu, amb l’ús de paraules com “delinqüents”. A més s’utilitzen frases com “bona culpa tenen els MENAS” o “la llei está de part seva”, on clarament es pot veure el pensament i el posicionament d’aquell periodista i, per tant, del diari. El titular deixa clar que els MENAS han impulsat un augment del 200% els robatoris. Tot i això, un cop avança l’escrit de la notícia s’explica que és cert que el nombre de robatoris s’ha vist incrementat i que els MENAS han provocat una part d’aquest augment del 200%. Això significa que tota la pujada no ha estat provocada per ells, tal com es feia referència al titular. Per tant, s’està davant d’un titular tendenciós i sensacionalista, que atribueix als MENAS una onada de robatoris de la qual en poden formar part, però no són els únics culpables, tal com confirma la notícia al final.

Una notícia on passa un fet similar és la següent: “Oleada de robos a ladrillazos contra comercios en Hortaleza”. Al començament de la notícia es dona a entendre que, segurament, han estat MENAS els qui han comès aquests robatoris. El mitjà ho fa amb frases com “els establiments estan ubicats molt a prop del centre de Primera Acollida d’Hortaleza” on, a banda d’això, donen la direcció exacta del centre, una pràctica periodística errònia, ja que sempre que no sigui necessari, s’ha d’intentar deixar de banda la incorporació de direccions exactes que facin referència a centres d’acollida de menors. Un cop avança la notícia apareixen declaracions dels afectats

que ells mateixos confirmen que no volen culpabilitzar a ningú, inclosos els MENAS, fins que no surti un informe policial que expliqui allò que ha succeït. En referència als MENAS, al final de la notícia s'utilitzen frases com "s'ha vist a diversos nois trepant per les façanes dels blocs" i es recomana als veïns que tanquin les finestres. Tot i això, s'afirma que tot està en investigació, un exemple novament clar que el mitjà intenta escriure frases que donen a entendre que els causants són els MENAS però després ho intenta arreglar amb frases com que encara s'estan investigant els fets i, en definitiva, el que està fent són afirmacions sensacionalistes i criminalitzadores sense cap mena de prova.

Amb un titular similar a l'anterior, la notícia "Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler" tracta el robatori de diverses motos a la zona de Madrid. L'ABC torna a tenir incoherències entre allò que escriu al titular o al subtítol i el que realment diu la notícia. Al subtítol s'afirma que alguns dels joves que roben són MENAS, tot i això, al cos de la notícia es diu que "s'investiga" si alguns d'ells podrien ser MENAS. Per tant, des de l'inici de la notícia s'intenta vendre el tema cap a un vessant criminalitzador del col·lectiu per, més tard, afirmar que els fets s'estan encara investigant.

● Jóvenes, algunos menas, les hacen el puente y practican carreras y robos

Imatge 14. Subtítol de la notícia de l'ABC titulada "Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler". Font: ABC

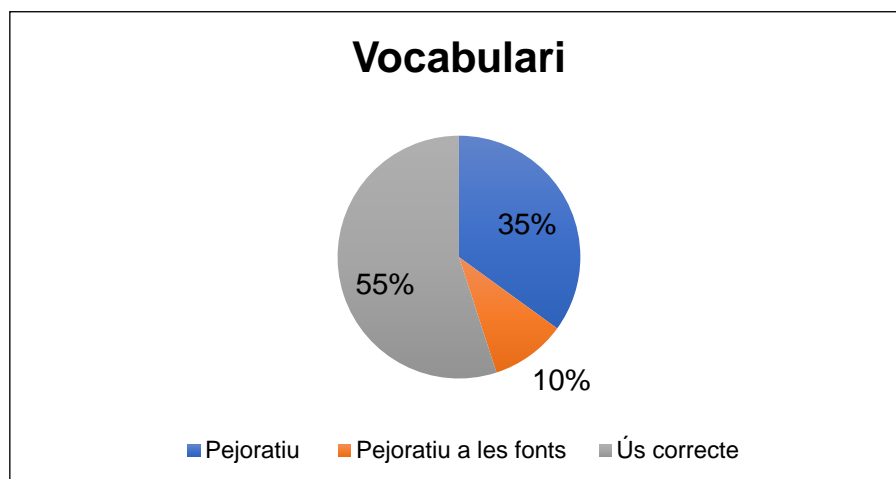
su mayoría son gente muy joven. Se investiga si entre ellos hay menores extranjeros no acompañados (menas), principalmente del centro que existe en la Casa de Campo. Se trata de un grupo reducido

Imatge 15. Paràgraf de la notícia de l'ABC "Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler". Font: ABC

Altres notícies analitzades amb un enfocament negatiu com la de "Una decena de menores agrede y roba a un joven a la salida del metro de Arturo Soria" no contenen

un vocabulari alarmista però sí que és cert que s'han de tenir en compte, per exemple, les imatges que apareixen. En aquest cas la notícia explica el succés i es dona com a context la concentració de dies anteriors en favor del col·lectiu MENA. I es torna, de nou, al mateix fet. El subtítol explica en aquest cas que la policia investiga si els autors són menors estrangers no acompanyats però, tot i incloure que s'està investigant, la imatge que obre la notícia és una imatge de MENAS pixelada. Amb la imatge i el contingut de la notícia s'incita al lector a pensar que, tot i no saber-se, probablement els causants del succés van ser MENAS.

En aquesta anàlisi s'han mostrat només algunes notícies amb vocabulari pejoratiu o alarmista en referència al col·lectiu. Cal esmentar que de totes les notícies analitzades un 55% d'elles contenen un llenguatge positiu, que no pretén alarmar la població ni criminalitzar els MENAS.

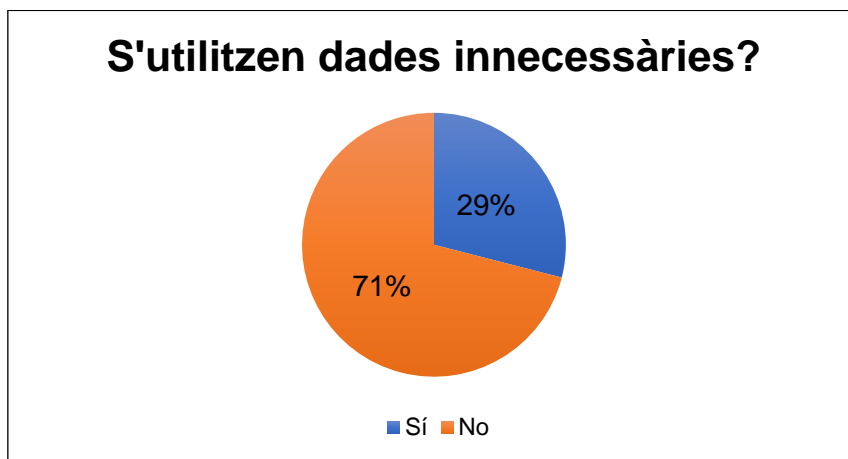

Imatge 16. Gràfic sobre el vocabulari emprat a les notícies de l'ABC. Font: elaboració pròpia

De la resta de notícies, totes contenen o bé paraules que criminalitzen el col·lectiu o frases que fan referència a ells oblidant-se que els MENAS són infants, són menors i sobretot persones. D'aquestes que contenen un llenguatge alarmista, amb paraules com “delinqüents”, “grup de MENAS violent” o “detinguts”, el 10% són notícies amb un llenguatge poc acurat però no referent a l'escriptura de la notícia per part del periodista sinó per part de les fonts que s'utilitzen. És el cas de la notícia que porta per titular “Denuncian hacinamiento, peleas y acoso en el centro de menores no acompañados de Hortaleza”, on a algunes fonts que se citen es poden veure expressions de caràcter

alarmista com que el centre de menors “semblen Síria” i que s’ha de presentar un pla pels “perills derivats” als quals estan exposats els educadors a Hortaleza. A la notícia sobre “La Fiscalía se querrela por primera vez por un caso de «fake news»: una tuitera que denigraba a menas” es mostra també el missatge de Twitter de la dona que havia difós un vídeo fals referent als MENAS. Al tuit es deia que “entren il·legalment a Espanya” o “per a que Espanya s’assabenti de com ens agraeixen que els acollim”.

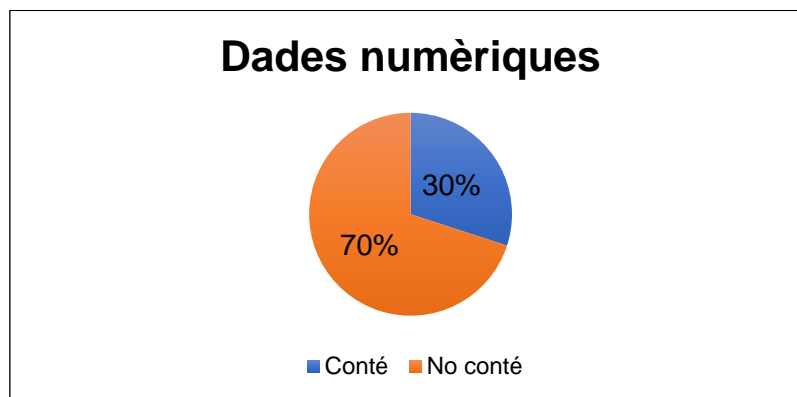
És molt important, tal com s’ha explicat a les recomanacions periodístiques del marc teòric d’aquest treball, donar una informació acurada, sense excessos, ja que es tracta de menors i, per tant, sempre que es pugui s’han d’intentar protegir.

Imatge 17. Gràfic sobre les dades innecessàries a les notícies de l'ABC. Font: elaboració pròpia

No ha estat així en gairebé un 30% dels escrits analitzats, on s'han inclòs dades innecessàries per entendre el context i el fet de la notícia com a “Detenidos dos menas por robar en una farmacia de Hortaleza”. En aquesta s’inclou una dada que fa referència a l’origen magrebí dels nois i al fet que són adolescents tutelats. Una dada, sobretot la de l’origen, totalment irrellevant per entendre quins han estat els fets, tal com s’explica per exemple al conjunt de *Recomanacions del Consell Audiovisual de Catalunya (CAC) i el Col·legi de Periodistes*. El fet d’incorporar la nacionalitat i normalitzar-lo com una pràctica periodística més fa que es reforcin els estereotips i la discriminació a un col·lectiu de persones d’un mateix origen. La dada sobre la tutela, si no és rellevant pel fet en qüestió, tampoc s’hauria d’incloure, ja que per si sol aquest concepte ja no gaudeix de bona imatge.

En el cas de la notícia sobre “Los Tedax detonan un artefacto explosivo en el centro de menas de Hortaleza” apareix la referència del carrer on es troba aquest centre de menors. Extrapolant el que explica el CAC, s’estaria parlant d’una mala pràctica també aquesta, ja que no s’ha de donar informació que identifiqui el seu lloc de residència. El mateix passa a la notícia comentada en línies anteriors sobre “La granada contra los menas de Hortaleza polariza el debate político”, on també s’inclou el lloc exacte on es troba el centre de menors d’Hortaleza. També passa a les notícies d’“Un millar de personas se concentra en apoyo de los menas al grito de «Hortaleza antifascista»”, “Una decena de menores agrede y roba a un joven a la salida del metro de Arturo Soria” i “Oleada de robos a ladrillazos contra comercios en Hortaleza”. Cal considerar que hi ha correlació entre la poca veu que s’ofereix als MENAS i l’explicació de les causes de l’arribada d’aquest col·lectiu a Espanya amb les notícies que contenen dades. Com que la major part de les notícies tracten sobre un fet aïllat en un moment donat i no expliquen el context dels MENAS, les dades són pràcticament inexistentes. Només apareixen en un 30% de les notícies.

Imatge 18. Gràfic sobre les dades numèriques a les notícies l'ABC. Font: elaboració pròpia

Però no són dades sobre el col·lectiu precisament, són dades sobre el grau de delinqüència, sobre quant han augmentat els expedients de MENAS, sobre el nombre de robatoris amb violència que hi ha hagut o els MENAS que hi ha al centre d’Hortaleza. Totes les dades que s’han visualitzat han estat contrastades per les autores d’aquest treball. La major part de les dades són correctes i estan contrastades amb informes oficials, com l’informe del Síndic de Greuges en el cas de la notícia de “La llegada de MENAS desborda los centros de recepción de Valencia y Alicante”. A

la notícia sobre “El colapso de la Fiscalía de Menores de Zaragoza deja delitos impunes por no juzgarlos a tiempo” s’explica que els expedients de MENAS han augmentat un 33% a Saragossa des del 2016. Les dades s’han pogut contrastar per la Central Sindical Independiente y de Funcionarios.

En el cas de la notícia sobre que “Denuncian hacinamiento, peleas y acoso en el centro de menores no acompañados de Hortaleza” apareixen dades que no s’han pogut contrastar. Es contraposen dues versions sobre la quantitat de MENAS que acullen al centre. D’una banda els treballadors expliquen que reben a 120 menors, de l’altra el Govern Central assegura que s’acullen 69, 17 més de les places que haurien de rebre (52). Després de contactar amb la coordinació de centres del govern de Madrid, s’ha negat per part d’aquesta institució la informació. També hi ha algunes dades imprecises a la notícia que porta per titular “Reabren el juicio contra varios vigilantes de un centro de menas por agredir a cuatro jóvenes hace años”. S’explica que s’ha rebut el testimoni de 57 menors que expliquen que han patit agressions físiques i psíquiques. Però s’ha contrastat aquesta dada amb la Fundació Arrels i expliquen que no són 57 menors, sinó que realment són 60, ja que hi ha 57 nens i 3 nenes. Tot i això, també apareix una altra dada que explica que només 28 menors han decidit formalitzar una denúncia. Aquesta dada també s’ha contrastat amb la Fundació Arrels i és certa.

5.1.3. Conclusiones de l’anàlisi de premsa digital

A continuació s’exposen les semblances i les diferències a l’hora de tractar el tema dels Menors Estrangers No Acompanyats als dos mitjans de comunicació. Pel que fa al nombre de notícies analitzades, 29 en total, a l’ABC dins del mateix període s’han trobat més del doble de notícies que a La Vanguardia. El tractament, però, conté algunes diferències.

De forma inevitable totes les notícies formen part d’una temàtica de caràcter social, ja que els MENAS són un col·lectiu de la societat tant espanyola com catalana. Tot i això, a ambdós mitjans de comunicació les notícies inclouen altres vessants dintre d’aquesta temàtica purament social. A La Vanguardia per exemple també s’han inclòs

vessants com la política, la cultura i la societat o a l'ABC temes de tribunals, de política i de reaccions de grups polítics.

Pel que fa a les seccions on s'inclouen les notícies, l'estructura dels mitjans de comunicació ha marcat la diferència en la categorització de les peces informatives. A La Vanguardia la secció local se subcategoritza per territoris per especificar al lector on succeeixen els fets que apareixen a cada notícia. Per exemple, s'inclou la peça informativa sobre l'ajuda que van prestar els MENAS per reparar els desperfectes causats pel temporal Gloria a la comarca de la Noguera a la secció "Local" i a la subsecció "Lleida". L'ABC, en canvi, utilitza els territoris com a secció general. A més, la major part de les notícies analitzades que s'inclouen en seccions de territori són de caràcter social. La resta es presenten a seccions com "Gent i estil" o "Política". Aquesta secció de "política" també existeix a La Vanguardia. Tot i això s'ha vist que es prioritza a tots dos mitjans el territori on ha succeït la notícia més que no pas el tema. A l'ABC, per exemple, la notícia "La Fiscalía del Supremo estudiará si hay indicios de odio en las palabras de Monasterio sobre los menas" és un tema clarament polític, el mitjà també ho explicita però, en canvi, es troba a la secció Madrid i no a la secció pròpiament política. Una cosa similar passa a La Vanguardia on la notícia "Vox pide información sobre los delitos cometidos por 'menas'" també es troba a la secció Local/Madrid en comptes d'aparèixer a la part política.

Com s'ha explicat en l'apartat anterior, la majoria de les notícies tenen un enfocament positiu (gairebé un 60% del total de les analitzades), entenent per enfocament la mirada que fa i transmet el mitjà sobre els fets que impliquen al col·lectiu de MENAS. Un enfocament totalment positiu haguera estat aquell en què els mitjans donen veu a persones d'aquest grup. Només ha estat així en 1 notícia de l'ABC, la de "Niño, inmigrante y solo: «Yo fui un mena en patera en Andalucía" i en una de La Vanguardia, "La ciudadanía responde y abre sus casas a migrantes sin techo". En ambdues notícies el mitjà i el periodista han escollit com a eix vertebrador a joves extutelats. La resta són peces on es defensa al col·lectiu i on es mostren accions socials i polítiques per evitar la criminalització i els discursos d'odi i fomentar la seva integració en la societat. Un exemple d'aquest tipus d'enfocament positiu en referència al col·lectiu és

la notícia sobre la querella pionera a Espanya per una *fake new* sobre MENAS que van publicar els dos mitjans.

Pel que fa a l'enfocament negatiu, l'ABC a banda de contenir el triple de notícies negatives (9 en total) que La Vanguardia (3 en total) també fa una tria de temes molt més negatius que el mitjà català. Més de la meitat de notícies amb enfocament negatiu de l'ABC tracten la suposada delinqüència i els robatoris per parts dels MENAS. En són exemples els titulars com "Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler" o "Grupos de menas impulsan la subida del 200% de los atracos en el centro". En canvi, a cap de les 3 peces amb un enfocament negatiu de La Vanguardia apareixen temes relacionats amb la delinqüència i la violència. Són negatives en tant que polititzen l'atac d'Hortaleza i mostren el rebuig a acollir aquests joves. El fet que siguin temes menys impactants que els de l'ABC també ha influït en la forma de tractar-los. A l'ABC, per donar la informació, s'ha utilitzat un vocabulari més contundent. Expressions com "grup de MENAS violents" i "delinqüents" han estat escrites per part de periodistes de l'ABC, una característica que no es comparteix amb el vocabulari utilitzat a La Vanguardia, on cap periodista de manera directa utilitza expressions pejoratives o alarmistes.

Sí que és cert que en tots dos mitjans es deixa espai a la incorporació d'altres fonts personals que fan declaracions normalment negatives sobre el col·lectiu. Per exemple, a la notícia de La Vanguardia sobre les iniciatives d'un poble de Tarragona per fomentar la integració dels MENAS, el periodista fa ús d'una declaració alarmista per part d'una associació veïnal, sent aquesta l'única font negativa de la peça. La frase en qüestió que utilitza el mitjà és que "s'organitzen sortides nocturnes per garantir la seguretat dels veïns" vers aquest col·lectiu. També hi ha espai per a fonts documentals amb missatges negatius. Un exemple és, de nou, la notícia sobre la querella per *fake news* de l'ABC. Davant la vulnerabilitat del col·lectiu es creu que un bon tractament no hauria d'incloure el missatge de la tuitera en aquesta notícia. Explicar només el fet i donar veu a mirades negatives pot fomentar encara més la sensació de rebuig vers aquest col·lectiu.

Pel que fa a l'acrònim, l'ABC fa un excessiu de la paraula MENA. Un exemple és la peça sobre que "Susanna Griso acoge a un mena: «Se iba a quedar en la calle y ahora forma parte de mi familia»" on s'utilitza de forma reiterada el terme en frases com "apareixen els seus fills junt amb el "mena"". De vegades, com en aquest exemple, el vocabulari pot incitar en crear un pensament de rebuig o d'exclusió. També en aquesta notícia, però no només com a excepció, l'explicació de les sigles es troba al final de la peça en comptes de a l'inici. Tot el contrari passa en La Vanguardia on a banda d'incloure sempre el significat del terme a l'inici de la peça també utilitzen paraules més inclusives en referència als menors com, per exemple, "joves", "joventut" o "grup".

Tots dos mitjans inclouen dades innecessàries per entendre el context i la informació que s'explica a la notícia, concretament el 27% del total de les analitzades. Com s'ha comentat anteriorment, la inclusió o no d'aquest tipus de dades depenen de la seva rellevància per entendre el context. Les dades innecessàries que més s'inclouen fan referència a l'origen del grup i a la seva situació sota tutela. Una petita diferència entre mitjans és que a l'ABC en 4 de les 6 notícies amb dades innecessàries s'afegeix la direcció exacta del centre de menors. Cal pensar que els centres d'acollida són el lloc de residència d'aquests menors. Igual que s'ha de preservar la privacitat dels infants quant al seu habitatge, també s'ha de fer amb els MENAS. En el cas de La Vanguardia, a la peça sobre els menors voluntaris a la Noguera, s'esmenta que aquests joves "encara no han après del tot a parlar un castellà", una dada que no té cap incidència en la voluntat que tenen els menors per fer la feina que s'explica a la notícia.

El 34% del total de les peces informatives analitzades contenen dades numèriques. Tot i això són dades diferents en cada mitjà. A l'ABC no són dades concretes sobre el col·lectiu sinó dades sobre el grau de delinqüència, l'augment de robatoris o d'expedients de delictes fets per MENAS. En canvi, La Vanguardia aporta dades sobre el col·lectiu en general, com la quantitat de MENAS que arriben a Espanya i Catalunya, quin és el seu sexe i la seva edat, la prestació econòmica que reben en complir els divuit anys a Catalunya, etc. Cal destacar que en una de les notícies també s'aporta una dada sobre la delinqüència dels joves. Després de contrastar les dades

proporcionades pels mitjans, s'ha arribat a la conclusió que la major part d'elles són certes i, a més, els periodistes citen les fonts oficials d'on s'han extret aquestes dades.

El titular és l'element que causa la primera impressió en un lector. Per això, en l'anàlisi dels dos mitjans s'ha tingut en compte com el periodista presenta la informació. En el cas de La Vanguardia, a un terç de les notícies analitzades apareix un titular o que no correspon exactament amb la totalitat de la informació que s'exposa o que utilitza un vocabulari poc adient en referència als MENAS. És el cas de la peça titulada "Tensión por el traslado de un grupo de menores migrantes de Canet al Vallès". La paraula "tensió" té una connotació negativa i pot induir a sensacions de por i inseguretat al veïnat i també al lector. El mateix passa a l'ABC, tot i que s'ha observat que van un pas més enllà. Un 15% de les notícies analitzades contenen un titular o un subtítol amb afirmacions que al llarg de la peça es posen en dubte. Per entendre-ho, la notícia sobre "Grupos de menas impulsan la subida del 200% de los atracos en el centro" explica que el centre de Madrid ha patit una onada de robatoris. El titular indueix a pensar, tal com està expressat, que els MENAS han impulsat el 200% d'aquests atracaments. Tot i això, una mica més avall s'explica que els MENAS han provocat una part d'aquest augment, però no la seva totalitat.

Així doncs, es conclou que a ambdós mitjans la pràctica periodística en referència al tractament formal de la peça (ús de fonts, adequació de les dades...) és positiva. No és així quan el tractament es refereix al col·lectiu en concret. S'ha observat que tots dos mitjans de comunicació cometen errors que abasten des del titular fins a l'ús del vocabulari. Aquestes pràctiques, afegint també dades innecessàries per entendre el fet en qüestió, provoquen la criminalització d'un col·lectiu força vulnerable a la societat. A això cal afegir el poder que tenen els mitjans de comunicació a l'hora d'influenciar en el pensament de la societat. Un tractament o un enfocament negatiu, tal com s'ha observat en gairebé la meitat de les notícies analitzades, posa de manifest la mirada que es té des dels mitjans. El fet de no parlar de les causes, les conseqüències en l'àmbit personal o de la integració del col·lectiu un cop arriba a les nostres fronteres fa que la major part de notícies considerades amb un enfocament positiu hagin estat sobre millores o defenses vers el col·lectiu, però no destinades ni a donar veu als protagonistes ni a humanitzar el col·lectiu. Pràcticament el 100% de les notícies són

sobre un fet en concret i, per tant, sembla no haver-hi espai als mitjans per generar una mirada més global i conscienciada dels MENAS.

S'ha de tenir en compte que la línia ideològica dels mitjans influeix en l'agenda de cadascun i en la manera de tractar els temes. Els dos mitjans són de dretes, però La Vanguardia té una mirada més neutral i això s'ha vist reflectit en aquesta anàlisi. Això coincideix amb un estudi realitzat per Pew Research Center el 2018 on s'afirmava que La Vanguardia era el mitjà de comunicació espanyol més neutral de tots els analitzats. A l'ABC coincideix la seva ideologia, d'una dreta menys central, amb el tractament que ha fet amb un enfocament i un vocabulari molt més contundents, amb titulars que tendeixen cap a un vessant sensacionalista i amb dades numèriques referents únicament a la delinqüència i els robatoris.

Una de les possibles raons que podrien explicar que La Vanguardia com a mitjà català hagi fet un tractament del col·lectiu més adequat que l'ABC, tot i que no òptim, és el seguiment de les recomanacions del CAC i del Col·legi de Periodistes en referència als MENAS. Algunes d'aquestes pautes s'han vist reflectides en les informacions publicades per aquest mitjà.

És cert que existeix rigor en les fonts per part dels dos mitjans i que majoritàriament no s'ha utilitzat un vocabulari pejoratiu o alarmista a l'hora d'explicar la informació. Tot i això, no només l'ús d'aquest tipus de vocabulari crea alarma, sinó que el mateix enfocament d'una peça periodística pot generar una visió negativa d'aquest col·lectiu que, cal no oblidar, són menors d'edat i les seves circumstàncies els fan més vulnerables.

Finalment, l'anàlisi també ha servit per veure com l'acrònim MENA és un terme força polititzat. Molts grups polítics, no només d'extrema dreta, han utilitzat el terme i el col·lectiu per fer campanya en els seus discursos públics o per enfrontar-se i mostrar-se contraris a propostes de grups parlamentaris que no comparteixen la seva ideologia. El conjunt de pràctiques no només periodístiques sinó també polítiques fa que els menors quedin en un segon pla, que només es tinguin en compte els fets aïllats i que molts d'aquests fets que s'expliquen siguin únicament sobre robatoris o delinqüència. L'únic que s'aconsegueix amb aquestes pràctiques és invisibilitzar-los.

5.2. Anàlisi del tractament mediàtic dels MENAS a la televisió

Després del visionat de tots els informatius emesos entre l'1 de desembre de 2019 i el 29 de febrer del 2020, tant de Telecinco com La 1, s'han trobat 6 peces audiovisuals relacionades amb la temàtica del treball. Mentre que La 1 va emetre 5 peces informatives sobre els MENAS durant el període analitzat, Telecinco només ho va fer en un cas.

5.2.1. Telecinco

La cadena Telecinco només va emetre una notícia relacionada amb els MENAS durant el període d'anàlisi. Aquesta va sortir a l'informatiu de les 21h del 5 de desembre de 2019. El tema de la peça és l'atac amb una granada al centre de menors d'Hortaleza (7:57-10:00).

Aquesta peça és introduïda pel presentador. Apareix, aparentment, a la secció de successos, tot i que l'informatiu no està clarament dividit en seccions. Es pot observar que forma part dels successos perquè s'emet just després d'una notícia sobre un assassinat masclista. El conductor de l'informatiu dona pas a la notícia amb la frase "la policia investiga l'atac amb una granada a un centre de menors estrangers no acompanyats, de MENAS, a Madrid". En aquesta obertura hi ha un error i és que el centre d'Hortaleza no és un centre de MENAS, és un centre d'acolliment de menors. El conductor de l'informatiu presenta el lloc dels fets com un espai només per menors immigrants quan no ho és.

El que fa és explicar què ha passat per donar pas a les imatges i continuar amb la seva veu en off per transmetre altres fets i context que acompanyen el fet principal. L'esdeveniment és l'atac, però la peça va enfocada al discurs del partit polític de VOX com la causa de l'atac. L'enfocament de la notícia és positiu en tant que, a més d'explicar el fet, expliquen la reacció de l'Assemblea de Madrid en defensa del col·lectiu d'algunes de les declaracions de VOX que havien fet anteriorment.

Amb relació als elements que apareixen a la peça, s'utilitzen diverses imatges. Primerament, una fotografia de la granada, seguida d'una imatge del cartell del centre de menors. Quan la veu en off explica què ha passat i on, fan ús d'imatges de menors

que suposadament es troben al centre. La imatge mostra els menors d'esquena i sense que es pugin reconèixer. Cal destacar que sí que hi ha un moment on inclouen imatges d'aquests menors on se'ls veu la cara i, això, pot vulnerar l'interès superior del menor. Tampoc és clar que alguns d'aquests menors siguin part dels joves que es troben al centre, ja que hi ha alguns que els enregistren a través d'unes barreres, però n'hi ha d'altres asseguts a un banc al carrer. Quan es parla sobre l'Assemblea de Madrid apareixen les imatges d'alguns dels polítics reaccionant al fet i acusant VOX de ser un dels culpables i de fomentar un discurs antiimmigració que ha pogut provocar que el barri llancés la granada. La peça informativa no conté cap dada innecessària per entendre el context, tenint en compte l'enfocament triat per la cadena. Tampoc s'utilitza cap dada numèrica que pugui ser contrastada o objecte de *factchecking*.

Imatge 19. Fotografia de menors estrangers no acompanyats que apareix a la notícia de Telecinco.

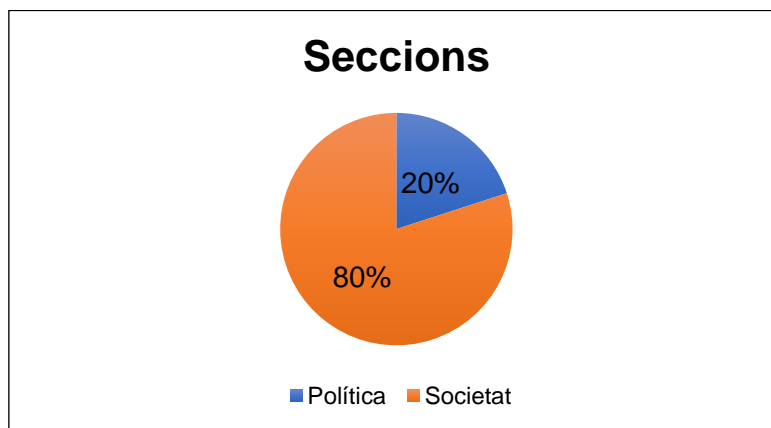
Font: Informatius Telecinco

Per últim, a la peça apareix un 'stand up' d'una periodista que es troba davant el centre de menors. Aquí, l'informatiu fa ús d'un rètol (o *chyron*) per esmentar que "VOX es desmarca del llançament de la granada i la resta de partits li retreuen el seu missatge antiimmigració". Es dona a l'audiència un d'aquests missatges dels quals es parla a la notícia, és a dir, el presentador cita algunes de les declaracions del partit polític per exemplificar-ho. En aquest cas, cita com VOX, sense proves, va descriure el centre de menors com "un foc d'inseguretat al barri". Aquesta declaració té un to alarmista, encara que no sigui pròpia del mitjà. És cert que, perquè el públic conegui les acusacions a VOX, s'han de conèixer aquestes declaracions. El que no és adequat és

només mostrar la part política d'un atac a un col·lectiu vulnerable de la societat sense que aparegui cap declaració de persones relacionades amb el centre, per exemple, dels educadors que hi treballen i que podrien transmetre a la societat quina ha estat la seva reacció a veure l'artefacte explosiu.

5.2.2. La 1

Durant el període analitzat s'han trobat 5 notícies que fan referència als MENAS. Una d'elles coincideix amb el que s'ha anat explicant al llarg d'aquest treball, i és l'ús polític del col·lectiu dels MENAS. La notícia és de l'endemà del fet ocorregut al centre de menors d'Hortaleza (Telediario, 5/12/19), i mostra com la presidenta de Madrid, Isabel Díaz Ayuso, acusa Vox de racista per la posició del partit ultradretà en referència als MENAS. Una segona part de la notícia mostra els moments de tensió entre un periodista i el membre de VOX Ortega Smith, que explica que no s'ha d'atribuir al partit el que va passar amb la granada del centre de menors d'Hortaleza. Aquesta notícia apareix a la secció de política del Telediario però quan va avançant el relat esdevé en un tema més social, ja que fa referència a l'incident del centre de menors. La resta de notícies analitzades corresponen clarament a un tema social i apareixen, per tant, a la secció de societat del Telediario.

Imatge 20. Gràfic de la categorització per seccions de les notícies de La 1. Font: elaboració pròpia

La notícia més completa és la de la manifestació que fan els veïns del barri d'Hortaleza (Telediario, 8/12/19) per rebutjar els discursos d'odi vers als MENAS. S'inclouen fotografies de la granada que els Tedax havien detonat acompanyades del *chyron* "Segueix la polèmica pel centre de "MENAS"". El rètol (o *chyron*) s'utilitza en un 60%

dels casos analitzats i serveix per donar informació extra o dades importants que el telespectador ha de conèixer. En aquesta peça sobre la manifestació a Hortaleza apareix el *chyron* prèviament comentat i, uns segons després, apareix un altre amb un petit títol que dóna a conèixer la ubicació del “centre de “MENAS””. És un detall fixar-se en el fet que tots dos cops el terme MENAS apareix entre comes angleses. Un error per part del mitjà de comunicació. La Fundació de l'Espanyol Urgent (Fundéu) explica al seu buscador quin és l'ús adequat de les comes angleses i per a què no s'han d'utilitzar. Un dels motius on es fa un ús erroni de les comes és “Per marcar noms propis, acrònims o sigles”, tal com s'explica al buscador. Com s'ha explicat al llarg del marc teòric d'aquest estudi, la paraula MENA és un acrònim i en aquest cas Televisión Española hauria d'escriure la paraula sense les comes.

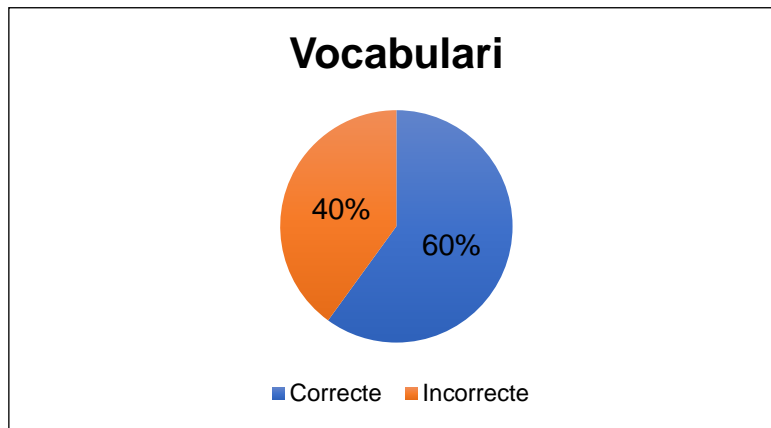
El 60% de les notícies que s'han visualitzat són sobre el mateix tema, la granada llançada al centre de menors d'Hortaleza. Un clar exemple que només si succeeix un fet concret se'n parla del col·lectiu. També se'n parla, això sí, de la dolenta situació que viuen als centres de menors de ciutats com, per exemple, Melilla (Telediario, 31/12/19), on es denuncien mancances bàsiques com matalassos perquè no dormin a terra.

L'enfocament de totes les notícies és positiu. El fet que la setmana del 2 al 8 de desembre (la setmana on més notícies han aparegut) es produís un incident al centre de menors de Madrid ha influenciat en què l'enfocament donat en aquest cas per La 1 hagi estat de mostra de rebuig contra els atacs d'odi al col·lectiu. A l'única notícia política es mostren les declaracions de Díaz Ayuso i com des de l'Assemblea de Madrid s'intenta defensar els MENAS. A la notícia de la manifestació es mostra el suport al col·lectiu d'alguns veïns d'Hortaleza i apareixen defensant-los sota l'argument que s'han convertit en un discurs polític, en referència a les declaracions i pensaments del partit polític VOX. Aquesta notícia, de fet, acaba amb una veïna explicant que els centres com el d'Hortaleza són una oportunitat per tal que els MENAS tinguin després una sortida social. Però també hi ha notícies positives en el sentit que són bones pel col·lectiu, com la primera querella per una *fake new* contra l'autoria d'un tuit que mostrava un vídeo violent dient que eren MENAS (Telediario, 27/2/20).

Les *fake news* s'han convertit en una de les grans protagonistes del segle XXI. Les xarxes socials i la ràpida propagació que permeten ha fet que vídeos, notícies i imatges viatgin d'un lloc a l'altre sense cap mena de contrast. Ara la Fiscalia de Delictes d'Odi de Barcelona ha presentat una querella pionera a l'Estat Espanyol. L'autora del tuit mostrava un vídeo amb cert contingut violent i donava a entendre que els protagonistes eren Menors Estrangers No Acompanyats a Espanya. El fiscal ha subratllat que no és un vídeo d'Espanya, sinó del Brasil i que, a més, no té res a veure amb menors que han vingut de fora les nostres fronteres. Aquesta notícia és un clar exemple que encara queda feina per fer en l'àmbit social, però alhora és una bona notícia pel col·lectiu, que pot veure com organitzacions i institucions intenten vetllar per tal que els delictes d'odi i, en aquest cas, la difusió de notícies falses tinguin les seves conseqüències. Un cas similar passa amb la notícia del centre de menors de Melilla (Telediario, 31/12/19). Es considera, tot i les imatges que apareixen, que l'enfocament és positiu en tant que es mostra la realitat del col·lectiu i les diverses associacions pro-drets de la infància que lluiten per tal d'ajudar-los i millorar les seves condicions, a banda de fer complir els drets que, com a menors, posseeixen. És també aquesta peça l'única de les analitzades que conté dades numèriques. Aquestes dades fan referència a la capacitat d'acollida que té el centre (350 places). Tot i això al Telediario s'informa que hi ha més de 900 MENAS acollits i la sobrecapacitat és un dels principals motius pels quals les condicions de vida al centre són nefastes. Les autores d'aquest estudi s'han posat en contacte amb el centre de menors La Puríssima, de Melilla, per conèixer de primera mà si aquestes dades són certes, però no ha estat possible rebre cap resposta.

El fet que l'enfocament de totes les notícies sigui positiu fa que, conseqüentment, cap de les notícies analitzades utilitzi un vocabulari pejoratiu o alarmista que pugui denigrar o criminalitzar la imatge dels MENAS. De fet, en peces audiovisuals com la de la detonació de la granada per part dels Tedax (Telediario, 4/12/19) fan referència als MENAS com a "menors". A simple vista pot semblar insignificant, però no sempre s'utilitza aquesta paraula, de vegades se'ls titlla només amb l'acrònim i es deixa de banda el fet que són nens i nenes, infància. Per tant, és una bona pràctica per part del mitjà que es considera rellevant explicar. Tot i això, un detall important és la utilització

adequada dels termes i, en concret, de l'acrònim MENA i del seu significat. Més de la meitat de les notícies, tal com es pot visualitzar al següent gràfic, fan una bona transcripció del terme i els conceptes.

Imatge 21. Gràfic sobre el vocabulari emprat a les notícies de La 1. Font: elaboració pròpia

Com s'ha comentat hi ha 3 notícies (60%) que fan referència al centre de menors d'Hortaleza. D'aquestes tres, únicament la notícia referent a la detonació de la granada per part dels Tedax (Telediario, 4/12/19) fa referència de forma correcta explicant que a Hortaleza hi ha "un centre de menors no acompanyats". Realment Hortaleza és això, s'ha de partir de la base que a aquest centre no només s'acull a MENAS, també a menors no acompanyats del conjunt de l'Estat Espanyol. Tot i això, les altres dues notícies (la que parla de les declaracions entre polítics a l'Assemblea de Madrid i la de la manifestació) fan un ús inadequat del terme. La presentadora del Telediario (5/12/19) explica que la presidenta de Madrid acusa VOX de racista després d'una pregunta que fa Rocío Monasterio (VOX) sobre "els centres de menors estrangers". Es deixa veure, erròniament, com que el centre només acull menors estrangers. A la notícia sobre la manifestació (Telediario, 8/12/19) s'intenta transcriure les sigles de l'acrònim, però també es fa de forma incorrecta. Es veu com la presentadora inicia la seva frase parlant de "aquesta és la granada que van llançar dimecres a l'interior del centre de menors no acompanyats, els anomenats MENAS". Amb el que s'ha parlat en línies anteriors es podria pensar que una part de la frase és correcta: "aquesta és la granada que van llançar dimecres a l'interior del centre de menors no acompanyats". Però el fet d'incorporar "els anomenats MENAS" fa que es perdi tot el sentit.

Amb aquests exemples es mostra com cal tenir cura amb el que es diu i la forma en què es diu, sobretot si es parla d'un col·lectiu força vulnerable. Pel que fa a les connotacions de les paraules i a allò que rep el telespectador, no és el mateix dir que és "un centre de menors no acompanyats" o un "centre de menors estrangers". Les dues notícies restants, la del centre de menors de Melilla (Telediario, 31/12/19) com la de la querella per *fake new* (Telediario, 27/2/20), fan una transcripció correcta i completa de l'acrònim. Tot i això, a la notícia del centre La Puríssima (Telediario, 31/12/19) potser parlar que els MENAS es troben "ingressats" al centre de menors no és el més adequat. La paraula "ingressat" ja conté connotacions negatives i, per tant, el fet que es produeix o el col·lectiu es pot veure afectat per un terme com aquest. Una solució podria ser dir que es troben "vivint" al centre de menors o que "habiten" al centre de menors. A banda d'aquests comentaris i detalls analitzats sobre l'ús del terme MENA, i com s'ha anat explicant al llarg del treball, el més apropiat es deixar de banda l'acrònim, ja que els engloba i, a més, els redueix a un terme amb connotacions força negatives. A més, cap de les notícies conté dades innecessàries d'origen o localització concreta per entendre el fet i el context del qual es parla.

Pel que fa al tractament de la imatge, a la notícia sobre les acusacions de Díaz Ayuso a VOX (Telediario, 5/12/19) apareixen imatges dels polítics a l'Assemblea i d'Ortega Smith essent preguntat per un periodista en unes declaracions al carrer. A diverses parts de la notícia, però, s'inclouen imatges del centre d'Hortaleza, del seu interior i també de l'exterior. A aquestes imatges apareixen menors del centre però o bé no se'ls hi veu la cara o bé surten únicament els peus. D'aquesta manera l'ús de la imatge en referència als menors és correcta, com també ho és la de la notícia que narra la manifestació del barri (Telediario, 8/12/19). Aquí en primer lloc apareixen fotografies de l'artefacte que van llançar al centre i s'emet la peça amb la periodista fent un directe, la seva veu es tapa amb imatges dels veïns davant el centre, amb pancartes que mostren el rebuig cap a partits polítics que criminalitzen el col·lectiu i amb missatges de suport als MENAS. També apareixen unes menors amb la cara plenament visible però s'intueix que no formen part del centre. En canvi, una altra imatge mostra uns menors que apareixen amb pancartes. En aquest cas la seva cara no es mostra, només es mostren les mans. Aquesta és una pràctica força utilitzada en

totes les peces en què apareixen menors. Es pot concloure que se n'ha fet un bon ús de la imatge, incorporant imatges i fotografies (en certs casos) necessàries per entendre el context però tractant correctament la privacitat dels menors.

Imatge 22. Fotografia extreta del Telediario 4/12/19. Es mostra el pla de les menors parlant d'esquena amb la periodista. Font: La 1

Això sí, a les notícies que es parla sobre el centre d'Hortaleza (4/12/19, 5/12/19, 8/12/19) es pot observar com es repeteixen imatges. Aquesta també és una pràctica força habitual en les rutines periodístiques d'una televisió. En aquest cas les imatges que es repeteixen són la del centre de menors, tant a l'interior com a l'exterior. També és cert que les imatges, en moltes ocasions, parlen per si mateixes i potser utilitzar en certes ocasions plans de les reixes del centre no és el més adequat a l'hora de parlar del col·lectiu, ja que sembla que es vulgui fer entendre que estan a la presó.

Imatge 23. Fotografia extreta del Telediario 4/12/19. Es mostra el pla d'una de les reixes d'Hortaleza. Font: La 1

L'ús del so ambient pot ser molt rellevant. Un so inadequat en un moment inadequat pot desviar l'atenció de l'espectador per tal que es fixi en unes coses i no en unes altres. Només apareix so ambient a la notícia de la manifestació (Telediario 8/12/19) on el so dels veïns i els seus crits s'utilitzen per donar una mica de ritme a allò que explica la periodista. No és un ús excessiu i en el context s'entén que apropa a l'espectador al fet que està veient. Pel que fa a la resta, l'únic que s'escolta és la veu en off de la periodista i les declaracions de les fonts.

Finalment, només en dues notícies es dona veu als menors. És el cas del fet de la granada i els Tedax (Telediario, 4/12/19) i de les condicions del centre de menors de Melilla (Telediario, 31/12/19).

5.2.3. Conclusions de l'anàlisi dels informatius a la televisió

Tal com s'ha pogut concloure en l'anàlisi de les notícies escrites, a la televisió tot i que en el període seleccionat només s'han trobat un total de 6, coincideix que només hi ha peces informatives quan succeeix un fet en concret. Així ha passat amb Telecinco, on l'única notícia tracta el tema d'Hortaleza o a La 1, on el 60% de les notícies analitzades tracten també aquest incident. En el cas de Telecinco, la peça informativa està totalment enfocada amb un vessant polític. S'explica el fet que s'ha trobat un artefacte explosiu al recinte del centre de menors d'Hortaleza i que la policia ho investiga, però ràpidament es mostren les reaccions polítiques sobre l'incident, sent protagonista VOX i algunes de les seves declaracions que fomenten un possible discurs d'odi antiimmigratori. El mateix passa en una de les 3 peces analitzades a La 1 que fan referència al succés d'Hortaleza. Tot i això, es fa un tractament i es dona una visió molt més completa del que ha passat. D'aquesta manera, el dia 4 de desembre (el dia de l'incident) La 1 ja emet una peça de caràcter social explicant que han hagut de desactivar aquest artefacte que havia caigut dins del centre. És una peça on es deixa veure només una mica la part més política del fet. Tot i això és a la notícia del dia 5 de desembre on es fa una peça pròpiament política. Aquí sí que es mostren les reaccions de l'Assemblea de Madrid als possibles discursos d'odi i a les declaracions que es fan per part de VOX. L'última de les peces inclou un vessant purament social que no fa Telecinco i emet una manifestació dels veïns d'Hortaleza

que mostren el suport al col·lectiu i rebutgen qualsevol agressió o comentari que pugui criminalitzar el col·lectiu.

Això sí, a totes les notícies que tracten aquest tema, així com a la resta de notícies analitzades, les fonts que apareixen són variades i es dóna veu tant a membres del govern com als partits polítics, a entitats de defensa dels MENAS i, a diferència de la premsa escrita, es dóna més importància a la veu dels menors. Això passa en el 40% de les notícies de La 1.

Tot i la politització del col·lectiu, totes les notícies analitzades s'ha considerat que tenen un enfocament positiu en tant que es defensa o es dóna a conèixer fets que pateixen aquests joves. Un clar exemple que també s'ha trobat a la premsa escrita és la notícia sobre les *fake news* i el vídeo fals que va distribuir una tuitera dient que la violència mostrada a les imatges era feta per MENAS, quan en realitat estava gravat al Brasil.

En cap de les notícies analitzades apareix un vocabulari pejoratiu o alarmista per part del mitjà. Això sí, s'ha vist com l'ús de l'acrònim MENA i dels conceptes que en deriven no sempre ha estat correcte. Del total de notícies analitzades, la meitat fan o bé una transcripció dolenta del terme o d'algun concepte relacionat amb els MENAS com, per exemple, el centre de menors on resideixen. En alguns casos es refereixen al centre d'Hortaleza com a un centre de MENAS quan, en realitat, és un centre de menors tant estrangers com espanyols. D'aquesta manera el que aconsegueixen és posar el punt de mira només en els immigrants.

Pel que fa a les imatges que apareixen a les notícies, hi ha una diferència clau entre els dos mitjans amb relació a la privacitat del menor. En el cas de Telecinco, apareixen menors gravats de cara a la càmera. No és així en el cas del mitjà públic, on a totes les notícies on apareixen menors s'enregistren o bé d'esquena, mostrant detalls del seu cos com les mans i els peus o amb la cara pixelada, com a la notícia on es veuen els menors amuntegats pel sobre acolliment del centre La Puríssima de Melilla.

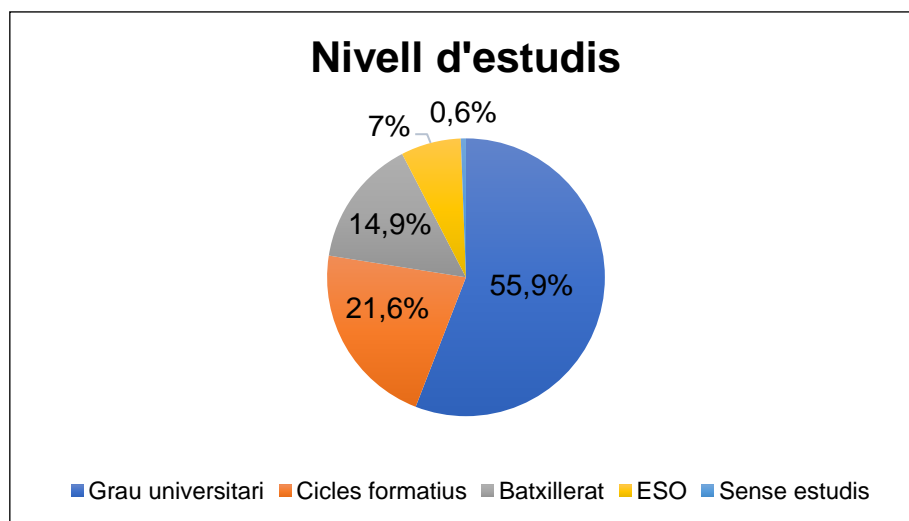
Imatge 24. Fotografia extreta del Telediario 31/12/19. Es mostra la imatge dels menors al centre La Puríssima. Font: La 1

Quant a la resta d'imatges, tots dos mitjans utilitzen plans de dintre i fora del centre d'Hortaleza, imatges (en el cas de La 1) de la granada i plans de l'Assemblea de Madrid. A tots dos mitjans coincideix un pla que es creu que és poc adequat al context, ja que mostra les reixes del centre i pot evocar una sensació d'empresonament.

Es conclou que tots dos mitjans fan un tractament força correcte del col·lectiu puntualitzant que la televisió pública dóna més veu al col·lectiu. Es fan més peces i es tracta de forma més completa, per exemple, l'incident d'Hortaleza. També s'ha observat que les notícies són més objectives i més parcials a la televisió que no pas a la premsa. Les dades innecessàries tant a Telecinco com a La 1 no apareixen i això comporta una major privacitat i protecció pels menors. El fet que les peces televisives tinguin una durada concreta, potser més estricta que l'espai en premsa, pot explicar que no s'incloguin tantes dades o informacions.

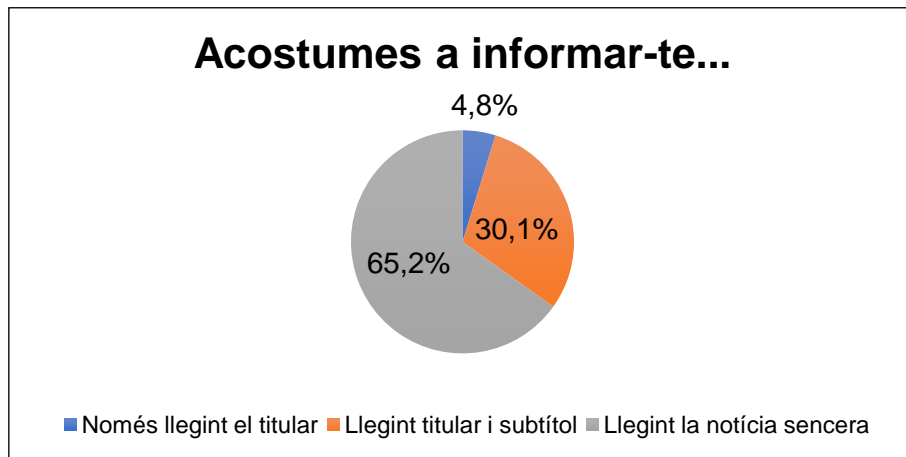
5.3. Anàlisi de l'enquesta

Una part de la hipòtesi ha passat per estudiar la possible influència dels mitjans de comunicació en el pensament que la societat té sobre els MENAS. D'aquesta manera, s'ha fet una enquesta a una mostra de 356 persones majors de divuit anys residents a Catalunya, amb l'objectiu de saber el coneixement específic que tenen sobre el col·lectiu i quin paper juguen els mitjans de comunicació en el resultat del seu pensament. Un 67.4% de la mostra han estat dones (240 persones del total), la resta homes (113 del total) i persones de gènere sense especificar (3 persones del total). La franja d'edat on més persones han contestat és la de 40 a 60 anys, amb un total del 42.4% de les respostes obtingudes. El segon grup d'edat amb més participació ha estat el de 18 a 25 anys, un 35.4%, seguit del gruix de població d'entre 26 i 40 anys, amb un percentatge de participació del 18.8%. Els majors de 60 anys representen el 3.4% de la mostra. Més de la meitat dels enquestats tenen o estan en procés de tenir un grau universitari i, per tant, un nivell de coneixement força alt. La resta, excepte dues persones, tenen nivells d'estudi equivalents a cicles formatius, batxillerat i, en una menor proporció (7%), Educació Secundària Obligatoria (ESO).

Imatge 25. Gràfic del nivell d'estudis de la mostra enquestada. Font: elaboració pròpia

Un elevat percentatge de persones de la mostra tenen estudis superiors i això pot explicar el fet que més de la meitat dels enquestats s'informin llegint la notícia sencera, concretament un 65,2% del total. En un 30.1% dels casos s'escull només el titular i el subtítol per a informar-se i, en un escàs 5%, s'ha afirmat que només llegint el titular.

Imatge 26. Gràfic de la manera d'informar-se de la mostra enquestada sobre els MENAS. Font: elaboració pròpia

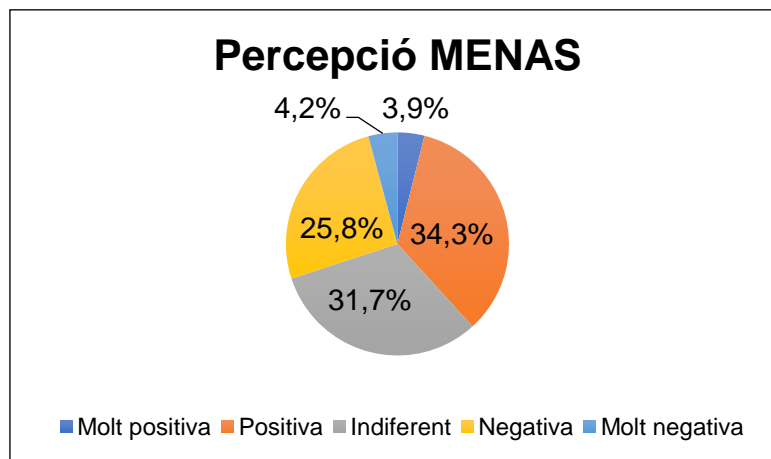
Amb l'objectiu de saber quina base de coneixement sobre els MENAS té la mostra, s'han realitzat unes primeres preguntes sobre el significat del terme i dades del col·lectiu. A la pregunta 4 sobre si coneixen o no, abans de l'explicació que es fa a la introducció de l'enquesta, el terme MENA un 85.1% dels enquestats sí que té coneixement sobre el significat d'aquest acrònim. Tot i això, un 33.7% de la mostra afirma no conèixer cap dada que faci referència a aquest grup d'infants. La resta, el 66.3%, sí que té coneixement sobre alguna dada concreta. A la pregunta 6, que fa referència, precisament, a la selecció (de més d'una opció) de dades que poden conèixer els enquestats, 141 persones afirmen conèixer dades sobre l'origen d'aquests menors. En menor proporció, 117 participants coneixen dades sobre la quantitat de menors que arriben a l'Estat o a Catalunya. 110 afirmen també tenir informació sobre les institucions i organitzacions que ajuden el col·lectiu i, gairebé en la mateixa proporció, dades sobre la tutela dels infants. De les respostes que es poden marcar, 103 persones també han afirmat tenir dades sobre què passa quan un menor arriba a la frontera d'un estat.

A la pregunta 7, sobre si coneixen el motiu pel qual els menors arriben, en aquest cas, a Espanya i/o Catalunya hi ha una clara tendència en pensar que és per la falta d'expectatives i de futur que aquests infants tenen als seus països d'origen. Així ho pensa un 71.6% de la mostra. En proporció menor, un 16.9%, pensa que les migracions es donen per un conflicte bèl·lic als seus països. Finalment, per acabar de

conèixer la informació bàsica que té la mostra s'ha instat als participants a seleccionar (amb més d'una opció) aquelles afirmacions que creuen que són certes. D'aquesta manera es pot observar si el coneixement que tenen es correspon amb la realitat del col·lectiu. 155 persones han marcat l'afirmació, correcta, sobre el percentatge de menors que han comès un delictes a Catalunya (18%). 98 persones també han marcat correctament l'opció que explica que els joves catalans extutelats cobren la mateixa prestació econòmica (664 euros) que els menors estrangers no acompanyats extutelats. Tot i això, hi ha un gruix força ampli de persones que han cregut com a correctes opcions com que els MENAS no tenen dret a una educació a centres escolars públic i que només poden estudiar al centre, si escau, on estiguin acollits. Això ho creuen 121 persones. En una proporció inferior (67 persones) també pensen que existeixen facilitats per entrar a Espanya i a un centre d'acollida. Una mostra semblant a aquesta última pensa que els MENAS costen a l'estat espanyol uns 1.000 milions d'euros. Aquesta és una de les *fake news* més virals que s'ha fet sobre el col·lectiu. 42 persones també han seleccionat com a opció que pensaven correcta l'afirmació que es fa a l'enquesta sobre que la majoria dels MENAS de Catalunya ha comès, com a mínim, un delictes.

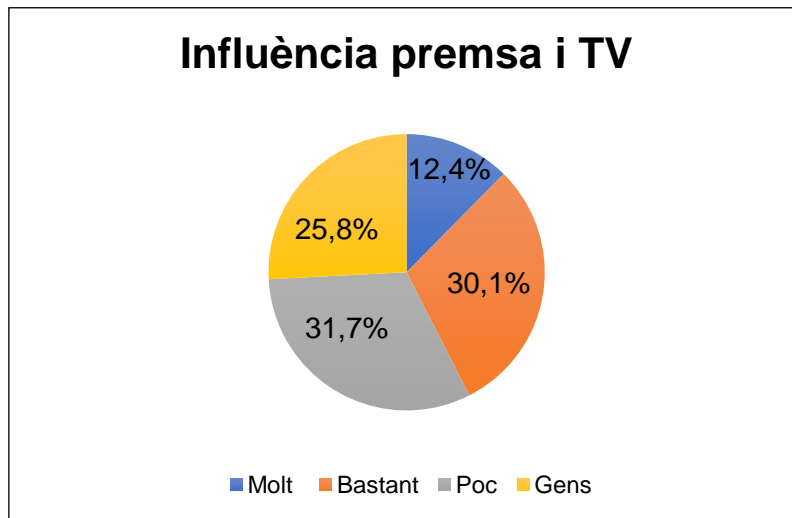
A partir de la pregunta 9 l'enquesta està enfocada en conèixer la percepció personal sobre el col·lectiu que tenen els participants, així com saber la influència que tenen els mitjans de comunicació en aquest pensament. També es pretén conèixer l'opinió dels participants vers el tractament informatiu que fan els mitjans sobre aquest tema. Sobre el sentiment que es percep davant la trobada (hipotètica) pel carrer d'un grup de menors estrangers no acompanyats, gairebé un 40% del total de participants ha marcat la tristesa com a una de les opcions amb les quals se senten o se sentirien identificats si es troben a un grup de MENAS pel carrer. Però també s'ha seleccionat, en un 32.9% de respostes, la por i la inseguretat vers el col·lectiu. Entre els sentiments que també s'han seleccionat es troba el desconeixement (el 31.2% de la mostra ho ha marcat) i la solidaritat (marcada en un 27% dels casos).

A la pregunta 10, sobre la percepció que tenen els participants dels MENAS que arriben i s'instal·len a les Comunitats Autònomes, es pot observar com no existeix una tendència clara. Un 30% de la mostra té una visió negativa o molt negativa del col·lectiu i un 38.2% té una percepció positiva o molt positiva. La resta, un 31.7%, han afirmat no percebre ni una visió positiva ni negativa, simplement indiferent. D'aquesta manera, s'observa com els percentatges són pràcticament iguals, amb una petita desviació cap a una tendència positiva.

Imatge 27. Gràfic de la percepció de la mostra enquestada sobre els MENAS. Font: elaboració pròpia

Molt relacionat amb la percepció personal va enfocada la pregunta número 11, una de les preguntes clau a l'hora de conèixer les influències per arribar a tenir aquest pensament. Del total de la mostra, un 74.2% afirmen haver estat influenciats pels informatius de televisió o pel que llegeixen a la premsa. Només un 25.8% dels participants han assegurat no haver estat influenciats en cap cas pel que han vist als mitjans. Tot i això, del gruix de persones que afirmen haver-se vist influenciats pel què han vist a alguns mitjans, la proporció d'aquesta influència no és sempre la mateixa. Un 12.4% han seleccionat l'opció "molt" i asseguren, per tant, una influència dels mitjans elevada en la creació de la percepció personal del col·lectiu. En un percentatge més elevat, el 30.1% de la mostra ha seleccionat l'opció de "bastant". La resta (31.7%), en canvi, tot i que afirma haver-se influenciat pels mitjans, asseguren que aquesta influència ha estat escassa i han seleccionat l'opció de "poc".

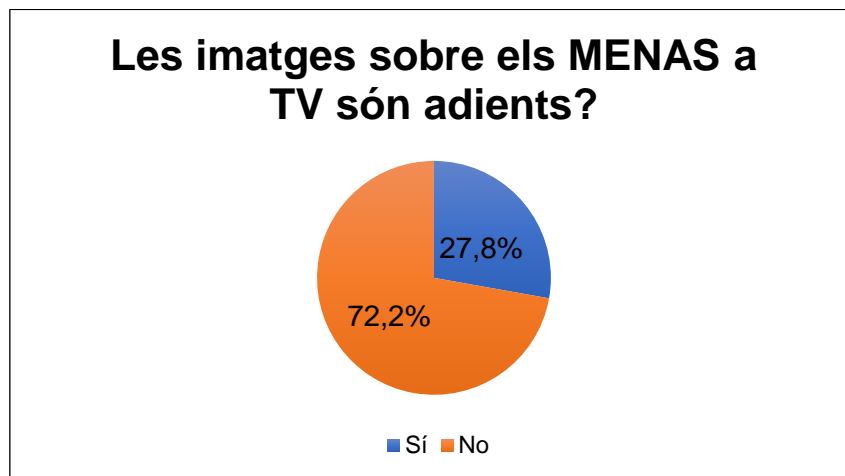

Imatge 28. Gràfic de la influència de la premsa i la televisió en la mostra enquestada sobre els MENAS. Font: elaboració pròpia

La gent que s'ha vist influenciada pel que ha vist als informatius de televisió o el que ha llegit a la premsa ha seleccionat a la pregunta 12, com a temes més habituals dels que ha vist o sentit parlar, la delinqüència i els robatoris (un 70% de la mostra ha marcat, com a mínim, aquesta opció). El següent tema que més s'ha seleccionat és el de rebuig social, una opció marcada per un 61.9% de persones que han respost aquesta pregunta. Altres temes que també han estat escollits per gran part dels enquestats són els centres d'acollida, la integració dels MENAS, les reaccions polítiques de rebuig i les notícies falses en referència al col·lectiu. En canvi, les persones que no s'han vist influenciades pels mitjans de comunicació afirmen que la seva percepció està motivada per gent del seu entorn que ha parlat sobre els MENAS (en un 45.2% de les respostes), però també per llibres o altres tipus de documents que els hi ha permès informar-se sobre el tema. En menor proporció, un 21.2% de la mostra ha seleccionat com a motiu de la seva percepció situacions viscudes o l'assistència a xerrades sobre el col·lectiu.

Les últimes preguntes de l'enquesta s'han referit a l'opinió sobre el tractament mediàtic específic que fan els informatius de televisió i els mitjans de comunicació en general sobre els MENAS. Del total de persones de la mostra que han vist una notícia referent als MENAS a la televisió (320 persones del total de 356), un 72.2% ha afirmat que les imatges que han vist no són adients. Del total de respostes vàlides analitzades sobre

quins són els motius pels quals s'ha pensat que les imatges no eren adients s'ha observat una tendència majoritària en pensar que els mitjans, amb les seves imatges, només aporten informació de caràcter negatiu sobre el col·lectiu. En concret, un 42.68% de les respostes vàlides analitzades ha afirmat que els mitjans de comunicació tendeixen a posar imatges descontextualitzades, discriminatòries, violentes i de conflicte sobre els MENAS, creant una visió negativa del fenomen.

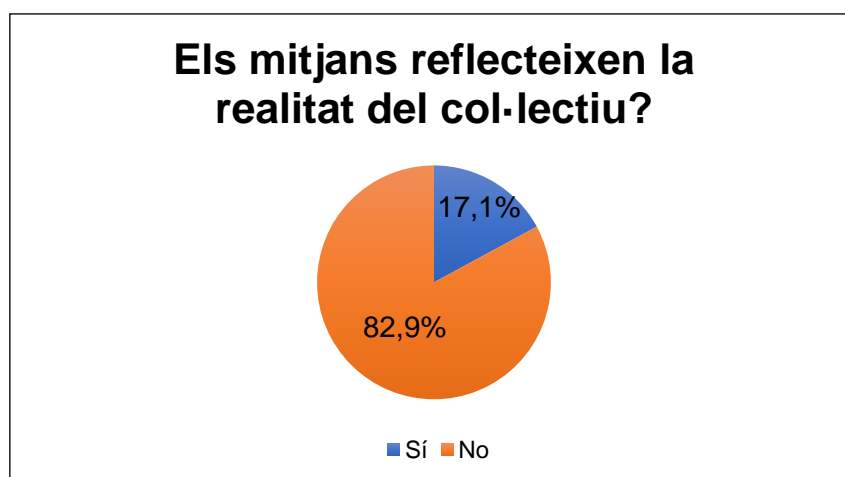
Imatge 29. Gràfic de les imatges sobre els MENAS que apareixen als informatius de TV. Font: elaboració pròpia

Un 15.24% de les respostes vàlides analitzades pensa que les imatges no són adients perquè es troben manipulades pels mitjans. Defensen, també, que pot contribuir a això els partits polítics que poden haver-hi darrere de cada mitjà. En una proporció menor, al voltant del 14%, els enquestats han manifestat que les imatges no mostren la realitat del col·lectiu i, en gairebé la mateixa proporció (13.4%) creuen també que les imatges són sensacionalistes i tendencioses. Entre d'altres motius, amb una proporció força menor, es troba l'opinió que els mitjans directament criminalitzen i estigmatitzen els MENAS (7.92%) i que condicionen, amb les seves imatges, la percepció personal del col·lectiu (3.65%). Finalment, una petita part de la mostra ha manifestat que les imatges que s'emeten no són adients perquè els mitjans les usen en benefici propi o concretament, com comenten algunes persones, per conveniència (2.43%). Finalment, un altre dels motius ha estat pel tractament que es fa d'aquestes imatges on algunes, es comenta, mostren els menors sense pixelar (0.6% de la mostra).

Aquests motius comentats formen part, com s'ha explicat, del 72.2% de la mostra que creu que les imatges no són adients.

Bastant contraris a aquests motius es troben el de les persones que han contestat que les imatges, a parer seu, sí que són correctes (un 27.8% del total de respostes a aquesta pregunta). Entre els motius principals que han portat als enquestats a pensar que les imatges són adients es troba, en primer lloc, el pensament que els mitjans reflecteixen correctament com és el col·lectiu amb les seves imatges. Així ho ha cregut un 61.9% de la mostra vàlida en aquesta resposta. En un percentatge menor es troba, com a motiu, que els mitjans són fiables i creïbles i que, per tant, les seves imatges també ho són (19.04%). El 20% restant es reparteix en motius com que els mitjans informen amb cautela amb imatges pixelades (11.9%), també assegura una part que es manté als infants en l'anonimat i, per tant, es respecta la seva privacitat (4.76%) i, finalment, una petita part de la mostra ha cregut que els mitjans, a través de les seves imatges, presenten el col·lectiu de forma positiva (2.38%).

Pel que fa al pensament dels participants sobre si els mitjans de comunicació reflecteixen la realitat del col·lectiu de MENAS, entenent per realitat no només els successos, sinó també les causes migratòries, la integració, els recursos i el fenomen en general, s'ha observat com un 82.9% dels enquestats (295 del total) creuen que no es reflecteix.

Imatge 30. Gràfic del pensament de la mostra sobre si els mitjans reflecteixen la realitat del col·lectiu MENA. Font: elaboració pròpia

De les 273 respostes vàlides en referència a per què els mitjans no reflecteixen la realitat d'aquests menors, en un 53.1% de la mostra s'afirma que la causa és que els mitjans només informen sobre els aspectes negatius del col·lectiu, com la delinqüència, els robatoris i la violència. Un gran percentatge de les persones que comparteixen aquesta opinió esmenten que els mitjans de comunicació obliden el que hi ha darrere d'aquestes menors: que són nens i que arriben sols al nostre país. En proporció menor, un 20.9%, troba com a motiu que els mitjans no reflecteixen la realitat dels MENAS perquè només mostren informació adient pels beneficis dels mitjans. És a dir, aquest percentatge de la mostra té un baix grau de confiança en els mitjans de comunicació perquè manipulen la informació de qualsevol tema segons els seus interessos com a empresa, en el cas dels mitjans privats. Un 12% dels enquestats que creuen que els mitjans no reflecteixen la realitat dels MENAS ho pensa perquè només es dona informació de fets puntuals com, per exemple, l'incident al centre d'Hortaleza. D'altra banda, un 7.7% pensa que hi ha moltes diferències entre mitjans de comunicació a l'hora d'explicar la realitat i, per tant, s'impossibilita el fet que reflecteixin de manera correcta el que viuen aquests menors. Per últim, un 2.6% creu que els mitjans desconeixen la situació d'aquest col·lectiu i per això no poden informar sobre la seva realitat.

Cal tenir en compte també aquella part de la mostra que pensa que els mitjans de comunicació sí reflecteixen la realitat d'aquests menors (un 17.1% del total de respostes a aquesta pregunta, que són 61 persones). De les 50 respostes vàlides analitzades, en el 46% dels casos el motiu principal que els porta a pensar que els mitjans reflecteixen la realitat dels MENAS és la confiança que dipositen en la televisió i la premsa a l'hora d'informar. En segon lloc, un 34% d'aquests enquestats afirmen que els mitjans mostren la realitat del col·lectiu perquè hi dediquen notícies i espai en les seves agendes temàtiques. El 20% restant es reparteix entre dos motius. D'una banda, un 11.2% afirmen haver llegit notícies sobre aspectes tant positius com negatius del col·lectiu, és a dir, informacions a mitjans que han estat parcials i han parlat de molts temes relacionats. L'últim 8.8% creu que els mitjans informen com poden de la situació perquè al ser menors d'edat no poden accedir a la totalitat dels fets i d'aspectes relacionats amb la situació dels MENAS i el seu dia a dia.

Finalment, la pregunta 17 sobre el pensament social establert en referència al col·lectiu, un 90.7% de la mostra (323 persones) creu que és de criminalització i discriminació vers els MENAS. Només un 9.3% pensa que la societat no té una visió negativa sobre ells.

5.3.1. Conclusions de l'enquesta

Després d'analitzar els resultats obtinguts a partir de l'enquesta es poden extreure les següents conclusions. Es valora positivament que més de tres quartes parts de la mostra coneixien el terme MENA amb anterioritat. Això pot tenir relació amb el nivell d'estudis de les persones que han contestat, on més de la meitat tenen o estan cursant estudis superiors com un cicle formatiu o un grau universitari. Tot i això, el coneixement del terme no sempre es relaciona amb un coneixement de la realitat del col·lectiu. Més de la meitat de les persones van contestar que coneixien dades sobre els menors però s'ha vist que a la resta de preguntes sobre dades concretes o afirmacions s'ha respost amb dades inexactes, poc precises o que no tenen a veure amb el fenomen en concret. Més d'un 70% de la mostra creu que els infants arriben a l'Estat Espanyol perquè en el seu país d'origen no tenen un bon futur i, aquí, les expectatives són millors. Es podria pensar que es tracta d'una visió paternalista i es podria entendre amb aquestes respostes que la societat entén que els menors venen aquí com a una opció per a continuar desenvolupant-se. En canvi, més endavant es mostra una incoherència, ja que gairebé un 91% de la mostra creu que el pensament social establert és de criminalització envers els MENAS. Es pot veure, per tant, que cada persona individualment intenta veure la part positiva per la qual aquests infants arriben a les fronteres espanyoles però, en canvi, creuen que la resta de la societat no pensa el mateix.

Com es comentava en línies anteriors s'ha observat que hi ha cert desconeixement sobre el col·lectiu. Una part de la mostra creu que els menors arriben a l'estat a conseqüència d'una guerra al seu país d'origen. Tot i que és possible, això no és el principal motiu d'emigració. Precisament a Espanya la majoria de MENAS venen del Marroc, on no hi ha una guerra explícita però sí unes condicions de vida que els impedeixen, en moltes ocasions, progressar. Un altre senyal de desconeixement es

troba a l'hora de parlar sobre els drets d'aquest col·lectiu un cop arriben al país. Un 34% de la mostra creu que els MENAS no tenen dret a la mateixa educació que un menor català. Això, tal com s'ha estudiat a la part teòrica, és una informació errònia.

Es pot veure com la percepció de la mostra està força polaritzada, de manera que queda dividida gairebé en el mateix percentatge entre gent que té una percepció positiva, negativa i indiferent dels MENAS. Cal però tenir en compte que tan sols un 30% de la mostra té una visió negativa. Sobre si la percepció que tenen els enquestats s'ha vist o no influenciada pels mitjans de comunicació s'observa, d'una banda, que un 75% de les persones afirma que sí que ha estat influenciada pel que han vist als mitjans de comunicació i, en concret, als informatius de televisió i a la premsa. D'altra banda, si es té només en compte el grau d'influència, cal destacar que d'aquest 75% d'enquestats, un 31.7% ha afirmat que la influència és poca. Si a aquest percentatge li sumem la part de la mostra que ha assegurat que la influència dels mitjans era nul·la cap a la seva percepció, s'obté que més de la meitat de la mostra o bé no s'ha vist influenciada pels mitjans o bé ho ha fet però en poc grau. Els qui no s'han vist gens influenciats pels mitjans de comunicació han creat la seva percepció majoritàriament a partir de persones que coneixen i que li han parlat sobre el tema, com bé poden ser educadors. També a través d'altres llibres i documents que, potser, poden fer una reflexió més extensa de la problemàtica.

Es podria pensar que aquesta influència, sobretot dels qui afirmen que ha estat entre molt i bastant, podria ser positiva, i no només negativa. Però quan s'observen els temes sobre els quals la població enquestada ha vist o ha llegit es veu com la delinqüència, els robatoris i el rebuig social encapçalen la llista. A més, es pot entendre que aquesta influència dels mitjans ha estat negativa per les respostes de la mostra sobre les imatges de les notícies visionades a televisió i sobre la forma de reflectir al col·lectiu per part dels mitjans de comunicació en general. Més d'un 70% de persones han cregut que les imatges mostrades en televisió no eren adients perquè, majoritàriament, creuen que aquests plans aporten una visió negativa del col·lectiu amb imatges descontextualitzades i discriminatòries, que només informen d'una part del conflicte i intenten mostrar, segons els enquestats, la inseguretat i la violència que s'exerceix per part d'aquests infants. El mateix passa amb la percepció que es té dels

mitjans, en general, i de la forma de reflectir al col·lectiu. Per tant, amb aquestes dades es pot concloure que la influència que exerceixen els mitjans, sobretot als qui diuen que ha estat entre molt i bastant (42.5%) és negativa.

A l'hora d'interpretar les respostes escrites dels enquestats s'ha arribat a la conclusió que la mostra és conscient del paper que juguen els mitjans de comunicació a l'hora de crear un pensament social establert. És per això que en aquestes persones els mitjans han tingut poca o cap influència en la percepció que tenen sobre el col·lectiu. Sobre el tema en concret dels MENAS moltes de les persones coincideixen en les males pràctiques dels mitjans on posen com a exemple el fet d'incorporar imatges d'arxiu com a recurs o només mostrar aspectes negatius del col·lectiu sense tenir en compte que són menors i que arriben completament sols a un territori desconegut. Amb aquestes praxis no es dona a conèixer la realitat del col·lectiu, sinó que es creen més prejudicis i estigmes cap als MENAS.

Finalment, es pot concloure que només una part de la mostra, com a persones individuals, té un pensament social de rebuig. En concret, el 30% dels enquestats són els qui tenen una imatge negativa o molt negativa. Tot i això, els participants creuen que la societat en general sí que té un pensament social establert força negatiu i estigmatitzador dels MENAS, en part per la influència que exerceixen els mitjans, sobre els quals tenen una opinió força negativa. Això també mostra la poca confiança de la societat cap als mitjans informatius.

6. CONCLUSIONS

Un cop analitzada la situació general dels Menors Estrangers No Acompanyats, així com el tractament mediàtic dels mitjans seleccionats i la seva incidència en la mostra escollida com a representació de la societat s'ha pogut respondre les preguntes i plantejaments que es feien a l'inici del treball.

La hipòtesi era que el tipus d'informació sobre els Menors Estrangers No Acompanyats que apareix a la televisió i a la premsa criminalitza aquest grup i provoca un pensament social de rebuig respecte del col·lectiu. Aquesta hipòtesi s'ha confirmat parcialment a través dels resultats obtinguts de l'anàlisi de mitjans del marc pràctic i de l'enquesta i les entrevistes realitzades.

Val a dir que sobre l'anàlisi dels mitjans cal tenir en compte que hi ha hagut poca representació del col·lectiu durant el període estudiat. Això ha pogut venir motivat per temes que han estat considerats de major transcendència tant a Espanya com a Catalunya i que han ocupat l'agenda mediàtica de molts mitjans. En són un exemple la sentència del procés, el judici del president de la Generalitat Quim Torra pels llaços grocs, les eleccions generals, la posterior formació del govern espanyol i el coronavirus a la Xina.

La primera part de la hipòtesi contenia la idea que els mitjans criminalitzen el col·lectiu. Això s'ha pogut comprovar amb la realització del treball i, per tant, es considera que els mitjans criminalitzen el col·lectiu, però no tots en el mateix grau. De fet, les notícies que han aparegut a la televisió durant el període estudiat gairebé no contenen cap mostra de criminalització vers el col·lectiu. El tractament, per tant, dels Menors Estrangers No Acompanyats ha estat més neutre a la televisió que no pas a la premsa digital. Han mostrat més privacitat, més neutralitat i a la televisió pública se n'ha fet més ressò del col·lectiu que a la privada. Tot i això, l'ús del terme MENA de vegades ha estat erroni, una pràctica que caldria que es vigilés per part dels coordinadors dels informatius.

A la premsa, en canvi, sí que s'ha pogut observar aquesta criminalització, motivada per titulars poc precisos i peces informatives que utilitzen un llenguatge estigmatitzador i un ús excessiu de l'acrònim. Aquestes pràctiques s'han detectat en

major grau a l'ABC, on fins i tot s'ha pogut veure titulars sensacionalistes sobre el col·lectiu. Després a la informació es deixava clar que les dades que mostraven al titular o al subtítol no estaven confirmades. Aquesta és una pràctica perillosa que pot influir en la creació d'un pensament de rebuig cap al col·lectiu, ja que com s'ha vist a l'enquesta, una part de la mostra només s'informa a partir del titular.

Malgrat l'observació de certes pràctiques periodístiques perjudicials per a un col·lectiu tan vulnerable com aquest, l'enfocament de més de la meitat de les peces analitzades als mitjans ha estat positiva, en tant que es refereixen a la defensa del col·lectiu. Això sí, a partir del que s'ha parlat amb els periodistes entrevistats i dels documents consultats al marc teòric, l'ideal seria que es tractés al col·lectiu donant-li veu i tractant a fons la problemàtica que hi hagi infants que arriben sense referents al nostre país. Aquest enfocament ideal només s'ha vist en un parell de les notícies de premsa digital analitzades, un exemple més del fet que únicament se sol tractar al col·lectiu quan hi ha fets aïllats. Això s'ha pogut veure a l'anàlisi dels mitjans, un període marcat per un incident al centre de primera acollida d'Hortaleza. És cert, però, que el percentatge de notícies amb un enfocament negatiu continua sent elevat i això pot correspondre al fet que allò que és noticiable sol ser, com a norma, negatiu.

Com diu la periodista especialitzada en migracions a El Periódico de Catalunya, Elisenda Colell, la qüestió no és explicar només la visió positiva, ja que com a periodistes no s'ha de deixar de banda que també existeixen fets negatius, però el que cal és incidir en les causes del fet, en la situació dels menors o en com han arribat a les fronteres. Per tant, la importància no és tant què s'explica sinó com s'explica. Només un context ben explicat i amb varietat de veus implicades permetrà entendre la situació del col·lectiu. Tot i que per part dels periodistes, com ha comentat Aitor Santos de l'ABC, el tema en qüestió s'entén que és força sensible, semblen no portar-ho correctament a la pràctica. Des de l'ABC informen que tot allò que és notícia cal que sigui explicat, però després de realitzar l'anàlisi de les peces publicades a aquest diari s'ha vist que, de vegades, notícies que eren positives respecte els MENAS no han aparegut publicades. Aquí es pot veure la importància en la selecció de temes dels diferents mitjans, que pot portar a pensar que, depenent de qui dirigeix i de la línia editorial del diari, s'escullen unes notícies o unes altres. A l'entrevista realitzada a Aitor

Santos es diu que són conscients que no s'ha d'excloure a cap dels agents implicats, tot i això només a una notícia, per exemple, incorporen la veu dels menors.

També s'ha arribat a la conclusió que les pràctiques periodístiques, de forma general, han estat correctes, amb la inclusió, per exemple, de fonts externes o institucions. El problema principal ha estat parlar del col·lectiu sense tenir en compte algunes de les recomanacions periodístiques a l'hora de parlar d'infància. Això pot venir explicat pel fet que les especialitzacions a les redaccions són cada cop menors i es busca un perfil de periodista que englobi diversos àmbits. Sense un grau alt d'especialització en el tema no es poden tractar de forma àmplia tots els vessants i, per tant, s'incorre a explicar una única versió i de forma superficial. També cal tenir en compte la situació del sector periodístic als mitjans de comunicació generalistes, on prima la immediatesa i no tant la qualitat de la peça. Tampoc s'ha d'oblidar la situació econòmica que travessa el periodisme actual. La informació, com diuen alguns dels entrevistats, es paga i si es vol fer una bona peça o un reportatge en profunditat calen els recursos econòmics adients. Aquestes pràctiques tant de falta de coneixement del col·lectiu com dels motius que, tot i no ser excusa, afecten el sector acaben perjudicant la informació de qualitat i el que es transmet a la societat. Una societat que, tal com s'ha observat a la mostra, té un pensament social de rebuig del col·lectiu. Aquesta segona part de la hipòtesi, per tant, també s'ha confirmat tot i que no a tota la mostra. El grau de rebuig social ha estat menor del que es pensava abans de la realització d'aquest estudi.

Pel que fa a la influència dels mitjans, s'ha comprovat que en més de tres quartes parts de la mostra tenen repercussió, tot i que no de la mateixa forma. S'ha comprovat que aquells enquestats amb poca confiança cap als mitjans de comunicació i que, a les respostes escrites, han revelat que s'informen a través d'altres recursos, tenen un pensament més positiu d'acceptació al col·lectiu que la resta, on la influència dels mitjans s'ha observat que ha estat negativa. Això pot portar a pensar que potser per comprendre un fenomen tan ampli com aquest cal que els mitjans proporcionin informació a través de reportatges més profunds o de notícies més extenses que tractin la complexitat del tema i no únicament fets aïllats i, en molts casos, negatius. Aquesta visió també és compartida per l'educador social i extreballador a la Fiscalia

de Menors, Daniel Ortega, qui opina que llegir determinades notícies que vinculen els MENAS amb actes il·legals fa que s'estableixi una percepció social de rebuig cap als joves. És per això que des de l'autoria del treball es recalca que aquests fets, si són notícia, han d'aparèixer, però cal vincular-los amb les diferents problemàtiques que existeixen al voltant d'aquest fenomen migratori.

A més, els enquestats, tot i conèixer el significat de l'acrònim MENA, mostren cert desconeixement sobre el tema, el perquè arriben a fronteres espanyoles o el seu procés migratori complex, que pot anar relacionat amb el fet que els mitjans expliquen només fets aïllats i amb poca continuïtat i seguiment.

També és sorprenent el fet que moltes de les persones de la mostra creuen que de forma individual pertanyen a un grup de la societat que valora i comprèn el fenomen i la realitat dels infants però, en canvi, pensa que la resta de la societat no ho fa així. D'aquesta manera es conclou que gairebé la totalitat de la mostra creu que la societat té un pensament social estigmatitzador del col·lectiu.

Durant tot el treball s'ha observat que l'acrònim MENA, així com el col·lectiu, estan força polititzats. S'ha vist en algunes de les peces informatives que, tot i ser de caràcter social, han esdevingut peces polítiques amb declaracions poc ètiques de grups polítics d'extrema dreta. Hi ha hagut diverses queixes sobre l'ús de l'acrònim, un terme que va ser proporcionat per les mateixes administracions i institucions. Tal com informa el periodista de La Vanguardia Asier Martiarena, des del sector periodístic s'utilitza freqüentment l'acrònim com a recurs d'economia lingüística i, també, perquè la societat coneix el seu significat, tal com s'ha comprovat a la mostra de l'enquesta. Però el que és cert és que aquest acrònim invisibilitza el fet que es parla de nens i adolescents i que cal desvincular aquest significat de la criminalització i la deshumanització continua del col·lectiu.

Per això, una possible solució seria crear un document nacional extens de recomanacions pel sector periodístic, que viu temps difícils, que incorporés les veus no només de les administracions, sinó també dels qui cada dia es topen amb aquest fenomen. Un document semblant al que actualment proporciona a la comunitat catalana el Consell Audiovisual de Catalunya i el Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Això podria evitar algunes de les pràctiques considerades errònies que s'han vist al llarg d'aquesta anàlisi. També cal, com s'ha comentat, una explicació més profunda del tema que doni coneixement de la complexitat de la situació d'aquests menors. Com s'ha vist al marc teòric del treball, la teoria és ben clara, sobretot des del punt de vista legal. Ara bé, l'escassetat de recursos que comenten alguns dels entrevistats, implicats directament amb la problemàtica, determina que quan la teoria es porta a la pràctica, no dona els millors resultats. A Catalunya, des de fa una dècada, tot allò relacionat amb la infància es troba col·lapsat pel que fa als recursos disponibles i això implica també als MENAS que, des de 2016, han arribat de forma massiva a fronteres espanyoles i catalanes.

Per tant, no només falten recursos materials o econòmics, sinó també persones (com els educadors) que poden afavorir el desenvolupament i la integració d'aquests menors. El col·lectiu s'ha vist oblidat pels sistemes d'acollida, que no sempre funcionen. Per exemple, un cop fan la majoria d'edat necessiten permisos i autoritzacions de les administracions per poder treballar i tenir un permís de residència. En molts casos aquests permisos o bé no arriben o triguen a arribar i per a molts la solució és el carrer. El sistema de protecció, per tant, no sempre és eficaç. De fet, des de l'Associació Ex-Menas comenten que de vegades entre el centre d'acollida i el centre on els menors han d'anar a estudiar hi ha molta distància, això provoca que molts d'ells abandonin aquests estudis. Com es pot veure és un tema complex i polièdric i no totes les mirades apareixen als mitjans de comunicació. Això fa que la gent desconegui el que envolta a aquests menors tal com s'ha pogut comprovar a l'enquesta realitzada.

Per acabar, i pel que fa als objectius del treball, s'han complert cadascun dels que es van proposar per estudiar. A més, la novetat del tema i la poca anàlisi que s'ha fet prèviament sobre el tractament mediàtic dels Menors Estrangers No Acompanyats als mitjans de comunicació pot fer que aquest treball sigui adient i serveixi d'ajuda per a investigacions futures, on es podria incidir en l'anàlisi de més mitjans i d'altres peces informatives que no fossin purament notícies. Si es continués estudiant sobre el tema i sobre el pensament social establert provocat pels mitjans vers el col·lectiu es podria realitzar una mostra molt més extensa que la que s'ha realitzat en aquest treball, que

ha estat més reduïda donat que es tracta d'un treball de final de grau. També es podria fer un bon estudi periodístic en profunditat que analitzés la situació d'aquests menors un cop fan la majoria d'edat, ja que en aquesta investigació això s'ha realitzat de manera superficial.

Finalment, i després d'estudiar el col·lectiu, es veu que el fet que alguns mitjans els criminalitzin, així com alguns partits polítics, és un problema més de tots els que pateixen aquests menors. Tot i que la majoria de nens de la seva edat somien amb fer-se grans, ells no volen complir els 18 anys. L'Administració, aleshores, els deixa en més risc i més sols del que van venir.

7. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

7.1 Bibliografia

Berganza Conde, M. R. (2000). Comunicación, opinión pública y prensa en la sociología de Robert E. Park. Siglo XXI de España, Madrid.

Empez, N. (2014). Dejados crecer: menores migrantes bajo tutela institucional. Virus Editorial, Barcelona.

Fernández Liesa, C. R., Mariño Menéndez, F., Petit Caro, A., Sorolla, J. A., & Romero, V. (2001). Minorías y medios de comunicación: código deontológico. Virus Editorial, Barcelona. Disponible a: <https://e-archivo.uc3m.es/handle/10016/17168>

Soriano, R. (1999). Los Derechos de las Minorías. Mad S.L., Madrid.

7.2 Webgrafia

Accem. Infancia y adolescencia migrante no acompañada. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.accem.es/vulnerables/menores-extranjeros-no-acompanados-mena/>

Aldeas Infantiles SOS España (2019). Informe 2018 La infancia vulnerable en los medios de comunicación. Sobre el derecho a la intimidad, los niños como fuente de información y la autocritica periodística. [Consultat el 3 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://cms.aldeasinfantiles.es/uploads/2019/06/INFORME-INFANCIA-EN-MEDIOS-2019-OK-1.pdf>

Álvarez Gálvez, J. (2012). Modelos teóricos sobre los efectos de los medios de comunicación de masas. [Consultat el 19 de gener de 2020] Recuperat de: <https://eprints.ucm.es/45089/1/doc%20trab%202.pdf>

Àrea de Suport a Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET) (2017). Memòria 2017. [Consultat el 12 de febrer de 2020] Recuperat de: https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/07infanciaiadolescencia/ASJTET/Memoria_2017_ASJTET.pdf

Àrea de Suport a Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET) (2018). Memòria 2018. [Consultat el 22 d'abril de 2020] Recuperat de: https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/ASJTET/Memoria_2018_ASJTET.pdf

Canet, V. (2018). Home, Gai i Jove: la imatge del col·lectiu LGTBI als mitjans. [Consultat el 27 de gener de 2020] Recuperat de: https://www.media.cat/wp-content/uploads/2018/05/Informe_LGTBI.pdf

Carratalá, A., & Herrero-Jiménez, B. (2019). La regulación contra el discurso de odio hacia el colectivo LGTBI en los medios. *Revista de la Asociación Española de Investigación de la Comunicación*, 6(12). [Consultat el 29 de gener de 2020] Recuperat de: <http://www.revistaieic.eu/index.php/raeic/article/view/207/174>

Colell, E. (23 desembre 2019). El Gobierno asumirá la acogida de los menores que migran solos. *El Periódico*. [Consultat el 12 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20191223/estado-acogida-menores-solos-menas-7786237>

Col·legi de Periodistes de Catalunya (2018). Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació. [Consultat el 27 de gener de 2020] Recuperat de: http://www.diverscat.cat/wp-content/uploads/2018/01/guia_diversitat.pdf

Confederació Salut Mental Espanya (2018). Guia d'estil sobre salut mental per a mitjans de comunicació. [Consultat el 27 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.consaludmental.org/publicaciones/Guia-estilo-salud-mental-catalan.pdf>

Consejo General del Poder Judicial. Menores (explotación estadística del Registro Central de Sentencias de Responsabilidad Penal de Menores). [Consultat el 19 de gener de 2020] Recuperat de: [http://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Delitos-y-condenas/Menores--explotacion-estadistica-del-Registro-Central-de-Sentencias-de-Responsabilidad-Penal-del-Menores-/](http://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Delitos-y-condenas/Menores--explotacion-estadistica-del-Registro-Central-de-Sentencias-de-Responsabilidad-Penal-del-Menores/)

Consell Audiovisual de Catalunya, Col·legi de Periodistes (2019). Recomendaciones sobre el tratamiento informativo de la infancia y la adolescencia tutelada por la

Administración. [Consultat el 3 de febrer de 2020] Recuperat de: https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/.00_HOME/3_SLIDER_ACTUALITAT/Recomanacions_IA_tutelada_CA.pdf

De España, G. D. R., ESPAÑA, T. M., & SAU, Y. T. (2019). Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social. *Registro de Empresas Acreditadas [REA] Sector de la Construcción en España*. [Consultat el 4 de febrer de 2020] Recuperat de: <http://prensa.empleo.gob.es/WebPrensa/noticias/ministro/detalle/2269>

Del Estado, B. O. (2006). Orden TAS/3698/2006, de 22 de noviembre, por la que se regula la inscripción de trabajadores extranjeros no comunitarios en los Servicios Públicos de Empleo y en las Agencias de Colocación. [Consultat el 15 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.boe.es/eli/es/o/2006/11/22/tas3698/dof/spa/pdf>

Del Estado, B. O. (2014). Protocolo Marco sobre determinadas actuaciones en relación con los Menores Extranjeros No Acompañados. [Consultat el 18 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.boe.es/boe/dias/2014/10/16/pdfs/BOE-A-2014-10515.pdf>

De Toda, J. M. (1998). El impacto moral y social de los medios de comunicación social. *Comunicar*, (10). [Consultat el 12 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.redalyc.org/pdf/158/15801025.pdf>

Delgado Magro, L. (2018). Los jóvenes tutelados con problemas de conducta atendidos en los centros residenciales de educación intensiva (CREI) de Cataluña. *Informaciones psiquiátricas: Publicación científica de los Centros de la Congregación de Hermanas Hospitalarias del Sagrado Corazón de Jesús*, (234), 23-37. [Consultat el 3 de febrer de 2020] Recuperat de: <http://informacionespsiquiatricas.com/admin-newsletter/uploads/docs/20190124143634.pdf>

Departament d'Afers Socials [aferssocialscat]. (4 desembre 2019). Hem presentat amb @periodistes_cat i @Consell_Audio unes recomanacions sobre el tractament informatiu de la infància tutelada. Es tracta d'utilitzar un llenguatge curós per no estigmatitzar el col·lectiu, ja que són nois i noies vulnerables. [Tuit]. [Consultat el 12

de gener de 2020]. Recuperat de:
<https://twitter.com/aferssocialscat/status/1202142981354115073>

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) (2020). Informe estadístic mensual, gener 2020. [Consultat el 15 de febrer de 2020] Recuperat de:
https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadollescencia/dades_sistema_proteccio/2020_01_informe_DGAIA.pdf

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) (2020). Informe estadístic mensual, febrer 2020. [Consultat el 22 d'abril de 2020] Recuperat de:
https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadollescencia/dades_sistema_proteccio/2020_02_informe_DGAIA.pdf

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) (2010). Carta de drets i deures dels nens, nenes i adolescents que viuen en centres. [Consultat el 23 de gener de 2020] Recuperat de:
https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadollescencia/temes_relacionats/drets_deures.pdf

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), Ajuntament de Barcelona, Consorci de Serveis Socials de Barcelona (2017). Marc normatiu de la protecció dels menors d'edat estrangers no acompanyats. [Consultat l'1 de febrer de 2020] Recuperat de: https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2017/12/INFORME-MENORS-NO-ACOMPANYATS-A-CATALUNYA_FINAL_-2017.pdf

Europapress (22 de juliol 2019). El Homrani anuncia 14,5 millones para municipios que alojan a menores migrados. *La Vanguardia*. [Consultat el 12 de febrer de 2020] Recuperat de:
<https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20190722/463649879040/el-homrani-anuncia-145-millones-para-municipios-que-alojan-a-menores-migrados.html>

Europapress (29 novembre 2019). Govern, CAC y periodistas alertan de la estigmatización de menores tutelados y hacen propuestas. [Nota de premsa]. [Consultat el 3 de febrer de 2020] Recuperat de:

<https://www.europapress.es/catalunya/noticia-govern-cac-periodistas-alertan-estigmatizacion-menores-tutelados-hacen-propuestas-20191129133139.html>

Federación de Asociaciones de Periodistas de España (FAPE) (2014). *La Comisión de Arbitraje publica recomendaciones éticas para el tratamiento periodístico de los menores*. [Consultat el 22 d'abril de 2020] Recuperat de: <http://fape.es/la-comisin-de-arbitraje-publica-recomendaciones-ticas-para-el-tratamiento-periodstico-de-los-menores/>

Federación de Servicios a la Ciudadanía CCOO (FSC-CCOO), Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Transexuales y Bisexuales (FELGTB) (2017). *Guía de buenas prácticas para el tratamiento de la diversidad sexual, de género y familiar en los medios de comunicación*, 2ª edición. [Consultat el 27 de gener de 2020] Recuperat de: <http://www.felgtb.org/temas/laboral/documentacion/i/14208/359/guia-de-buenas-practicass-para-el-tratamiento-de-la-diversidad-sexual-y-de-genero-en-los-medios-de-comunicacion>

Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA). Presentació. [Consultat el 24 de març] Recuperat de: <https://www.fepa18.org/presentacio/>

Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA) (2017). *Guia d'emancipació*. [Consultat el 24 de març] Recuperat de: http://www.fepa18.org/wp-content/uploads/2018/12/Finestra_Guia_Emancipacion-3.pdf

Fernández, P. P. (2018). Estado de la cuestión sobre los derechos de los menas en España: entre la protección y el abandono. *RES: Revista de Educación Social*, (27), 48-70. [Consultat el 28 de gener de 2020] Recuperat de: <http://www.eduso.net/res/winarcdoc.php?id=1158>

Fundación del Español Urgente (Fundéu) (2018). *Comillas, uso de este signo ortográfico*. [Consultat el 15 de març de 2020] Recuperat de: <https://www.fundeu.es/recomendacion/comillas-uso-de-este-signo-ortografico/>

González Hidalgo, E., & Ruiz Vieytes, E. (2012). La definición implícita del concepto de minoría nacional en el derecho internacional. *Derechos y libertades*, 27, pp. 17-56. [Consultat el 22 de març de 2020] Recuperat de: <https://e-archivo.uc3m.es/bitstream/handle/10016/19580/dyl-2012-27-gonzalez.pdf?sequence=1>

González, M. (15 de juliol 2019). El Defensor del Pueblo y Unicef alertan de la criminalización de los menores inmigrantes. *El País*. [Consultat el 4 de febrer de 2020] Recuperat de: https://elpais.com/politica/2019/07/14/actualidad/1563106119_983916.html

Iberley (2019). Menores extranjeros no acompañados (MENAS) en España. [Consultat el 29 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.iberley.es/temas/menores-extranjeros-no-acompanados-espana-63180>

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) (2019). Televisió, repartiment de l'audiència per cadenes. [Consultat el 20 de març de 2020] Recuperat de: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=774>

Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del menor, Boletín Oficial del Estado, 15 (2015). [Consultat el 19 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-1069-consolidado.pdf>

Llei Orgànica 4/2000, de 11 de gener, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, Boletín Oficial del Estado, 10 (2000). [Consultat el 12 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.boe.es/eli/es/lo/2000/01/11/4/con>

Llei 16/2003, de 28 de maig, de cohesión y calidad del Sistema Nacional de Salud, Boletín Oficial del Estado, 128 (2003). [Consultat el 13 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.boe.es/eli/es/l/2003/05/28/16/con>

Maldito Buló (2020). Los menores extranjeros no acompañados (MENA): centro de la desinformación y objetivo de la criminalización de los bulos. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: <https://maldita.es/malditobulo/los-menores-extranjeros-no-acompanados-mena-centro-de-la-desinformacion-y-objetivo-de-criminalizacion-de-los-bulos-2/>

Martín, M. (23 de novembre 2019). Mentiras sobre los mal llamados menas. *El País*. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: https://elpais.com/politica/2019/11/19/actualidad/1574185016_717770.html

Mossos d'Esquadra (3 de maig, 2019). Els Mossos d'Esquadra posen en marxa a Barcelona un Pla d'acció preventiu per a Menors no Acompanyats. [Comunicat de premsa]. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: <https://mossos.gencat.cat/ca/actualitat/Notes-de-premsa/nota-premsa/?id=351363>

Obertament. Guia de mitjans, recomanacions per informar sobre salut mental. [Consultat el 26 de gener de 2020] Recuperat de: <https://obertament.org/ca/mitjans-de-comunicacio/materials-i-serveis-mitjans>

Observatori de Mitjans i Salut Mental (2018). Anàlisi comparativa: informació local vs informació internacional, Informe 2016-2017. [Consultat el 23 de març de 2020] Recuperat de: https://obertament.org/images/2018/Observatori/Informe2016-17_web_petit.pdf

Policia Nacional. Menores extranjeros. [Consultat el 19 de gener de 2020] Recuperat de: https://www.policia.es/documentacion/no_comunitarios/menores.html

Real Decreto 557/2011, de 20 de abril, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, tras su reforma por Ley Orgánica 2/2009 (2011). [Consultat el 12 de gener de 2020] Recuperat de: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-7703-consolidado.pdf>

Red Acoge (2017). Inmigracionalismo, estudio sobre periodismo e inmigración. [Consultat el 28 de gener de 2020] Recuperat de: https://www.redacoge.org/mm/file/Informe_Inmigracionalismo_5_v03.pdf

Red Europea de Migración (2014). Política, prácticas y datos sobre menores no acompañados en España 2014. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: http://extranjeros.mitramiss.gob.es/es/redeuropeamigracion/Estudios_monograficos/ficheros/Estudio_REM_menores_no_acompanados_2014_ES.pdf

Red Europea de Migración (2018). Estudio monográfico 2017 sobre el Régimen de los menores extranjeros no acompañados tras la determinación de estatus. [Consultat el 19 de gener de 2020] Recuperat de: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/26a_spain_uam_2017_final_en.pdf

Redacció El Periódico (14 de gener 2019). Presupuestos Generales del Estado: 30 millones de euros para “menas”. *El Periódico*. [Consultat el 12 de febrer de 2020] Recuperat de: https://www.eldiario.es/economia/Presentacion-Presupuestos-Generales_13_857194273_22501.html

Redacció La Vanguardia (21 de maig 2018). Un estudio ubica a La Vanguardia como el medio español más neutral. *La Vanguardia*. [Consultat el 2 de març de 2020] Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/vida/20180521/443746912345/pew-research-center-la-vanguardia-medio-espanol-neutral.html>

Save The Children. Día internacional contra el racismo: Save The Children alerta sobre la criminalización que sufren los menores migrantes no acompañados.[Consultat el 14 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://www.savethechildren.es/notasprensa/dia-internacional-contra-el-racismo-save-children-alerta-sobre-la-criminalizacion-que>

Save the Children (2019). *Save the Children alerta de la criminalización que están sufriendo los menores migrantes que están solos en España*. [Consultat el 14 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://www.savethechildren.es/notasprensa/save-children-alerta-de-la-criminalizacion-que-estan-sufriendo-los-menores-migrantes>

Sentència del Tribunal Suprem de 23 de setembre de 2014 453/2014. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: <https://supremo.vlex.es/vid/545336434>

Síndic de Greuges de Catalunya (2018). La situació dels infants migrants sense referents familiars a Catalunya. [Consultat el 17 de gener de 2020] Recuperat de: http://www.sindic.cat/site/unitFiles/5630/Informe_menorsensereferents_2018.pdf

Síndic de Greuges de Catalunya (2019). El tratamiento informativo de los menores en los medios de comunicación. [Consultat el 14 de febrer de 2020] Recuperat de:

http://www.sindic.cat/site/unitFiles/6219/Informe%20tratamiento%20informativo%20menores%20en%20los%20medios%20comunicacion_def.pdf

Sorolla, J. A. (2001). El tractament informatiu de la immigració a Catalunya. *Quaderns del CAC*, 12. [Consultat el 22 de gener de 2020] Recuperat de: https://www.cac.cat/sites/default/files/2019-05/Q12_sorolla_CA.pdf

Unicef. (2019). Los derechos de los niños y niñas migrantes no acompañados en la frontera sur española. *Madrid: UNICEF Comité Español*. [Consultat el 2 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/recursos/informe-ninos-migrantes-no-acompanados.pdf>

8. ANNEXOS

Annex 1. Taules d'anàlisi dels mitjans de comunicació

Annex 1.1. Taula d'anàlisi La Vanguardia

Títol de la notícia	Publicació	Secció i tema	Utilitza un vocabulari pejoratiu o alarmista? Quin?	Hi ha dades innecessàries?	L'enfocament és positiu?	La notícia conté dades numèriques? Són certes?
Afers Socials cuestiona la palabra 'mena' como 'neologisme de l'any'	04/12/2019	Vida. Tema cultural/social. La DGAIA, el CACA i el Col·legi de Periodistes van demanar que la paraula 'mena' no estigués dins la llista de neologismes de l'any elaborada per IEC i UPF*	NO	NO	SI	No conté
Un centro de menores que señaló Vox en Madrid, atacado con una granada	05/12/2019	Local/Madrid. Tema social/política. Al centre de menors d'Hortaleza va arribar una granada llençada des de l'exterior. La notícia explica com les investigacions continuen obertes, les reaccions d'alguns partits polítics.	Escrit pel mitjà no. A les declaracions del partit polític de Vox sí que es transmet un cert discurs d'odi cap els menors. "Me encuentro con mujeres que me vienen a contar que los policías les dicen que no salgan con joyas a la calle".	NO	S'aprofita aquest fet per fer política	S'esmenta que és un centre amb una capacitat de 35 places però ha arribat a acollir a 100 menors
Una nueva iniciativa en Tarragona busca visibilizar a los 'menas' en positivo	11/12/2019	Local/Tarragona. Tema social. Els veïns i algunes entitats de la Part Alta de Tarragona es reuneixen per trobar solucions a la integració dels MENAS. S'expliquen dades de la situació a Tarragona i compten amb membres d'entitats i educadors socials	Per part del representant d'una associació veïnal s'afirma que s'organitzen sortides nocturnes per garantir la seguretat dels veïns.	NO	SI	Percentatges dels MENAS a Tarragona, la seva edat, el sexe, la seva tutela i el percentatge de nois acollits a centres. La informació és certa i està citat com a font l'informe estadístic de la

		que fan declaracions sobre les possibles vies d'integració.				DGAIA. També la dada dels Mossos d'Esquadra d'un 12% de menas que han comés un delictes greu. Són dades certes
La Fiscalía de Sevilla investiga a Rocío Monasterio por delito odio	27/01/2020	Política. La coordinadora del partit de Podemos va denunciar a la presidenta de Vox a Madrid per un presumpte delictes d'odi contra els menors immigrants durant un discurs a un centre de menors	Només a les declaracions de l'acusada, que va dir durant el seu discurs que cal defensar els barris de "les manades de menas"	NO	SI	No conté
Menores migrantes ayudan a reparar los daños causados por el temporal Gloria	10/02/2020	Local/Lleida. Tema social. Explica com un grup de 8 menors estrangers no acompanyats s'han presentat com a voluntaris per la recuperació dels espais naturals de la Noguera després del pas de la borrasca Gloria	NO	Sí. L'origen dels nois voluntaris i el fet que encara no han après del tot a parlar en castellà	SI	El número total de migrants tutelats per la DGAIA (4.300) i els 167 nous menors que van arribar al gener. Són dades certes
Vox pide información sobre los delitos cometidos por 'menas'	11/02/2020	Local/Madrid. Tema polític. El portaveu de Vox a Madrid, Ortega Smith, va fer una sèrie de demandes entre les quals s'incloïa conèixer el tipus de delictes que cometien els menas i les zones. A la notícia s'expliquen altres demandes del partit en referència a sol·licitar també les dades sobre agressions intrafamiliars i dades sobre el personal i	NO	NO	NO	No conté

		materials dels cossos de seguretat				
La ciudadanía responde y abre sus casas a migrantes sin techo	18/02/2020	Vida. Tema social. És un reportatge de l'acollida familiar del qual pot gaudir un jove extutelat per la DGAIA, que abans de complir els 18 anys havia estat en centres residencials de Catalunya. Declaracions del propi jove, de la família que el va acollir, d'entitats i associacions i d'altres joves migrants sense referents familiars	NO	NO	SI	La xifra dels menors que arriben a la majoria d'edat aquest 2020 (1.700) proporcionada per la DGAIA, la prestació de 664€ que pertoca als MENAS quan arriben a la majoria d'edat per part de la DGAIA. La xifra de la prestació econòmica és certa, tal com s'especifica al programa de suport econòmic de la ASJTET
Querella pionera por difundir bulos en Twitter	28/02/2020	Vida. Tema legal i social. S'anuncia una querella pionera en la difusió de rumors o <i>fake news</i> a una ciutadana catalana que va difondre un missatge fals a una xarxa social que associava els menas amb actituds violentes a les aules. El fiscal que ha interposat la querella veu aquest acte com un delictes contra la dignitat de les persones per motius de discriminació.	NO	NO	Sí, s'explica molt bé el fet per part del fiscal sense judicis ni opinions per part del periodista.	No conté
Tensión por el traslado de un grupo de menores	28/02/2020	Local/Maresme. Tema social. La notícia mostra les dues posicions respecte la reubicació d'uns	No per part del mitjà. Algunes declaracions que inclou dels veïns que són contraris a acollir els joves	Si, el partit que governa al municipi del Vallés Oriental i	No, la gran part de la peça està basada	No conté

migrantes de Canet al Vallès		joves tutelats de Canet de Mar a una població del Vallès Oriental.	a la seva població, ja que atribueixen l'arribada dels menors amb una pujada de la delinqüència	esmentar que els joves són d'origen magrebí	en la posició contrària a l'acollida dels menors	
------------------------------	--	--	---	---	--	--

Annex 1.2. Taula d'anàlisi ABC

Títol de la notícia	Publicació	Secció i tema	Utilitza vocabulari pejoratiu o alarmista? Quin?	Hi ha dades innecessàries?	L'enfocament és positiu?	La notícia conté dades numèriques? Són certes les dades?
El colapso de la Fiscalía de Menores de Zaragoza deja delitos impunes por no juzgarlos a tiempo.	2/12/2019	Aragón. Tribunals. La saturació de casos a la Fiscalía de Menors ha fet que alguns delictes hagin quedat impunes a Saragossa. Un dels causants ha estat l'arribada massiva de menors estrangers no acompanyats.	NO	NO	NO	Sí, que els expedients de MENAS han augmentat un 33% a Saragossa des del 2016. Contrastat per CSIF.
Detenidos dos menas por robar en una farmacia de Hortaleza	3/12/2019	Madrid. Societat. La detenció de dos dels MENAS que suposadament van robar la Caixa registradora d'una farmàcia a Hortaleza, Madrid.	Sí. Utilitza paraules alarmistes com "grup de MENAS violent", "retenir", "detinguts".	Sí, es fa referència a l'origen magrebí dels nois i al fet que són adolescents tutelats.	NO	No conté
Huesca se rebela contra la inseguridad y los	3/12/2019	Madrid. Societat. L'Ajuntament d'Oscà ha demanat que es	Sí, no és un llenguatge pejoratiu en referència als	NO	NO	No conté

altercados protagonizados por menas		vigili el centre d'acollida de menas. Es fa esment de l'inquietat veïnal amb el tema, d'alguns conflictes que han tingut lloc a la ciutat i de les solucions que ha començat a fer efectives l'Ajuntament.	menas però sí que fa ús de paraules innecessàries com "violenta pelea", ja que s'entén que normalment una baralla és, de per sí, violenta.			
Los Tedax detonan un artefacto explosivo en el centro de menas de Hortaleza.	4/12/2019	Madrid. Societat. Al centre d'Hortaleza va arribar una granada llençada des de l'exterior. Al llarg de la notícia s'explica com continuen obertes les investigacions sobre el cas i s'inclouen les reaccions d'alguns partits polítics que titllen aquest acte d'atac i d'haver succeït arrel del discurs d'odi existent sobre aquests menors.	NO	Sí, es fa referència al carrer exacte on es troba aquest centre de menors.	Sí, en tant que es defensa els MENAS per part dels partits polítics.	No conté
Ortega Smith, sobre la granada en Hortaleza: «¿La hemos lanzado nosotros?»	05/12/2019	MadridTema social amb reaccions polítiques. Alguns grups polítics critiquen les postures de VOX i els acusen de criminalitzar a aquest col·lectiu i de crear discurs d'odi contra ells.	NO	NO	Sí perquè es deixa veure com surten en defensa dels MENAS alguns grups polítics.	No conté

La granada contra los menas de Hortaleza polariza el debate político	6/12/2019	Madrid. Tema social amb reaccions polítiques. El tema del centre d'Hortaleza va eclipsar el debat polític, amb reaccions de diferents grups polítics i amb rebuig a les idees de VOX, on la cap de l'executiu va alertar que tot comportament incívic és condemnable, independentment de l'origen.	NO	Sí, el lloc exacte on es troba el centre de menors d'Hortaleza.	Sí, en tant que es mostra com la major part de grups polítics defensen el col·lectiu.	No conté
Un millar de personas se concentra en apoyo de los menas al grito de «Hortaleza antifascista»	9/12/2019	Madrid. Societat. Algunes persones es van concentrar davant el centre de menors per donar-los suport i condemnar el discurs d'odi que s'ha llançat des de Vox.	NO	Sí, el lloc exacte on es troba el centre de menors d'Hortaleza.	Sí	No conté
Una decena de menores agrede y roba a un joven a la salida del metro de Arturo Soria	10/12/2019	Madrid. Societat. S'explica el succés i es dona com a context la concentració de dies anteriors en favor del col·lectiu i els atacs que ha rebut el centre de menors.	No, el vocabulari no és alarmista però és cert que la imatge que proporciona la notícia és una imatge d'uns menas. No se sap si van ser menas del centre d'Hortaleza els qui van cometre el robatori.	Sí, es dona la direcció exacta d'un centre que acull adolescents desamparats.	NO	No conté
Niño, inmigrante y solo: «Yo fui un mena en patera en Andalucía»	24/12/2019	Sevilla. Societat. Notícia en format entrevista redactada on s'incorporen les veus i les	No, de fet és una notícia amb un context molt correcte i amb un vocabulari que segueix les	NO	Sí	Sí, es fa referència a que el grau de delinqüència de MENAS a Andalusia és del

		experiències de tres persones que han estat MENAS. Per primer cop en totes les notícies analitzades s'incorpora la visió d'ells.	recomanacions explicades en el marc teòric d'aquest treball.			0,54%. S'ha comprovat que al juny del 2019 la Junta va dir que era del 0,52%. Comprovem per tant, malgrat aquesta petita variació, que les dades aportades són correctes.
Susanna Griso acoge a un mena: «Se iba a quedar en la calle y ahora forma parte de mi familia»	2/1/2020	Gent i estil. La notícia comença posant en context qui és Susanna Griso per, després, comentar que ha acollit a un menor.	Sí, en referència al menor tota l'estona es tracta com "al mena" fent un ús excessiu de l'acrònim amb frases com "en la que aparecen sus hijos junto al "mena"". Utilitzen, a més, mena entre comes i explica què significa l'acrònim just al final de la notícia i no al principi.	NO	Sí, perquè es mostra l'acollida i les oportunitats d'un MENA però no expliquen res sobre ell, només sobre la presentadora	No conté.
Grupos de menas impulsan la subida del 200% de los atracos en el centro	4/1/2020	Madrid. Societat. Al centre de Madrid el nombre de robatoris ha incrementat. S'explica quins són els objectes més robats i què fan els lladres amb ells.	Sí, amb paraules com, per exemple, "delinqüents". El titular diu que els MENAS impulsen una pujada del 200% de robatoris. Al llarg de la notícia s'explica que el nombre de robatoris ha augmentat i que els MENAS provoquen una part d'aquest	NO	No. S'utilitzen frases com "buena culpa la tienen los MENAS" o "la ley esta de su parte"	Sí. "el número de robos con violencia e intimidación ha subido entre un 150% y un 200%". "se calcula que el 70% de los arrestados por la Policía Nacional en Centro son menas"

			augment del 200%			
Oleada de robos a ladrillazos contra comercios en Hortaleza	7/1/2020	Madrid. Tema social. Una desena d'aparadors de botigues van aparèixer trencats i hi ha afectats que van apuntar que els culpables van ser alguns menas del centre d'Hortaleza	Sí, primer de tot que a la notícia dóna a entendre que segurament han estat menas els que han comès aquests robatoris. A més, al final de la notícia utilitzen una recomanació policial de tancar finestres per evitar robatoris, factor que incita a l'alarmisme	Sí, la direcció exacta d'un centre que acull adolescents desamparats.	NO	No conté
La llegada de MENAS desborda los centros de recepción de Valencia y Alicante	13/1/2020	Comunitat Valenciana. Tema social. Segons un informe del Síndic de Greuges confirma que han arribat molts menas que han fet que els centres residencials es quedessin sense places o que haguessin d'ampliar les places	Sí, centres "desbordats" com si el que importa de l'arribada d'aquest col·lectiu fos només les conseqüències infraestructurals.	NO	NO	Totes les dades estan contrastades per l'informe del Síndic de Greuges (12.162 queixes, 10.963 consultes, 4.123 nens tutelats...)
Denuncian hacinamiento, peleas y acoso en el centro de menores no acompañados de Hortaleza	15/1/2020	Madrid. Tema social i polític. Explica la situació del centre de menors d'Hortaleza i les denúncies, a través d'un vídeo, que han fet els treballadors del centre per donar	A algunes fonts que cita la notícia sí que es pot observar expressions de caire alarmista com que el centre "sembla Siria" i que s'havia de presentar un pla	NO	No, tot i que es dóna veu tant als treballadors que denuncien com al Govern de Madrid que desmenteix algunes	Es contraposen dues versions sobre la quantitat de menors que hi ha a Hortaleza en referència a les places en un principi disponibles. El vídeo dels

		a conèixer la situació de precarietat i els problemes que hi ha a Hortaleza.	pels “perills derivats” als que estan exposats els educadors a Hortaleza		dades i explica què s'està fent per solucionar la falta de recursos al centre	treballadors afirma que el centre acull 120 menas, però el Govern assegura que s'acullen 69, 17 més de les places de l'edifici (52).
La Fiscalía del Supremo estudiará si hay indicios de odio en las palabras de Monasterio sobre los menas	27/1/2020	Madrid. Tema polític. La presidenta de Vox a Madrid (Monasterio) va fer unes declaracions sobre els menas i la Fiscalía va investigar si les seves paraules eren un delictes d'incitació a l'odi.	NO	NO	Sí, apareixen reaccions polítiques contra les declaracions de Monasterio i beneficiant al col·lectiu	No conté
El Defensor del Pueblo traslada a la Fiscalía las declaraciones de Vox sobre los menas	4/2/2020	Madrid. Societat. El Defensor del Poble ha considerat que les declaracions que ha fet VOX a les seves xarxes socials sobre els MENAS podrien ser constitutives d'un delictes.	NO	NO	Sí, de fet es demana per part de partits polítics que deixin de criminalitzar al col·lectiu.	No conté
La Ley de Infancia incluirá a los menores extranjeros no acompañados y la adopción internacional	20/2/2020	Madrid. Societat. La notícia explica els objectius de la nova llei d'infància on, precisament, dins del text legal s'inclou un apartat destinat als MENAS.	NO	NO	Sí, principalment aborda el tema dels objectius de la nova llei.	No conté
Reabren el juicio contra varios vigilantes de un centro de menas por	21/2/2020	Madrid. Societat. Alguns vigilants d'un centre de MENAS van agredir als menors causant	NO	NO	Sí, en el sentit que es dona a conèixer que s'ha reobert el	Sí. Algunes són imprecises. “ha recibido el testimonio de 57 menores que

agredir a cuatro jóvenes hace años		diverses lesions sobre ells. Ara, de nou, s'ha reobert el cas. Des de la Fundació Arrels s'informa que no es tracta d'un cas aïllat.			cas, però no deixa de ser una notícia negativa sobre el maltractament que pateix el col·lectiu.	relatan haber sufrido agresiones físicas y psíquicas". FALS. A la fundació Arrels diuen que són 57 nens i 3 nenes. Per tant caldria parlar de 60 menors. Més endavant, però, es corregeix la dada. "Del total de los 60 menores que se han dirigido a Fundación, solo 28 se han decidido a formalizar denuncia" CERT, comprovat a la Fundació Arrels.
Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler	24/2/2020	Madrid. Societat. La notícia tracta del robatori de diverses motos a la zona de Madrid, majoritàriament per fer carreres.	Sí. En referència als MENA explica que "ya han dado algún que otro quebradero de cabeza".	NO	No, hi ha incoherències ja que al subtítol diu que alguns dels joves que roben són MENAS i al cos de la notícia es diu que s'investiga si alguns d'ells són MENAS. Per tant, des de l'inici de la notícia s'intenta portar el tema cap a un vessant criminalitza	No conté

					dora del col·lectiu.	
La Fiscalía se querrela por primera vez por un caso de «fake news»: una tuitera que denigraba a menas	27/2/2020	Política El Ministeri Públic, per primer cop, ha acusat d'un delictes contra els drets fonamentals a una dona que havia difós a través de Twitter un vídeo que mostrava agressions a una professora per part de (suposadament) MENAS. El vídeo realment era del Brasil i no eren MENAS.	No a la notícia elaborada pel mitjà però sí al missatge de Twitter denunciat, amb frases com "entran ilegalmente en España" o "para que España se entere de una vez como nos agradecen que los acogamos".	NO	Sí, és positiu aquest fet per la defensa del col·lectiu.	No conté.

Annex 1.3. Taula d'anàlisi Telecinco

Data emissió	Quin és el chyron?	Secció i tema	Utilitza un vocabulari pejoratiu o alarmista?	Com s'introdueix la notícia?	Conté dades innecesàries?	L'enfocament és positiu?	Conté dades numèriques? Són certes o falses?	Ús d'imatges
Informatiu 21h 5/12/2019	Chyron quan la periodista fa un stand up: "Vox es desmarca del llançament de la granada i la resta de partits li retreuen el seu missatge antiimmigració"	Apareix després d'una notícia d'assassinat masculina. El tema és l'atac al centre d'Hortaleza i les reaccions polítiques al fet	El presentador cita les declaracions de Vox sobre el centre, descrivint-lo com un foc d'inseguretat al barri	El presentador dona pas a la notícia dient que "la policia investiga l'atac amb una granada a un centre de menors estrangers no acompanyat, de menas, en Madrid"	NO	La notícia va enfocada al discurs de Vox el causant de l'atac al centre. L'enfocament es pot considerar positiu en tant que l'Assemblea de Madrid defensa el col·lectiu	No conté	imatge de la granada, després amb el cartell del centre d'Hortaleza. Imatges de suposats menas, tots d'ells d'esquenes i alguns de cara. Imatges dels polítics que reaccionen i de l'Assemblea de Madrid.

Annex 1.4. Taula d'anàlisi La 1

Data emissió	Quin és el chyron	Secció i tema	Utilitza un vocabulari pejoratiu o alarmista?	Com s'introdueix la notícia?	Conté dades innecesàries?	L'enfocament és positiu?	Conté dades numèriques? Són certes o falses?	Com és l'ús de les imatges?
Telediario 21h del 4/12/19	No conté	Societat. Els Tedax han detonat de forma controlada a un artefacte explosiu al centre de menors d'Hortaleza.	No. Utilitza bé les paraules i explica que a Hortaleza hi ha un "centro de menores no acompañados", que és el que realment hi ha a Hortaleza. També fa referència als interns del centre com a "menors" i per tant fa un ús correcte.	A través del presentador del Telediario, que ha fet un breu resum del succés per donar pas a la notícia.	NO	La notícia és parcial. Explica els fets amb cura, sense valors subjectius i incloent fonts tant del govern com de VOX	No conté	Imatges dels menors entrant al centre però amb la cara tapada. Imatges dels menors al centre A pareixen imatges del centre amb reixes.
Telediario 15h del 5/12/19	Únicament els rètols dels polítics que participen a la notícia	Política. La presidenta de Madrid acusa a VOX de racista per la posició que té el partit	No. Tot i això al donar pas de la presentadora, s'explica que Ayuso ha acusat Vox de racista. A l'inici de la peça es diu que hi ha hagut "un xoc entre PP i Vox en l'Assemblea en referència als MENAS. D'aquesta	A través de la presentadora del "Telediario", que dona pas a la peça dient que Ayuso ha acusat Vox de racista i s'han viscut moments de tensió entre Ortega Smith i un periodista.	NO	La notícia s'enfoca com que "Ayuso acusa a Vox de racista". Per tant, podríem dir que l'enfoc és positiu en tant que des de l'Assemblea de Madrid s'intenta defensar al col·lectiu.	No conté.	La imatge és principalment dels polítics que intervenen. També s'inclouen imatges del cartell del centre d'Hortaleza i de l'exterior i interior del centre d'acollida. Hi ha imatges del centre on

			manera hi ha un petit matís que pot passar desapercebut, però que si es parla amb propietat sobre el tema, al dóna pas s'hauria d'haver dit "una pregunta sobre els centres de menors estrangers NO ACOMPANYATS".					va tenir lloc l'incident amb la granada explosiva. A les imatges apareixen menors del centre però o bé no se'ls hi veu la cara o bé surten els peus.
Telediario 15h del 8/12/19	<p>"Sigue la polémica por el centro de "MENAS""</p> <p>Quan apareix la periodista a la manifestació el chyron és "vecinos se concentran en repulsa a los discursos"</p>	<p>Apareix a l'apartat més social de l'Informatiu. La notícia tracta de la manifestació que fan els veïns del barri d'Hortaleza contra els discursos d'odi vers als MENAS. La manifestació es fa just al davant del</p>	<p>No. La presentadora inicia la frase parlant de "esta es la granada que lanzaron el miércoles al interior del centro de menores no acompañados, los llamados menas"</p>	<p>La presentadora amb veu en off explica que a les imatges el que veu l'espectador és la granada que es va llançar contra el centre d'Hortaleza</p>	NO	<p>Sí, la notícia mostra el suport d'alguns veïns d'Hortaleza als MENAS, arrel del cas en què algú va llançar una granada al centre. A la notícia apareixen veïns explicant que els MENAS s'han convertit en un discurs polític i es mostra com els defensen.</p>	No conté	<p>Surten imatges de la granada i del centre de menors d'Hortaleza quan la presentadora inicia la notícia. Imatges dels veïns davant el centre, amb pancartes que mostren el rebuig cap a partits polítics que criminalitzen el col·lectiu i amb missatges de suport als MENAS. Apareixen</p>

	os de odio”.	centre com a mostra de suport.						unes menors a qui se'ls hi veu la cara, La notícia acaba amb a imatge d'una veïna que explica que els centres són una oportunitat pels menas
Telediario 21h del 31/12/19	“Menor acogido en el centro La Purísima”	Societat. Des de Melilla es denuncia la dolenta situació que viuen els MENAS al centre La Purísima, un centre amb capacitat inferior a les persones que rep.	El presentador introdueix correctament i a l'inici de la seva intervenció el significat de l'acrònim. Tot i això, explica que els MENAS “estan ingresados” al centre de menors, una paraula amb connotacions força negatives de per sí.	Apareix el presentador del Telediario a plató i fa una breu explicació del fet.	NO	És positiu perquè es mostra com diverses associacions pro-drets de la infància defensen els MENAS i a la notícia es veu la situació real de molts centres.	Sí conté. S'explica que el centre té 350 places però hi ha prop de 900 MENAS.	La peça comença amb les declaracions d'un MENA, a qui no se li veu la cara ja que la té de costat. Mentre el periodista posa veu en off, apareixen fotografies sobre els MENAS amuntegats al centre, dormint sense matalàs. Les cares dels menors estan tapades. També apareixen imatges de l'exterior del centre. Hi ha imatges de MENAS dins i fora del centre, però no

								se'ls hi veu la cara i apareixen caminant d'esquena.
Telediario 21h del 27/2/20	"Publicaron un tuit falso sobre menores inmigrantes"	Societat. La Fiscalía de Delictos de Odi de Barcelona ha presentat una querrela per una fake news contra l'autora d'un tuit que mostrava un vídeo violent dient que eren MENAS.	NO	En aquest cas no és una peça com a tal, es tracta d'un beta, una peça de curta duració en què la presentadora del Telediario posa la veu en off mentre es veuen en pantalla les imatges.	NO	Sí, demostra com una querrela d'aquest tipus és una protecció davant del col·lectiu.	No conté	Apareixen imatges de la xarxa social Twitter però en cap cas surten imatges de menors. Semblen imatges d'arxiu.

Annex 2. Entrevistes

Annex 2.1. Entrevista a Aitor Santos, ABC

Redactor a la secció Madrid de l'ABC

¿Podrías considerarte como un periodista especializado en este tema? Si no es así, ¿por qué motivo se te encargan a ti estas piezas?

No me considero un periodista especializado. En general, no me gusta esa catalogación y menos en un tema tan amplio y con multitud de aristas a nivel social, educativo, económico, político, cultural... Lo único que intento es dar voz a los diferentes agentes que entran en juego y que sean ellos los que traten de explicar la realidad de los menores (y todo lo que se genera en torno a ellos), entendiendo por realidad las diferentes visiones que los seres humanos pueden tener sobre un mismo asunto. Respecto a lo de los encargos, gran parte de mi trabajo lo desarrollo en la calle, donde al final acaban visibilizándose los problemas de una situación mucho más compleja. Partiendo de esa “punta del iceberg” he venido abordando desde hace tres años diferentes cuestiones, relacionadas en su mayoría con el Centro de Primera Acogida de Hortaleza, el más grande de Madrid.

Cuando se trata de un tema de infancia, ¿sigues alguna pauta o norma para realizar un tratamiento especial, puesto que son menores?

Lo primero es preservar sus identidades. Y después ser muy cauteloso a la hora de publicar informaciones. Además de complejo, es un tema muy sensible, que lleva aparejado una gran carga de debate (y ruido) alrededor. Son muchos los afectados, no solo los menores, por lo que se debe escribir con el máximo rigor posible. Hay que ser conscientes de que cada artículo publicado va a generar o amplificar, según el lado del prisma, diferentes corrientes de opinión de las que debes abstraerte.

En Cataluña tenemos un documento de recomendaciones del Colegio de Periodistas enfocado directamente al tratamiento informativo que deben hacer los medios del colectivo de MENAS, con ejemplos de vocabulario a utilizar, de informaciones a evitar etc. En el caso español, y en el ABC, ¿existe algún documento de referencia? ¿Lo utilizáis?

En ABC lo que prima es el sentido común. Por ejemplo, el término “mena” está ahora en el ojo del huracán de varios colectivos por su “deshumanización”. Partiendo de la base de que, a mí, personalmente, me parece bien que el lenguaje vaya adaptándose o moldeándose para evitar términos considerados peyorativos, debo decir que la palabra “mena” nace de las instituciones. E, incluso, como bien mencionáis, existen asociaciones de menas o exmenas que se hacen llamar así. Se trata de situar al lector, no hay ningún trasfondo detrás. En cuanto a lo que comentáis de las informaciones, todo lo que es noticia debe de ser contado. El periodista no puede tomar parte, su labor es la de recabar información, procesarla, contrastarla y divulgarla, sin excluir a ninguno de los agentes implicados.

Durante nuestra investigación hemos estudiado el uso de los datos innecesarios para entender el contexto de la noticia o los hechos narrados. En la noticia “Oleada de robos a ladrillazos contra comercios en Hortaleza” aparece, por ejemplo, la dirección concreta del centro de Hortaleza. También se han analizado otras noticias en las que se explicita el origen de los menores o el hecho de que son “tutelados”. ¿Cómo periodista has sido consciente de que has podido vulnerar en algún momento la privacidad de los menores? ¿Tú lo consideras una vulneración o simplemente un dato más?

El Centro de Primera Acogida de Hortaleza no es un lugar oculto. Hasta allí se han desplazado diferentes partidos políticos en actos de precampaña electoral, se han realizado manifestaciones a favor y en contra de la residencia y, por desgracia, también se han cometido escaramuzas entre grupos radicales y pelas con algunos de estos menores. El hecho de que sean tutelados es esencial para entender el origen de la problemática. Precisamente, en ABC hemos publicado diferentes informaciones acerca del escaso presupuesto destinado por el Gobierno central o la saturación de la

red asistencial que alberga la Comunidad de Madrid, de la que dependen los adolescentes. Siendo conscientes de que pueden producirse picos de desbordamiento debido a la llegada de numerosos chicos en cortos periodos de tiempo, no podemos ignorar que, de existir una estructura de acogida mucho más potente, los conflictos se reducirían significativamente.

Haciendo crítica del propio sector periodístico, ¿crees que se debería cambiar algún aspecto en la forma de tratar al colectivo?

No me atrevo a aventurar si se debería cambiar algo respecto al conjunto general de la profesión. Entiendo que cada periodista y, por ende, el medio para el que trabaja es responsable de su trabajo y de llevarlo a cabo de la mejor manera posible. Lo que sí me gustaría (y no solo en este caso en concreto) es destacar los artículos e informaciones que buscan ofrecer el contexto, analizar los hechos con profundidad, no quedarse en la superficie. La vorágine mediática es un obstáculo difícil de sortear, pero debemos luchar por que así sea.

¿Consideras que el medio de comunicación para el que trabajas está sensibilizado con el colectivo?

Sin duda. Pero no solo con este colectivo, sino con todos los que presenten una especial situación de vulnerabilidad. No hay que confundir los hechos concretos (sucesos ocurridos y publicados en determinados días, que pueden implicar a cualquier persona) con el esfuerzo diario de este periódico por visibilizar situaciones personales de riesgo, generalmente desconocidas por la sociedad, y cuyo trabajo de campo se suele realizar en condiciones muy desfavorables.

Annex 2.2. Entrevista a Asier Martiarena, La Vanguardia

Redactor de la secció local a la delegació de Madrid

¿Podrías considerarte como un periodista especializado en este tema? Si no es así, ¿por qué motivo se te encargan a ti estas piezas?

No, no lo soy. Mi especialización profesional es política. Sin embargo, desde hace varios años ocupo la figura de corresponsal de local en Madrid y, desde mi parcela, ocupo los principales temas de la actualidad madrileña que adquieren trascendencia

nacional. Me explico. Pese a que el grueso de mis artículos versa sobre Política local y regional de Madrid, también me encargo de temas de Sociedad y/o Cultura.

Cuándo se trata de un tema de infancia, ¿sigues alguna pauta o norma para realizar un tratamiento especial, puesto que son menores?

Siempre que trato temas de menores intento seguir las recomendaciones éticas fijadas por la Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo de la Asociación de la Prensa de Madrid (APM) y, entre todas, destacaría:

- Respetar el principio de universalidad de los derechos de los niños y niñas
- Primar la protección de los menores en la toma de decisiones informativas
- Huir de estereotipos y estigmas
- Proteger con celo la identidad de los menores
- Solicitar siempre el consentimiento de los tutores legales
- Comprobar información con, al menos, dos fuentes y recurrir a equipos de comunicación de Servicios Sociales

En Cataluña tenemos un documento de recomendaciones del Colegio de Periodistas enfocado directamente al tratamiento informativo que deben hacer los medios del colectivo de MENAS, con ejemplos de vocabulario a utilizar, de informaciones a evitar etc. En La Vanguardia, ¿existe algún documento de referencia? Si es así, ¿Lo utilizáis?

El libro de Estilo de La Vanguardia recoge las pautas y directrices recomendadas por el Colegio de Periodistas y, al menos en mi caso, lo suelo ampliar con las actualizaciones de la APM. Directrices que están bien valoradas por informes realizados al respecto (<https://www.europapress.es/epsocial/infancia/noticia-prensa-espanola-cuida-especialmente-menores-ya-72-noticias-hacen-tratamiento-positivo-20171212151907.html>)

Durante nuestra investigación hemos estudiado el uso de los datos innecesarios para entender el contexto de la noticia o los hechos narrados. En

esta noticia escrita por una compañera tuya de La Vanguardia “Menores migrantes ayudan a reparar los daños causados por el temporal Gloria” aparece el origen de estos menores y el hecho de que “todavía no hablan bien el castellano”. Como periodista, ¿qué aportan estos datos al lector? ¿consideras que incluir estos dos datos puede ser una vulneración a la privacidad de estos menores o es simplemente un dato más?

De entre los tipos de informaciones que se suelen ofrecer sobre menores destacaría dos. Los sucesos y los reportajes. En los primeros, al relatar mayoritariamente situaciones complicadas para el colectivo sobre el que me preguntas, es conveniente evitar datos relativos al origen y preservar el anonimato. No obstante, en los segundos casos, la inserción de este tipo de ‘información extra’ puede ayudar a superar barreras y estigmatizaciones. Obviamente hay que contar el permiso de los tutores legales -Y no confundir la opinión de los tutores con la de los menores. Que no siempre es la misma-. Pero garantizar el derecho a la participación de los niños en los medios de comunicación puede contribuir a hacerlos visibles como personas con derechos y no como meros objetos de protección. Si no se da visibilidad a esos derechos podemos incurrir en una doble estigmatización. Y no hay que olvidar que debemos servir de herramienta para que el lector se construya una opinión crítica. El reportaje al que haces alusión emplea esta frase completa: “A pesar de que su castellano todavía no es fluido, los chicos se hacen entender”. ¿Se trata de una información necesaria? Sí que lo es, pero conviene analizarlo junto con otro pasaje del reportaje en el que se indica que la principal actividad programada en el centro es la de “formación en lenguas castellana y catalana y desarrollo personal”. Se trata de menores en proceso de formación y se destaca su voluntad y ganas de aprender y de integrarse a pesar de no dominar el idioma.

Haciendo crítica del propio sector, ¿crees que se debería cambiar algún aspecto en la forma de tratar a este colectivo?

Desde luego que siempre queda margen de mejora. El primero de ellos es el del uso de términos como ‘Mena’. Se trata de recursos rápidos para ser usados como sinónimos y no repetir terminología. Incluso viene bien para titular al ser un acrónimo

corto. Pero usarlo implica haber caído en el discurso del odio proveniente, en este caso, de la extrema derecha. Porque esta palabra invisibiliza el hecho de que estamos hablando de niños y adolescentes. Y no de criminales. La inmediatez de la información digital también nos lleva a incurrir en errores graves como el uso de vídeos virales de las redes sociales de los que desconocemos si han sido grabados con permiso. También opino que debemos de dejar de hablar de menores como sujetos pasivos ya que en realidad son ‘adultos en construcción’.

¿Consideras que el medio de comunicación para el que trabajas está sensibilizado con el colectivo?

Desde luego. Como decía, la fiebre por lo inmediato que marcan las redes sociales abona el terreno de más trampas de las necesarias. Pero puedo asegurar que La Vanguardia es, de largo, el medio de comunicación más comprometido con la protección del menor de aquellos en los que he trabajado. Aunque no quita que, siempre, podamos mejorar y evitar errores. Empezando por los míos.

Annex 2.3. Entrevista a Elisenda Colell, El Periódico

Redactora i experta en migracions

Quant temps portes cobrint temes relacionats amb immigració i, en concret, els menors estrangers no acompanyats?

El maig del 2016, el cap d'informatius de Ser Catalunya em va encomanar portar la cartera de benestar, serveis socials migracions i temes que afecten les desigualtats socials. Des de llavors, amb la cap de societat i periodista de Successos, Anna Punsí i els companys de Ràdio Girona vam començar a veure que les arribades de joves s'estaven multiplicant. En realitat de menors estrangers no acompanyats n'hi ha hagut a Barcelona des dels inicis dels 2000, però al 2016 i posteriorment el nombre d'arribades va ser de rècord, duplicant valors anys rere anys, i en parlar amb el sector ens vam adonar que el sistema que els havia d'acollir estava col·lapsat. No t'he especificat que jo el desembre de 2018 passo a cobrir la mateixa àrea però a El Periódico de Catalunya.

Creus que és necessari que la persona que escriu sobre infància o menors sigui especialitzada en aquest tema? Per què?

Crec que en general l'especialització periodística és essencial i necessària per poder fer bones investigacions i bons treballs. Entenc l'especialització, no tant en sentit acadèmic, sinó sobretot en estar en contacte amb el sector, tenir fonts pròpies i poder aportar informacions rellevants que donen valor al qual s'explica. Si un polític anuncia una mesura sobre un tema concret, el periodista que coneix el sector que afecta, als experts que l'han estudiat i té un contacte directe amb la realitat sabrà ponderar la mesura governamental, i podrà donar veu als afectats per valorar-la, perquè els coneix. És a dir, que explicarà la mesura governamental aportant valor propi i garantint el dret de la informació del lector o oient. En canvi, un periodista que no estigui especialitzat, aquesta feina no la podrà fer, oferirà una informació amb una única versió, que s'acosta molt més a la propaganda informativa que no pas a la veritat. I en definitiva, molt més pobre. L'altre motiu pel qual crec que és importantíssim dominar els temes i tenir fonts pròpies, el que jo entenc per l'especialització, és que permet al periodista fer reportatges i situar situacions a l'agenda mediàtica i de retruc, a la política, que en moltes situacions poden comportar mesures per acabar amb el que denuncia la peça periodística. Aquest és, segons el meu punt de vista, el més essencial de la nostra feina: que permet canviar les situacions injustes.

Hem estudiat les recomanacions del Col·legi de Periodistes i del Consell Audiovisual de Catalunya (CAC) que parlen sobre com tractar el col·lectiu Mena. Utilitzes sovint les recomanacions que fan sobre l'ús del terme MENA i sobre les dades que no s'haurien d'incloure perquè els estigmatitzen? Saps si a l'Estat Espanyol hi ha algun document similar al del CAC amb recomanacions?

En primer lloc m'agradaria deixar molt clar que les recomanacions del CAC o de qualsevol altre organisme en relació als MENA no s'ha tingut en compte ni s'ha consultat, en cap moment, l'opinió dels periodistes que tractem aquesta realitat, cosa que em sembla intolerable i lamentable. Desconec els documents a nivell espanyol. El que sí que sé és que cada cop fem servir menys l'expressió mena, en tant que deshumanitza als joves. Tot i això, és una expressió que el primer que la va servir

perquè els mitjans ens referíssim als joves van ser les mateixes administracions que ara sí que han participat en aquests documents, fins al punt que de tant utilitzar-lo (ells i de retruc nosaltres) han fet que els lectors entenguin perfectament a què ens referim quan diem mena. Ho dic perquè, si bé entenc que l'hem de fer servir el mínim perquè deshumanitza els joves, en alguns casos sí que el faig servir per a dos motius molt bàsics. Sobretot, perquè és l'única manera de poder quadrar el titular en l'espai que tinc. I en segon lloc, perquè els nostres lectors no són estúpids, i saben perfectament que quan estem parlant dels 'mena' ens referim a nens i adolescents migrants sense pares al territori. Tot i que insisteixo que el faig servir molt menys del que feia fa uns anys, el problema no està en el fet que es faci o no es faci servir l'expressió, per mi la clau és en què s'explica dels joves, que se'ls situï com a víctimes d'un sistema social i polític que es va comprometre a acollir-los i no ho ha fet.

Creus que els mitjans de comunicació, en general, criminalitzen el col·lectiu?

Crec que els mitjans de comunicació, en general, es van adonar tard de l'abast de la tragèdia i van tractar el tema únicament quan la seva acollida va degenerar en una crisi política i de govern. A partir d'aquí molts ha fet servir merament fonts policials i veïnals. Crec que pocs mitjans han escoltat als centres de menors, als educadors que els acullen, als experts que fa anys que analitzen l'arribada dels joves, i encara menys mitjans han mirat de parlar amb els nois o amb les seves famílies. Penso que ha faltat molta empatia i rigor per part dels mitjans de comunicació, que només s'ha empatitzat amb una part molt petita de població afectada per l'arribada dels joves. No sóc ningú per dir si s'ha criminalitzat al col·lectiu o no, però sí que penso que molts mitjans han ofert una mirada molt parcial al col·lectiu, cosa que va en detriment de la qualitat de la informació oferta.

Com creus que influeix en la societat el fet de llegir notícies amb un enfocament negatiu sobre els menors estrangers no acompanyats?

Insisteixo en la idea que no entenc què vol dir enfocament negatiu. Crec que com a periodistes ens fem un flac favor diferenciant les notícies que expliquem entre si són negatives o positives, si són bones o dolentes. Nosaltres expliquem coses que estan passant, que són veritat, ens agradin o no. ¿Que alguns d'aquests nois roben o es

dediquen a la delinqüència és veritat? Sí. ¿No ho podem explicar per què fa un flac favor a la seva integració? Crec que és un error mirar-nos-ho des d'aquest punt de vista. Crec que la nostra feina consisteix en explicar quants són els nois que estan immersos en la delinqüència, perquè ho fan, parlar amb ells, entendre com viuen... Els periodistes que han fet aquesta anàlisi han vist com, en el fons, els joves són víctimes d'un sistema que se'ls treu de sobre al fer els 18 anys, i alguns es guanyen la vida així perquè no tenen res més al qual aferrar-se. És fruit, doncs, d'una irresponsabilitat política i un problema majúscul al qual no podem girar l'esquena només perquè no és una notícia positiva que ens alegri el dia. És més difícil, més complex, requereix més temps, recursos i contactes... però no per això hem de deixar d'explicar aquesta realitat punyent. La veritat és complexa, i explicar-la és essencial per garantir el dret a la informació. El problema, penso, és si ens limitem a posar un micròfon a un veí enfadat perquè alguns nois li han atracat el seu local. No entraré en enfocaments, simplement diferencio entre el que és periodisme, i el que no ho és.

Per què creus que hi ha mitjans que utilitzen en gran part un discurs negatiu en referència a aquests menors? Quin tipus de benefici poden obtenir en fer aquesta pràctica?

Insisteixo en el fet que no sé què vol dir el discurs negatiu. Una cosa és donar veu a la ultradreta, i l'altra és explicar la realitat dels nois, en tots els seus aspectes. Posaré l'exemple de la violació múltiple que un grup de joves migrats sols, alguns extutelats, van cometre a Santa Coloma de Gramenet. Una periodista tenia aquesta informació. Abans de publicar-la va intentar esbrinar al màxim la situació dels joves. On vivien, com vivien, perquè no estaven en un centre, perquè ja no estaven tutelats, quines opcions de vida tenien... I per cert, molts dels que es fan dir defensors d'aquests joves no van facilitar pas aquesta informació. Quan va poder recopilar-ho, ho va publicar. Sincerament, crec que és la millor manera d'haver-ho treballat. Perquè aquella violació, aquell fet tan repugnant, s'hagués pogut evitar si els joves haguessin pogut estar acollits en un centre, acompanyats d'un educador o d'una figura de referència. Aquella notícia, que molts poden considerar "negativa", i que no s'hauria de publicar, explicava perfectament la falta de recursos públics al sistema d'acollida dels joves. Tornava a assenyalar la pèssima gestió de les administracions i va provocar que

l'administració mobilitzés més recursos en el sistema (tot i que insuficients). Vull dir que la veritat no s'ha mai de deixar d'explicar, el problema està en el com s'explica. Perquè uns mitjans fan tota la feina de context i perquè altres no? Doncs perquè la informació periodística, la recerca, la investigació, es paga. Costa hores de feina i diners a les empreses. I hi ha moltes empreses periodístiques que no estan disposades a invertir aquests diners en informació de qualitat, en què els seus redactors es puguin treballar fonts i investigar un tema. Prefereixen que vagin fent notícies com qui participa d'una cadena de muntatge, i la informació aportada, el producte, hi surt perdent. Les empreses prefereixen estalviar-se aquests costos, per obtenir més beneficis, encara que el producte no sigui de qualitat. Llavors, penso, deixem de fer periodisme.

Annex 2.4. Entrevista a Rosa M. Bosch, La Vanguardia

Redactora de la secció Viure

Podries considerar-te una periodista especialitzada en aquest tema? Si no és així, per què se t'encarreguen a tu algunes peces?

Sí.

Quines creus que són les dificultats a l'hora d'escriure sobre aquest col·lectiu?

No hi hauria d'haver més dificultats que les que hi pugui haver en altres col·lectius exceptuant que s'ha d'anar en cura doncs són persones menors i s'ha d'evitar vulnerar els seus drets com infants. Per altra banda, la DGAIA no brilla per la seva transparència, tot el contrari.

Quan es tracta d'un tema d'infància, segueixes alguna pauta o norma per a realitzar un tractament especial, ja que són menors?

Sí, s'ha de protegir la seva identitat i evitar difondre una imatge estigmatitzadora. Per això busco històries positives i de superació sense amagar la realitat.

A Catalunya tenim un document de recomanacions del Col·legi de Periodistes i el CAC enfocat directament al tractament informatiu que han de fer els mitjans del col·lectiu de MENAS, amb exemples de vocabulari a utilitzar, d'informacions

a evitar etc. En La Vanguardia, existeix algun document de referència? Si és així, ho utilitzeu? També feu ús de les recomanacions del CAC i el Col·legi?

No, a La Vanguardia no hi ha cap document específic. Conec el document del CAC i del Col·legi, hi ha una sèrie de punts que segueixo, de fet és el que el sentit comú marca (evitar l'acrònim MENA, difondre dades personals que poden perjudicar al o la menor, buscar casos de superació d'ex tutelats, donar veu també a les noies...), d'altres són més discutibles, com per exemple el fet d'evitar donar la nacionalitat, que crec que en molts casos és rellevant.

Durant la nostra recerca hem estudiat l'ús de les dades innecessàries per a entendre el context de la notícia o els fets narrats d'algunes peces de La Vanguardia publicades als últims mesos. En aquesta notícia escrita per una companya teva de La Vanguardia "Menors migrants ajuden a reparar els danys causats pel temporal Gloria" apareix l'origen d'aquests menors i el fet que "encara no parlen bé el castellà". Què aporten aquestes dades al lector? Consideres que incloure aquestes dues dades pot ser una vulneració a la privacitat d'aquests menors o és simplement una dada més?

Jo puc opinar sobre que escric, aquesta informació no és meua, de tota manera considero del tot rellevant la nacionalitat i el fet que no parlin bé el castellà. Un dels grans reptes dels centres de menors és que els menors migrats surtin del sistema de tutela amb més habilitats i coneixements, quan fan els 18 anys, per tenir més oportunitats. En general, el coneixement de la llengua és molt pobre, el que demostra que alguna cosa falla al sistema. Cal explicar el bo i lo que no és tan bo per intentar millorar. No s'han d'amagar dades excepte les que poden vulnerar el seu dret a la intimitat. A vegades es peca d'un excés de paternalisme que no porta enlloc.

Fent crítica del propi sector, creus que s'hauria de canviar alguna aspecte en la manera de tractar a aquest col·lectiu?

Pel que respecte al meu mitjà crec que es tracta amb respecte i seriositat.

Consideres que el mitjà de comunicació on treballes està sensibilitzat amb el col·lectiu?

Sí.

Annex 2.5. Entrevista a Daniel Ortega, educador social

Expert en l'àmbit de la protecció a la infància i adolescència i professor associat a la Universitat Autònoma de Barcelona

Quina era la teva funció a la Fiscalia de Menors? Quants anys vas estar allà?

Vaig estar 3 anys i 6 mesos. La meva funció tenia dues vessants, segons els joves que ateníem ja que ateníem tant joves procedents del sistema de protecció com joves immersos en el sistema penal juvenil.

Pel que fa al sistema de protecció era l'atenció en primera instància, la recollida d'informació i la coordinació tant amb la Fiscalia de Menors, com amb la Unitat d'Atenció del Menor de Mossos d'Esquadra i la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA) per tal de adherir als joves a un recurs residencial d'acord a les seves necessitats.

En aquest cas tenia tasques d'atenció i assistència immediata (dotació d'àpats, dutxes, roba etc) com d'assessorament i contenció emocional.

Com es viu o com viuen els menors estrangers no acompanyats el moment d'arribada al nostre país? És un procés fàcil per ells?

Doncs amb molta incertesa i angoixa. En qualsevol cas parlem de joves que venen amb un procés migratori molt complex i obligat per determinats circumstàncies que guarden relació amb factors de pobresa, exclusió social, incertesa pel que fa al seu futur, o fins i tot bèl·lica. Segons el país d'on vinguin, fins i tot el procés migratori pot durar mesos. En el nostre país es troben a més de sols, desorientats, sense cap suport en el territori d'acollida, dificultats idiomàtiques, econòmiques o de recurs. Apart en molts casos han patit vexacions, maltractament o violacions dels drets humans durant el procés migratori, molt especialment en tercers països (sobretot quan parlem de joves que provenen de l'Àfrica subsahariana o Orient pròxim).

Sempre prima l'interès superior del menor davant les decisions que es prenen des de la Fiscalia de Menors?

La Llei així ho especifica però atès la manca de recursos del sistema de protecció, no sempre s'aplica de forma pràctica el principi interès superior del menor. Principi que d'altra banda presideix tota la legislació vigent en la matèria de protecció a la infància tant a nivell autonòmic, com estatal i internacional. La vulneració d'aquest principi s'ha fet evident especialment els dos últims anys, atès el "boom" migratori de joves que – especialment Catalunya- ha tingut . Els recursos als quals anaven aquets joves son els mateixos recursos que la infància vulnerable en Catalunya, que porta quasi una dècada col·lapsada , per tant s'ha augmentat aquets centres i no s'han dotat d'eines ni a les entitats del tercer sector ni als propis joves atesos.

Existeix gran controvèrsia amb la realització (poc precisa i d'escassa fiabilitat) de les proves de determinació d'edat dels menors. Quina és la teva opinió sobre aquestes proves? Coneixes casos d'assignació d'una edat que no correspon realment a la del menor?

Ja han hagut diverses veus de professionals i d'entitats (entre les que m'incloc) que denuncien la vulneració dels drets dels infants entorn a aquestes proves. La prova té un alt percentatge d'errada, per tant no es científicament viable de cara a la determinació de l'edat dels joves. D'altra banda depèn de l'origen del jove s'accepta l'edat marcada pel passaport i d'altres països no per tant suposa una doble discriminació d'entrada al nostre país. Conec molts casos en que no s'assigna l'edat que correspon al passaport amb el qual arriba el menor perquè s'ha prioritzat el resultat de les proves radiològiques.

Com pot influir en el desenvolupament del menor el fet d'arribar a un país desconegut i fer-ho sol?

Influeix en múltiples vessants. El fet de vindre sol suposa que no tens cap referent i cap mena de supervisió i acompanyament en tots els neguits, necessitats etc que puguin tenir. Sovint es criminalitza pel fet de venir, però ningú es qüestiona que faríem els nostres fills, nebots, cosins etc si estiguessin sol en un altre territori. El procés migratori implica intrínsecament un dol. Una manca d'arrelament que s'accentua si a

més no estàs acompanyat o no tens cap referent en el país d'acollida. Per tant influeix en el desenvolupament físic, emocional i psicològic del menor. Però també a nivell social , educatiu o laboral entre altres.

Al nostre treball s'han analitzat diversos mitjans de comunicació i la manera com informen sobre els MENAS. Creus que des dels mitjans es fa un bon tractament d'aquest col·lectiu? Per què?

De forma genèrica m'atreveiria a dir que quasi el 90% dels mitjans tenen un vessant que criminalitza el col·lectiu. El fet d'anomenar MENA ja suposa generar una etiqueta. I generar una etiqueta genera a través dels mass medià exclusió i rebuig per part de la societat. Són pocs els mitjans que s'han fet ressò de les dificultats que han tingut per arribar, que hi ha al darrera del procés migratori o quines son les seves necessitats tal i com he contestat a l'anterior pregunta. Més aviat al contrari, la majoria de notícies relacionen el col·lectiu amb les activitats il·lícites que alguns d'aquets joves han pogut cometre (els estudis parlen d'un 20 % aproximadament dels joves emigrants sols que han delinquit). En canvi gairebé no ho ha notícies de "casos d'èxit", és a dir joves amb aquestes característiques que s'han mostrat molt resilients i s'han insertat social, educativa i laboralment; o projectes de mentoria per part d'iniciatives locals que han funcionat amb aquest col·lectiu mitjançant l'acompanyament exhaustiu d'acord a les seves necessitats. Els únics mitjans que crec que l'han fet son els que tenen un caire més social per així dir-ho i que no tenen voluntat de contribuir a la criminalització abans esmentada.

Creus que les informacions que la gent llegeix o veu als mitjans sobre els MENAS influeix en el que poden pensar del col·lectiu?

Si per descomptat. Com deia abans, el consum de determinades notícies que relacionen el col·lectiu amb actes il·lícits lliga amb la percepció social que es té dels mateixos joves. Per tant existeix una criminalització dels joves tant a nivell mediàtic com a nivell social.

Cap a on creus tu que haurien d'anar encaminades les polítiques i les respostes per donar solució al fenomen? I per integrar el col·lectiu a la societat?

Penso que per un acompanyament exhaustiu. Acompanyament exhaustiu mitjançant la dotació de recursos jurídics, socials, residencials o formatius-laborals.

A nivell jurídic, tenim moltes mancances ja que aquests joves (que sovint han estat tutelats per la DGAIA) quan arriben a la majoria d'edat es queden literalment al carrer; a més no es poden integrar en recursos formatius o laborals per la manca de papers. Cal per tant ajustar la jurisdicció existent a l'actualitat a les necessitats. Aquests joves venen majoritàriament fugint de la guerra o de situacions d'extrema pobresa. I quan arriben aquí es troben amb més exclusió social ja que la manca de seguretat jurídica (papers) els impedeix adherir-se a recursos formatius o educatius de la xarxa comunitària (instituts, escoles d'adults, serveis d'ocupació) per tant la seva situació es bloqueja.

A nivell residencial cal actualitzar els recursos actuals a les necessitats que ha generat el fenomen en els darrers anys; i a nivell d'acompanyament existeixen determinats projectes de mentoria que estan funcionant (al igual que van funcionar amb els refugiats de la guerra de Síria); una altra opció es fomentar les famílies acollidores. Famílies que generin vincle i acompanyament amb aquets joves i per tant cobreixen les seves necessitats residencials, emocionals o físiques entre altres.

Per tant la resposta ha de ser holística i integral, que intenti cobrir totes les necessitats en les diverses esferes que tenen aquests (i qualsevol jove).

Annex 2.6. Entrevista a Aina Agustí, educadora social

Treballadora a un centre de primera acollida de la cooperativa Eduvic

A quin tipus de centre treballes? Forma part de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA)?

És un centre de primera emergència i/o acollida, que pertany a la cooperativa d'Eduvic. Això significa que els joves que arriben a Catalunya, des d'Andalusia principalment, venen directes a aquí.

Sí que forma part de la DGAIA, tot i ser un circuit llarg i embolicat, tots els centres hi formen part (encara que siguin de titularitat privada com en el que treballo jo).

En quines condicions es treballa a aquests tipus de centres? En quines condicions viuen els menors estrangers no acompanyats a aquests centres?

És una feina dura, tot i que hi ha seguretat. La majoria que hi treballen no són educadors i això complica la feina. Només hi ha un traductor per a 30 joves, que només treballa al matí. Un aspecte positiu és que hi ha companys “educadors” que són àrabs, i això ens acostava als joves molt més.

És un centre assistencial pur. Tot i que els hi cobrim les necessitats bàsiques com menjar, un llit i roba, no els hi podem oferir un curs de castellà ni cap recurs formatiu, ja que l'estada en el centre és de màxim 6 mesos (en teoria). Tot i que la majoria de vegades s'amplia a fins i tot 1 any d'estada.

Com educadora, trobes a faltar recursos a l'hora de tractar amb MENAS? (més educadors, altres figures rellevants pel seu desenvolupament, més eines per part de la Generalitat...)

Primer de tot, que els professionals que treballin directament amb ells siguin educadors socials/integradors socials. En el centre comptem amb un psicòleg, una treballadora social i un traductor (equip tècnic). També tenim un criminòleg que hauria de fer de pont entre l'equip tècnic i el social, però la veritat és que fa funcions d'educador social. Els recursos són limitats, com a tots els centres, però el que s'hauria de canviar serien les polítiques socials.

Com es treballa la integració social dels MENAS al centre on estàs?

La integració real per part nostre és mínima. Saben que l'estada és (o hauria de ser) curta i que estan de pas. Això dificulta la seva integració. Sí que la majoria tenen nocions de castellà i fins i tot alguns d'ells de català, però només es relacionen entre ells i els professionals del centre. Pocs joves tenen la oportunitat de poder estudiar.

Com és de necessari que quan aquests menors arriben, totalment sols, se'ls aculli a un centre? L'estada a un centre és important pel seu desenvolupament?

Els menors saben per les polítiques que els han d'acollir, encara que sigui temporalment, ja que alguns son retornats al seu país d'origen per l'edat, per exemple. Això fa que un jove quan arriba a Espanya es presenti a una comissaria de mossos d'esquadra i digui que és un menor no acompanyat. A més a més, no porten la documentació, ja que sinó ràpidament els tornarien al seu país. Els MMEE llavors, contacten amb la DGAIA i aquesta contacta amb el primer centre que té una plaça lliure. Llavors, encara que el jove no vulgui, se l'envia cap allà. Per això és molt important que els centres tinguin una llista amb els joves que estan donats d'alta i baixa (escapolits, canvi de recurs...), per així facilitar tota la feina.

L'estada a qualsevol recurs és molt útil per a ells, primer de tot, perquè veuen la veritable realitat. Tots venen amb unes expectatives exageradament altes i això els hi fa tocar de peus a terra. En segon lloc, els hi és útil per veure el funcionament del sistema, molts d'ells han passat per altres centres o fins i tot, en el seu país d'origen, per la presó. Un cop ja estan dins del circuit tot és més fàcil. Tots ells tenen l'objectiu d'aconseguir els papers i la nacionalitat espanyola, i també és cert, que molts d'ells un cop la tinguin, retornen al país d'origen un temps. El seu desenvolupament a aquí es veurà alterat. Primer l'idioma és una barrera per a ells, i l'estada en el centre és positiva perquè mica en mica van aprenent. També la cultura i els costums són ben diferents. L'estada a un centre també facilita això. Sempre son cobertes les seves necessitats bàsiques, tot i que hi ha joves que no ho veuen suficient perquè al seu país això ja ho tenen.

Quin creus que és el pensament que té la societat sobre els MENAS? Per què?

Hi ha varies opinions. Una és la de que aquests joves no volen fer res per integrar-se a aquí, que només venen a robar i/o treure'ns la feina. Per l'altra banda, hi ha l'opinió de que són joves que venen aquí a guanyar-se un futur. Que molts d'ells venen de llocs molt i molt pobres i que han tardat anys en arribar a aquí, o fins i tot han hagut de travessar varies vegades fins que ho han aconseguit. Hem de diferenciar la pena i la compassió de les ganes de treballar amb ells. És a dir, jo treballo amb ells no des

d'un punt de vista de que em fan pena, sinó un punt de vista encoratjador i animador. La majoria d'ells es proposen objectius a complir, encara que siguin tan simples com ser ordenats i nets o aprendre una mica l'idioma. Nosaltres amb ells ho treballem cada dia. La rutina és estricta.

Creus que les notícies que apareixen als mitjans de comunicació sobre els MENAS influeixen en com la societat veu aquests menors? Aquestes notícies, influeixen en els menors també?

És cert que els mitjans de comunicació influeixen en la societat, en aquest cas, crec que de manera negativa. És un món complex d'entendre i fins que no estàs dins no ho acabes de fer. Els mitjans de comunicació ens mostren la part més dura, la vida al carrer, els robatoris com a mitjà de vida, sense està escolaritzats ni protegits, en manades... La societat el que fa quan rep aquesta notícia és tenir por i amagar-se. Quan per exemple van al tren, es canvien de vagó per por a que els hi robin o diguin quelcom. Potser són nois que han nascut a aquí, però la gent ja els titlla de MENAS.

Els nois no miren ni llegeixen la premsa, ja que no l'entenen i per ells és molt feixuc. Els nois coneixen altres joves que han passat per la mateixa situació que ells, uns han acabat bé, en pisos d'inserció o en centres de protecció, i d'altres malament. Són els que dormen al carrer com si fossin sense sostre.

Els joves saben el que han de fer per aprofitar l'estada al centre i tenir el que ells volen, els papers i la nacionalitat espanyola. Es basen més en les seves experiències que en els mitjans de comunicació.

Quines creus que són les polítiques que es poden dur a terme des de la societat per afavorir la integració d'aquest col·lectiu?

Parlar de polítiques socials és molt complex. Actualment ens basem en una política més assistencial que integradora. Això significa, entre d'altres coses, que els MENAS tinguin menys possibilitats d'integrar-se en la societat. Des dels centre de primera acollida no haurien de poder accedir a cursos, pràctiques o feina (cobrant en negre), però a vegades, els nois pel seu comportament i per la seva estada llarga al centre hi accedeixen.

Altres consideracions que vulguis aportar:

Un aspecte a destacar és el procés de dol que pateixen aquests joves i que la majoria de gent no hi pensa. Els joves marxen a un país on no coneixen (o sí) la cultura i l'idioma. Marxen perquè la seva família, sobretot les mares, els envien perquè han de mantenir a la seva família. S'arrisquen venint en pateres o a sota dels camions per a què la seva mare estigui orgullosa d'ells. La mateixa mare que els envia i que ells senten devoció (un exemple d'aquesta devoció és que la majoria de nois tenen la foto de la seva mare a la pantalla del mòbil). També passen un procés de dol quan el seu millor amic no pot travessar perquè l'han enxampat i per tant l'han retornat, o ha mort a l'aigua. Això la gent no està acostumada a pensar-ho. Només pensen en el set present i com a molt el seu futur, no en les causes que l'han portat a prendre la decisió de venir. O quan decideixen venir a aquí perquè els pares han mort per una guerra i està literalment sol.

Annex 3. Xerrada Associació ex-Menas

El passat 9 de febrer les autores d'aquest treball van assistir a una reunió al Casal Palau Alòs de Barcelona per parlar amb l'Associació ex-Menas. Amb les notes que es van prendre s'ha pogut complementar una part del treball i també conèixer una mica més la realitat del col·lectiu de primera mà. A la xerrada, amb 8 joves de l'associació, es va parlar sobre com és l'arribada d'aquests menors sense referents familiars al nostre país, sobre les ajudes econòmiques que alguns reben i sobre què passa quan arriben a la majoria d'edat. Alguns van explicar que només 1 de cada 10 joves reben l'ajuda econòmica i d'habitatge. També van manifestar el seu descontentament sobre la falta de seguiment per part de l'Administració quan arriben a la majoria d'edat.

Els joves del col·lectiu, en especial Lamiae Abassi, van explicar les condicions de vida quan són acollits per centres residencials, tant als CRAE/CREI com als de primera acollida. També van fer una crítica als mitjans de comunicació. Des de l'associació s'han realitzat activitats per desmentir fets que han sigut explicats als mitjans de comunicació i van al·legar que les notícies tenen la capacitat d'influenciar a la societat a partir de, sobretot, els fets negatius relacionats amb aquest col·lectiu.

Els membres del col·lectiu van destacar la importància de l'educació per aquests menors, tant als centres escolars com en relació a tot allò que tingui a veure amb l'aprenentatge de l'idioma. Durant la xerrada, els menors van manifestar el poc coneixement que tenen quan han de sortir del centre perquè ja són majors d'edat. Necessiten més acompanyament per part de les institucions, que no sempre fan arribar els papers de residència i treball a temps.

Reunió Associació Ex-Menas. Font: fotografia pròpia

Annex 4. Enllaços a les notícies analitzades

Annex 4.1. La Vanguardia

Afers Socials cuestiona la palabra 'mena' como 'neologisme de l'any', 04/12/2019

<https://www.lavanguardia.com/vida/20191204/472060232285/menas-neologismos-polemica.html>

Un centro de menores que señaló Vox en Madrid, atacado con una granada, 05/12/2019

<https://www.lavanguardia.com/local/madrid/20191205/472061757716/centro-menores-hortaleza-madrid-vox-granada.html>

Una nueva iniciativa en Tarragona busca visibilizar a los 'menas' en positivo, 11/12/2019

<https://www.lavanguardia.com/local/tarragona/20191211/472057620552/menores-migrantes-extranjeros-tarragona-part-alta-integracion-menas-delincuencia.html>

La Fiscalía de Sevilla investiga a Rocío Monasterio por delito odio, 27/1/2020

<https://www.lavanguardia.com/politica/20200127/473164334092/fiscalia-rocio-monasterio-delito-odio-menas.html>

Menores migrantes ayudan a reparar los daños causados por el temporal Gloria, 10/2/2020

<https://www.lavanguardia.com/local/lleida/20200210/473401096060/temporal-gloria-menores-migrantes-reparar-danos-rio-montgai.html>

Vox pide información sobre los delitos cometidos por 'menas', 11/2/2020

<https://www.lavanguardia.com/local/madrid/20200211/473462914424/vox-pide-informacion-sobre-delitos-cometidos-por-menas-y-el-gasto-policial-en-manifestaciones-y-actos-masivos.html>

La ciudadanía responde y abre sus casas a migrantes sin techo, 18/2/2020

<https://www.lavanguardia.com/vida/20200218/473634742960/menas-migrantes-ex-tutelados-solicitante-de-asilo-dgaia-barcelonaactua-migrastudium-voluntarios-acogida.html>

Querella pionera por difundir bulos en Twitter, 28/2/2020

<https://www.lavanguardia.com/vida/20200228/473818206582/bulos-twitter-difusion-querella-espana.html>

Tensión por el traslado de un grupo de menores migrantes de Canet al Vallès, 28/2/2020

<https://www.lavanguardia.com/local/maresme/20200228/473818443648/menores-migrantes-menas-canet-traslado-polemica.html>

Annex 4.2. ABC

El colapso de la Fiscalía de Menores de Zaragoza deja delitos impunes por no juzgarlos a tiempo, 2/12/2019

https://www.abc.es/espana/aragon/abci-colapso-fiscalia-menores-zaragoza-deja-delitos-impunes-no-juzgarlos-tiempo-201912021320_noticia.html

Detenidos dos menas por robar en una farmacia de Hortaleza, 3/12/2019

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-detenidos-menas-robar-farmacia-hortaleza-201912031329_noticia.html

Huesca se rebela contra la inseguridad y los altercados protagonizados por menas, 3/12/2019

https://www.abc.es/espana/aragon/abci-huesca-rebela-contra-inseguridad-y-altercados-protagonizados-menas-201912031231_noticia.html

Los Tedax detonan un artefacto explosivo en el centro de menas de Hortaleza, 4/12/2019

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-lanzan-artefacto-explosivo-contra-centro-menas-hortaleza-201912041252_noticia.html

Ortega Smith, sobre la granada en Hortaleza: «¿La hemos lanzado nosotros?», 5/12/2019

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-ortega-smith-sobre-granada-hortaleza-hemos-lanzado-nosotros-201912051136_noticia.html

La granada contra los menas de Hortaleza polariza el debate político, 6/12/2019

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-granada-contra-menas-hortaleza-sacude-debate-politico-201912060051_noticia.html

Un millar de personas se concentra en apoyo de los menas al grito de «Hortaleza antifascista», 9/12/2019

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-vecinos-hortaleza-concentran-apoyo-menas-ningun-humano-ilegal-201912081415_noticia.html

Una decena de menores agrede y roba a un joven a la salida del metro de Arturo Soria, 10/12/2019

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-decena-menores-agrede-y-roba-joven-salida-metro-arturo-soria-201912100024_noticia.html

Niño, inmigrante y solo: «Yo fui un mena en patera en Andalucía», 24/12/2019

https://sevilla.abc.es/andalucia/sevi-nino-inmigrante-y-solo-mena-patera-andalucia-201912232327_noticia.html

Susanna Griso acoge a un mena: «Se iba a quedar en la calle y ahora forma parte de mi familia», 2/1/2020

https://www.abc.es/estilo/gente/abci-susanna-griso-acoge-mena-quedar-calle-y-ahora-forma-parte-familia-201912301103_noticia.html

Grupos de menas impulsan la subida del 200% de los atracos en el centro, 4/1/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-grupos-menas-impulsan-subida-200-por-ciento-atracos-centro-202001040054_noticia.html

Oleada de robos a ladrillazos contra comercios en Hortaleza, 7/1/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-oleada-vandalismo-y-robos-ladrillazos-comercios-hortaleza-202001070033_noticia.html

La llegada de MENAS desborda los centros de recepción de Valencia y Alicante, 13/1/2020

https://www.abc.es/espana/comunidad-valenciana/abci-llegada-menas-desborda-centros-recepcion-valencia-y-alicante-202001132140_noticia.html

Denuncian hacinamiento, peleas y acoso en el centro de menores no acompañados de Hortaleza, 15/1/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-denuncian-hacinamiento-peleas-y-acoso-centro-menores-no-acompanados-hortaleza-201903130134_noticia.html

La Fiscalía del Supremo estudiará si hay indicios de odio en las palabras de Monasterio sobre los menas, 27/1/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-fiscalia-supremo-estudiara-si-indicios-odio-palabras-monasterio-sobre-menas-202001271413_noticia.html

El Defensor del Pueblo traslada a la Fiscalía las declaraciones de Vox sobre los menas, 4/2/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-defensor-pueblo-traslada-fiscalia-declaraciones-sobre-menas-202002041348_noticia.html

La Ley de Infancia incluirá a los menores extranjeros no acompañados y la adopción internacional, 20/2/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-ley-infancia-incluire-menores-extranjeros-no-acompanados-y-adopcion-internacional-202002200125_noticia.html

Reabren el juicio contra varios vigilantes de un centro de menas por agredir a cuatro jóvenes hace años, 21/2/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-reabren-juicio-contra-varios-vigilantes-centro-menas-agredir-cuatro-jovenes-hace-anos-202002201157_noticia.html

Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler, 24/2/2020

https://www.abc.es/espana/madrid/abci-oleada-robos-y-vandalismo-motos-electricas-alquiler-202002240057_noticia.html

La Fiscalía se querella por primera vez por un caso de «fake news»: una tuitera que denigraba a menas, 27/2/2020

https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-fiscalia-querella-primer-caso-fake-news-tuitera-denigraba-menas-202002271244_noticia.html

Annex 4.3. Telecinco

La policía investiga el ataque de con una granada a un centro de menores extranjeros no acompañados, de MENAS, en Madrid, 05/12/2019

https://www.telecinco.es/informativos/informativo_21_h/informativo-noche-roberto-fernandez_18_2862045401.html

Annex 4.4. La 1

Los Tedax detonan de forma controlada un artefacto hallado en el Centro de Primera Acogida de Hortaleza, 4/12/2019

<https://www.rtve.es/alacarta/videos/telediario/telediario-21-horas-04-12-19/5459843/>

Ayuso acusa a Vox de racista por su posición frente a los MENAS y se desata la tensión entre ambos partidos, 5/12/2019

<https://www.rtve.es/alacarta/videos/telediario/ayuso-acusa-vox-racista-su-posicion-frente-menas-se-desata-tension-entre-ambos-partidos/5460439/>

Manifestación de los vecinos del barrio de Hortaleza contra los discursos de odio sobre los MENAS, 8/12/2019

<https://www.rtve.es/alacarta/videos/telediario/telediario-15-horas-08-12-19/5461736/>

Melilla denuncia la situación de los MENA del centro la Purísima, 31/12/2019

https://www.rtve.es/alacarta/videos/telediario/td1_menasmelilla_311219/5475433/

Primera querella en España por *fake news*, 27/2/2020

<https://www.rtve.es/alacarta/videos/telediario/telediario-21-horas-27-02-20/5525501/>

Annex 5. Model d'enquesta

L'enquesta utilitzada per la part pràctica ha estat elaborada amb el formulari de Google Docs. A continuació s'adjunta el model.

Introducció: Som l'Andrea Vicente i la Natalia Guerrero, dos estudiants d'últim curs de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Estem realitzant el nostre

Treball de Final de Grau sobre el tractament mediàtic dels Menors Estrangers No Acompanyats (MENAS), aquell col·lectiu de menors de 18 anys que arriba, en aquest cas a Espanya, des del seu país d'origen i sense referents familiars.

Actualment, Espanya acull més de 12.000 MENAS en aquesta situació. Ens agradaria que poguéssiu dedicar uns minuts a contestar aquesta enquesta de la forma més sincera possible, tenint en compte que és un formulari anònim. Al final de l'enquesta hi ha disponible un apartat on podeu deixar qualsevol comentari. Moltes gràcies per la vostra ajuda!

1. Edat

- 18-25
- 26-40
- 40-60
- +60

2. Sexe

- Home
- Dona
- Altres:

3. Nivell d'estudis

- Sense estudis
- ESO
- Batxillerat
- Grau Universitari
- Cicle Formatiu

4. Abans de l'explicació de la introducció a l'enquesta, coneixies què són els MENA?

- Sí
- No

5. Coneixes alguna dada o informació referent als MENAS? (origen, quants d'aquests menors arriben a Catalunya, què passa quan arriben, de qui és la seva tutela, alguna entitat que els ajudi, etc.)

- Sí
- No

6. En cas afirmatiu, quina?

- Dades sobre l'origen dels MENAS
- Dades sobre els menors que arriben a l'Estat o a Catalunya
- Dades sobre què passa quan arriben els MENAS a la frontera
- Dades sobre la tutela dels MENAS
- Dades sobre entitats/organitzacions/institucions que ajuden als MENAS
- Altres:

7. Quin creus que és el motiu pel qual arriben els MENAS a l'Estat Espanyol?

- Conflicte bèl·lic al seu país d'origen
- Beneficis econòmics que comporta venir a Espanya
- Falta de futur i expectatives al seu país d'origen
- Milliores en les condicions de sanitat a Espanya
- Altres:

8. De les següents afirmacions, marca aquelles que creguis que són correctes:

- "La majoria dels MENAS a Catalunya ha comès almenys un delicte"
- "Els MENAS costen a l'Estat Espanyol 1.000 milions d'euros l'any"
- "Els joves catalans ex-tutelats per la Generalitat reben la mateixa prestació econòmica (664€) que els joves estrangers no acompanyats ex-tutelats per la Generalitat"
- "El 18% dels MENAS a Catalunya ha comès almenys un delicte"
- "Els MENAS es troben ben atesos als centres d'acollida"
- "Existeixen facilitats per entrar a Espanya i a un centre d'acollida"

- “Els MENAS no tenen dret a una educació a centres escolars públics i només poden estudiar al centre on estiguin acollits”

9. Davant la trobada d'un grup de MENAS, per exemple al carrer, quin és el teu sentiment?

- por/inseguretat
- indiferència
- empatia
- desconeixement
- tristesa
- discriminació
- solidaritat
- optimisme

10. Quina percepció tens sobre els MENAS que arriben i s'instal·len a les Comunitats Autònomes espanyoles?

- Molt positiva
- Positiva
- Indiferent
- Negativa
- Molt negativa

11. Aquesta percepció s'ha vist influenciada pel que veus als informatius de la televisió o les notícies que llegeixes a la premsa?

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

12. Si la resposta a la pregunta 11 ha estat que Sí, sobre quins temes has llegit, has vist o has escoltat parlar?

- Integració, ajuda i acollida als MENAS

- Tribunals
- Delinqüència i robatoris
- Reaccions polítiques de rebuig en referència als MENAS
- Reaccions polítiques d'ajuda en referència als MENAS
- Rebuig social
- Centres d'acollida de menors
- Notícies falses en referència als MENAS
- Altres:

13. Si la resposta a la pregunta 11 ha estat que NO, per quins motius tens aquesta percepció?

- Per gent coneguda que m'ho ha explicat
- Per una situació viscuda en concret
- Perquè he assistit a xerrades sobre el col·lectiu
- Per llibres o altres documents que he llegit
- Altres:

14. En el cas de la premsa escrita, acostumes a informar-te...

- Només amb el titular
- Titular i subtítol
- Llegint la notícia sencera

15. En el cas que hagi visionat alguna notícia referent als MENAS als informatius a la televisió, consideres que les imatges que s'utilitzen són adients?

- Sí
- No

Per què?

16. Creus que els mitjans de comunicació reflecteixen la realitat del col·lectiu MENA?

- Sí
- No

Per què?

17. Creus que el pensament social establert és de discriminació i criminalització vers el col·lectiu de MENAS?

- Sí
- No

(Espai final per a la reflexió o comentari)

ANNEX 6. Imatges del treball

Imatge 1. Serveis de protecció i d'habitatge destinats als MENAS a Catalunya	p.25
Imatge 2. Portada de la Guia d'Emancipació de la FEPA	p.31
Imatge 3. Gènere i procedència de les sol·licituds d'ajuda dels joves el 2018	p.33
Imatge 4. Portada del document conjunt del CAC i el Col·legi de Periodistes	p.34
Imatge 5. Portada de l'últim informe 'Inmigracionalismo' (2017)	p.41
Imatge 6. Nota de premsa de Save the Children	p.47
Imatge 7. Gràfic de la categorització per seccions de les notícies publicades a La Vanguardia	p.49
Imatge 8. Gràfic de la temàtica que aborden les notícies de La Vanguardia	p.50
Imatge 9. Gràfic sobre el vocabulari emprat a les notícies de La Vanguardia	p.52
Imatge 10. Gràfic sobre dades innecessàries a les notícies de La Vanguardia	p.53
Imatge 11. Gràfic sobre les dades numèriques a les notícies de La Vanguardia	p.54
Imatge 12. Gràfic de la categorització per seccions de les notícies de l'ABC	p.57
Imatge 13. Gràfic de la temàtica que aborden les notícies de l'ABC	p.60
Imatge 14. Subtítol de la notícia de l'ABC titulada "Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler"	p.61
Imatge 15. Paràgraf de la notícia de l'ABC "Oleada de robos y vandalismo de las motos eléctricas de alquiler"	p.61

Imatge 16. Gràfic sobre el vocabulari emprat a les notícies de l'ABC	p.62
Imatge 17. Gràfic sobre les dades innecessàries a les notícies de l'ABC	p.63
Imatge 18. Gràfic sobre les dades numèriques a les notícies l'ABC	p.64
Imatge 19. Fotografia de menors estrangers no acompanyats que apareix a la notícia de Telecinco	p.72
Imatge 20. Gràfic de la categorització per seccions de les notícies de La 1	p.73
Imatge 21. Gràfic sobre el vocabulari emprat a les notícies de La 1	p.76
Imatge 22. Fotografia extreta del Telediario 4/12/19. Es mostra el pla de les menors parlant d'esquena amb la periodista	p.78
Imatge 23. Fotografia extreta del Telediario 4/12/19. Es mostra el pla d'una de les reixes d'Hortaleza	p.78
Imatge 24. Fotografia extreta del Telediario 31/12/19. Es mostra la imatge dels menors al centre La Puríssima	p.81
Imatge 25. Gràfic del nivell d'estudis de la mostra enquestada	p.82
Imatge 26. Gràfic de la manera d'informar-se de la mostra enquestada sobre els MENAS	p.83
Imatge 27. Gràfic de la percepció de la mostra enquestada sobre els MENAS	p.85
Imatge 28. Gràfic de la influència de la premsa i la televisió en la mostra enquestada sobre els MENAS	p.86
Imatge 29. Gràfic de les imatges sobre els MENAS que apareixen als informatius de TV	p.87
Imatge 30. Gràfic del pensament de la mostra sobre si els mitjans reflecteixen la realitat del col·lectiu MENA	p.88